

**JULES VERNE**  
**AZ ORINOCON FÖLFELÉ**

**REGÉNY**

**FORDÍTOTTA GAÁL MÓZES**

## TARTALOM

### ELSŐ RÉSZ.

- I. FEJEZET.  
*Miguel úr és két kollégája.*
- II. FEJEZET.  
*Martial őrmester és unokaöccse.*
- III. FEJEZET.  
*A «Bolivar Simon» földéltén.*
- IV. FEJEZET.  
*Az első érintkezés.*
- V. FEJEZET.  
*A «Maripare» és a «Gallinetta».*
- VI. FEJEZET.  
*Szigetről-szigetre.*
- VII. FEJEZET.  
*Buena Vista és La Urbana közt.*
- VIII. FEJEZET.  
*Porfelleg a szem határán.*
- IX. FEJEZET.  
*Három bárka egymás mellett.*
- X. FEJEZET.  
*A Meta torkolatánál.*
- XI. FEJEZET.  
*A pihenő Atures falvában.*
- XII. FEJEZET.  
*Paterne Germain egy-két megjegyzése.*
- XIII. FEJEZET.  
*Vigyázz, jön a tapir!*
- XIV. FEJEZET.  
*A chubasco.*
- XV. FEJEZET.  
*San-Fernando.*

### MÁSODIK RÉSZ.

- I. FEJEZET.  
*Egy és más az elmúlt időkből.*
- II. FEJEZET.  
*Az első nyom.*
- III. FEJEZET.  
*Két napi tartózkodás Danacóban.*
- IV. FEJEZET.  
*Assomption Emmánuel jó tanácsai.*
- V. FEJEZET.  
*A marha-csorda és a villamos angolnák.*
- VI. FEJEZET.  
*Szörnyű aggodalmak.*
- VII. FEJEZET.  
*Pihenő a Maunoir-hegyfoknál.*
- VIII. FEJEZET.  
*A fiatal indiánus.*
- IX. FEJEZET.  
*A Sierrán keresztül.*
- X. FEJEZET.  
*A Frascaesi gázló.*
- XI. FEJEZET.  
*Santa-Juana.*
- XII. FEJEZET.  
*A segélythozók.*
- XIII. FEJEZET.  
*Két hónap a hittérítő-telepen.*
- XIV. FEJEZET.  
*Viszontlátásra.*

## **ELSŐ RÉSZ.**

## **I. FEJEZET.**

### **Miguel úr és két kollégája.**

A ciudad-bolivari egyetem könyvtár-szobájában három tudós szörnyen vitatkozott. Tulajdonképpen a három közül kettő tüzelt módfelett, a harmadik, mint higgadt, nyugodt természetű ember váltig csitította kollégáit.

Tudni való dolog, hogy mind a három geográfus volt, s a két ifjabb ma is azon kapott össze, hogy Dél-Amerika egyik hatalmas folyama, az Orinoco, mely Venezuelán foly keresztül, honnan ered: a columbiai Andesekből vagy a Parima-hegy tövéből?

Felipe úr életre-halálra esküdözött, hogy az Andesekből ered; Varinas úr nem engedett egy körömfeketényt sem abból, hogy a Parima tövéből buggyant ki Venezuela büszke folyama. Felipe úr az Atapabo-t tartotta a tulajdonképpen való Orinocónak, vagyis azt vitatta, hogy az Orinoco az Atapabonak a szülötte, viszont Varinas, a Guaviar mellett tört lándzsát, s tudni sem akart arról, hogy az Orinoco más folyónak köszöni a létezését.

Való igaz, hogy Dél-Amerika nagy térképén, mely ott függött a könyvtár-szoba falán, úgy az Atapabo, valamint a Guaviar csak mint mellékfolyók szerepelnek; az is igaz, hogy Miguel úr, a harmadik tudós váltig bizonygatta, hogy efféle apróság miatt kár volna késsel menni egymásra, de hát Felipe és Varinas nem hallgattak az okos szóra.

Most is három teljes órája vívták ezt a tudospárbajt, s midőn az összes bizonyító érvekből kifogytak, nem áttalották az asztalt ökleikkel is verni nagyobb nyomaték okából. Miguel pedig közbe-közbe lépett, bölcs mérséklettel igyekezett az elmérgesedett szóvitának más fordulatot adni, de valahányszor az Orinoco szót kiejtette, mintha puskából lőtték volna ki, ime e szavak harsogtak a fülébe:

- Az Atapabo!

- A Guaviar!

- De uraim, az Isten szerelmére kérem, ne szakasszák félbe a szavaimat! Nézzenek a térképre! Nemde ez a vastag, fekete vonal, mely Venezuelán keresztül méltósággal kanyarodik, s melybe az Apure, a Guaviar, az Atapabo belészakadnak, nemde ez az Orinoco - kérem, csak hadd folytassam még! - Már most azt kérdelem önöktől, akár keleten, akár nyugaton ered is, nem Venezuelán, a mi Venezuelánkon folyik-e keresztül? Nem a miénk-e ez a méltóságos folyam?

- Semmi hazafiaskodás, a tudományban nincs szó ilyesmiről - vágott közbe Varinas. - Itt az a kérdés, hogy Parimából vagy a columbiai Andesekből ered-e?

- Az Andesekből! - harsogta Felipe úr - az Andesekből!

Vége volt minden kiegyenlítésnek, a bölcs fejtegetés megint útvesztőbe tévedt. Ekkor Miguel úrnak az az ötlete támadt, hogy egészen új szempontból fogja a vitás kérdést szőnyegre hozni. Így talán elveszi a mérget a szóváltásnak.

- Nos hát, uraim, megengedem, hogy önöknek külön-külön tökéletesen igazuk van. Ön Felipe azt állítja, - még pedig ugyancsak erősen állítja - hogy az Atapabo nem mellékfolyója az Orinocónak, hanem maga az Orinoco...

- Az bizony!

- Ön pedig Varinas akár mérget is venne rá, hogy a Guaviar maga az Orinoco...

- Mind halálíg!

- Nos hát én azt az állítást merném még megkoczkáztatni, hogy - kérem, nézzenek csak a térképre, - hogy sem az egyik, sem a másik nem az Orinoco...

- Hanem?

- Nos?

- Hanem valamelyik más mellékfolyója az Orinoconak. Nézzék csak, itt van a tekintélyes Caura, itt északról az Apur, itt nyugatról a Meta és a Cassi-Guiare; az Iquapo délről... Nemde igazam van, ezek épen olyan jogot tarthatnak arra, hogy mellékfolyói az Orinoconak, mint az önök Atapaboja és Guaviarja. Ki tudja, nem ezek egyike-e az Orinoco?

A két heves vitatkozó megütődve, némán nézett Miguelre. Micsoda, - gondolták magukban - hát volna még más folyónak is elegendő erkölcsi bátorsága arra, hogy jogot formáljon a büszke Orinoco névre?... No lám, ez eddig nem is jutott az eszükbe.

- Ugyan - szólalt meg Varinas - ezt csak nem mondja komolyan, nem mondhatja komolyan. Ön tréfál Miguel?...

- Szó sincs arról, hogy tréfáljak. Nem természetes, hogy a mellékfolyók bármelyike vágyódik arra a dicsőségre, hogy őt hívják Orinoconak?

- Tréfa-beszéd!... Tréfa-beszéd! - jegyzé meg Felipe.

- Tudományos kérdésben nem szoktam tréfálni - folytatá mind komolyabb hangon Miguel úr.

- Ime, itt a jobb parton a Padamo...

- A Padamo a Guaviarhoz képest csak patakocska - veté közbe Varinas.

- Ha patakocska is, a geográfiában a patakocskának is olyan jelentősége van, mint akár az Orinoconak magának. Emitt balról látom a Cassi-Guiar...

- Az ön Cassi-Guiarja csak csermely az én Atapabóm mellett! - kiáltá dicsekedve Felipe.

Miguel tovább folytatta kellő higgadtsággal, felsorolta rendre azokat a mellékfolyókat, a melyek az Atapabo-n és Guaviar-on kívül az Orinocoba ömlenek.

Varinas épen olyan türelmetlenül hallgatta, mint Felipe, s nem is állhatták meg, hogy minduntalan közbe ne szóljanak. Végül keresztbe fonták a karjukat, s várták, hogy vége legyen a jelentéktelen mellékfolyók felsorolásának.

- Nos uraim, tudják-e, hogy mi az én véleményem? - kérde Miguel.

- Előre kijelentem, hogy velem szemben kárba vész minden fáradozása - jegyzé meg Varinas kissé gúnyosan.

- Az Orinoco névre jogosan sem az Atapabo...

- Hohó, azt én nem hagyom - vágott közbe Felipe.

- Sem a Guaviar...

- No persze! - nevetett Varinas.

- Nem tarthatnak igényt, mert az Orinoco forrásának ott kell valahol lennie a Parima tövében. Csak a mi venezuelai földünkben buggyanhat föl, csak a mi földünkön szalad, csörgedez, folyik, hömpölyög végig. Az Atapabonak és Guaviarnak, már akár tetszik, akár nem szegényeknek, bele kell törődniük abba a gondolatba, hogy nem egyebek, mint mellékfolyói az Orinoconak. Elvégre, uram, ez sem megvetendő dolog...

- Még csak az kellene!

- Tagadom... Tagadom!

Miguel úr közvetítő, csitító fejtegetésének az a sajnálatos következménye lett, hogy most már az Atapabohoz és Guaviarhoz még az Orinoco is csatlakozott, mintegy elsőszülöttségi jogát védendő.

Most már mind a hárman érveltek, lármáztak, még egy álló óráig folyt az ádáz küzdelem, miglen a Varinas és Felipe csaknem egyszerre így kiáltottak fel:

- No hát menjünk... és nézzük meg!

- Micsoda? - csodálkozék Miguel, a ki erre a hirtelen elhatározásra még álmában sem gondolt.

- Ülünk hajóra - indítványozá Felipe, - menjünk az Orinoco fölfelé egészen San-Fernandóig, s majd meglátják, hogy nekem volt igazam, az Orinoco nem egyéb, mint az Atapabo...

- Bocsánatot kérek - vágott közbe Varinas - én meg azt mondom, hogy a Guaviar, s be is fogom napnál világosabban bizonyítani.

- Nekem pedig nem marad egyéb hátra, mint a szegény Orinocot kiragadni e két szülő karjai közül - tevé hozzá Miguel.

A három tudós hamarosan elhatározta, hogy a vitás kérdést személyes tapasztalatok alapján fogják eldönteni. E célból nem is kell tovább menniök, mint San-Fernando. Itt szakad mindkét mellékfolyó az Orinocoba, mindössze néhány kilométer választja el őket egymástól. Ha egyéb haszna nem is lesz ennek az útnak, talán végre-valahára eldönthetik az Orinoco eredetének vitás kérdését. A geográfia nem fogja semmi esetre kárát vallani.

A három tudós elhatározásának a híre másnap már egész Ciudad-Bolivarban elterjedt, sőt egy nappal utóbb Venezuelában egyébről sem beszéltek, mint az Orinoco eredetéről. A köztársaságot e tudós kérdés valósággal lázba ejtette.

A bolivariak különben is nagyon hevülékenyek, izgékonyak. A sajtó élénken foglalkozott az Orinoco-kérdéssel; egyik lap az Atapabo, másik a Guaviar, a harmadik az Orinoco pártját fogta. Az utcán kapkodták a rendkívüli kiadás példányait, lármáztak, vitatkoztak. Valóban csoda, hogy az Orinoco, s a szóban forgó Atapabo meg Guaviar nem hagyták el medreiket, s nem árasztották el szilaj hevében a kis köztársaságot. A köztársaság elnöke hajlandó volt a tudományos expedícióhoz a költséget adni, sőt szívesen bocsátott volna rendelkezésükre megfelelő számú haderőt is - fedezetül előre nem látható veszély esetén - de hát a három tudós a saját költségén akart bizonyosságot szerezni a vitás kérdésben, katonaságra sem volt szükségük, habár a venezuelai hadseregben, a legutóbbi pontos statisztikai adatok szerint csupán generális mintegy hétezer van, nem is véve számításba a törzstisztek roppant tekintélyes gárdáját. No de tudósainknak sem venezuelai generálisra, sem törzstisztre szüksége nem volt, ezek helyett jó evezős parasztokat szegődttettek, kikre majd a folyó felső részén nagy szükségük lesz, mert ott gőzhajó nem járhat. Egyébiránt egyelőre csak San-Fernandóig akartak eljutni, hol az Atapabo és a Guaviar az Orinocoba ömlik; veszélytől félniök nem kellett; azontúl természetesen már félős az út, mert számos vad indiánus lakik az erdős, sziklás felvidéken, hol az Orinoco ered. Különösen az egykori caraibok földjéről szállingóznak rémhírek. Rablók és gyilkosok laknak ott, a kikkel ilyen tudós embereknek találkozniok egyáltalában nem volna ajánlatos.

Ciudad-Bolivarban még most is beszélnek arról a két francziáról, a kik ezelőtt egy hónappal indultak el, s a Meta torkolatán túl jutottak, de azóta senki sem tud róluk semmit. Természetes dolog, hogy akadtak számosan, a kik a bolivari három tudós geográfus sorsa miatt is aggódtak,

mert az indiánusok nem szoktak tréfálni azokkal a szerencsétlenekkel, a kik körmeik közé jutnak. Mindaddig, míg Krisztus szelid vallását a hittérítők hősiei önfeláldozással el nem terjesztik e vad emberek között: nem lesz bátorságos azoknak az útja, a kik e távoleső vidéket tudományos kutatás céljából járlák. Megkísérlették eddig is már többen, de siker nem igen koronázta fáradozásaikat.

Mondják, hogy egy francia hittérítő már évek óta ott tartózkodik közöttük, de nem igen hírlík, hogy célját elérte. A civilizáció világossága, s az emberszeretet hitvallása nem tudott máig sem gyökeret verni azon a vidéken.

No de - hogy a három tudósra visszatérjünk - ezúttal szó sem volt arról, hogy akár az Orinoco, akár a másik két folyónak a forrásáig menjenek el. Ha a tudomány tőlük ezt az áldozatot kívánná, bizvást elhihetjük, hogy a bolivari tudós egy pillanatig sem esnék gondolkozóba, hanem megtenné a veszedelmes utat. Erre azonban szükség nincsen, az Orinoco eredetének kérdését hamarabb és könnyebb szerrel is el tudják és el fogják dönteni. És az Orinoco, ez a hatalmas, kétezeröttszáz kilométer hosszú folyam, melynek háromszáz mellékfolyója van, megérdemli, hogy keletkezését megállapítsa a tudós világ.

## II. FEJEZET.

### Martial őrmester és unokaöcsce.

A három tudós augusztus 12-én szándékozott útra kelni, épen az esős évszak közepén.

Egy nappal a tudósok elutazása előtt a Ciudad Bolivar-szálló egyik vendégszobájában két utas beszélgetett egymással. Épen akkor érkeztek meg. Az Alameda-sétátérre nyíló ablakon át üdítő levegő áradt a szobába.

Az ifjabbik így szólott idősebb útitársához:

- Én most átmegyek a magam szobájába, kedves Martialom; a miket az elébb szivedre kötöttem, ne feledd el, vigyázz, el ne járjon véletlenül a szájad...
- Legyen nyugodt, Jean...
- No tessék, már újra megbotlott a nyelved, öreg Martial.
- A nyelvem?
- Az hát. Nem megmondtam, hogy engem tegezned kell.
- Lánczosadta, persze hogy tegeznem kellene mag- akarom mondani téged, de átkozottul nehéz dolog az, ha már az ember másként szokta meg.
- Nem volt elég hosszú idő, míg Caracasig jutottunk.
- Egész úton tegeztél az útitársak előtt.
- Igaz, ... igaz - felelé Martial őrmester.
- És most, mikor Bolivarba megérkeztünk, mikor tulajdonképen csak küszöbén vagyunk annak az útnak, mely, ha szerencsésen végződik, olyan nagy örömet, ha pedig nem, akkor olyan keserű csalódást fog szerezni, most...

Az ifjú nem merte tovább mondani, szeme könybe lábadt, keble hullámozott; nagy erejébe került, míg felindulását leküzdötte.

Majd mosolyra derült arczczal folytatá:

- Most feledkezel meg arról, hogy te nagybátyám vagy, én pedig unokaöcséd...
- Vén tökfilkó vagyok! - kiáltá Martial és az öklével egyet ütött a fejére.
- No no, ne légy olyan szigorú, öreg Martial, - engesztelé az ifjú; - miért is kerül neked olyan nagy megerőltetésedbe az, hogy tegezzél engem? Hiszen én téged már kis koromban is mindig tegeztelek, no nem?
- Igen, igen, de én téged nem - felelé az őrmester, és szerető, nyájas pillantással nézett az ifjúra, a kit ezentúl unokaöcscsének kell szólítania, a kit ezentúl tegeznie kell.
- Aztán a spanyol nyelvről sem szabad megfeledkezned, Martial - figyelmezteté az unokaöcs.
- Hagyj békét nekem a «spanyol csizmád»-dal, feltöri a nyelvemet az a rettenetes nyelv.
- Hiszen egész úton tanítottalak, igaz-e?
- Igaz a, csakhogy arabusul volt az nekem. Mióta csak az eszemet tudom, mindig francziául beszéltem, s most vén számár-fejemmel nehéz azt a spanyol zagyvalékot megtanulni.
- Majd megvállik, kedves öregem.

- Egyet-mást még csak össze tudok rakni abból az ötven szóból, a mit a tökfejembe valahogy belevertél. Hallgass csak ide: Spanyolul így kérek ennivalót: *Deme usted algo de comer*; inni: *Deme usted de beber*; éjjeli szállást: *Deme usted una cama*. Meg tudom kérdezni valaminek az árát: *Cuánto vale esto?* Meg is köszönöm a szivességet: *Gracias*. Jó napot kívánok: *Buenos dias*; jó estét kívánok: *Buenos noches*. A mi pedig nálam a legfontosabb, tudok amúgy istenigazában káromkodni: *Carambi de carambo de caramba...*

- Elég volt már a jóból! - vágott közbe Jean, s kissé kipirult az arcza. - Káromkodnod nem szükséges, arra nem tanítottalak, ne is igen hozakodjál elő gyakran vele...

- Micsoda, egy becsületben megöszült őrmestertől ilyet akarsz kívánni? Kenyerem javát megettem, de örökké csak hájfejű bundásokkal volt dolgom, s mi lett volna, ha közéjük nem csördítettem volna egy-egy mennydörgős mennykövet. Az ilyen hathatós beszédnek volt is aztán látszata. Őszintén megvallom, hogy az egész spanyol vartyogásban csak a cifra káromkodások tetszenek nekem.

- Ugyan, ugyan, Martial! - mondá elszörnyülködve az unokaöcs. - Hát ezért tanultad meg olyan hamar?

- Bizony azért. Neked nem tetszik, de Kermor ezredes, az én volt jó ezredesem sohasem vette tőlem zokon, ha ki-kiöntöttem a szívemet a kaszárnzában, már tudniillik a magam módja szerint.

A mint az őrmester az ezredes nevét említette, Jeannak elborult az arcza, s újra köny szökött a szemébe.

- Jean, hallgass reám! Ha az Úr Isten így szólana most hozzám: «Őrmester, egy óra múlva szemtől-szembe fogsz állani a te ezredeseddal, de nyomban reá a mennykő sujt a nyakad közé; mit óhajtanál inkább?» ... Én így felelnék: «Uram Istenem, hadd lássuk azt a mennykövet, de minél előbb!»

Az őrmesternek is megnedvesedett a szeme. Jean odament hozzá, letörülte a könnyet az orcájáról, és hosszan nézett a becsületes, derék, húséges Martial szemébe. Az őrmester kebelére ölelte unokaöccsét, de az óvatosan figyelmeztette, hogy ne szeresse őt olyan nagyon.

- Hiszen, ha lehetne, nem szeretnélek, de nem lehet, nem lehet...

- Akarom, hogy ne szeress, legalább akkor ne mutasd, mikor mások is látják.

- S ha senki sem látja?

- Akkor csak szeress úgy, a mint eddig szerettél, öreg. Azt pedig még egyszer a szivedre kötöm, hogy unokaöcséd vagyok, bánjál velem nagybátyai szigorral!

- Szigorral? - Jóságos Istenem!... - sóhajtott Martial őrmester - szigorral?

- Természetesen. A világnak azt kell látnia, hogy a szigorú nagybátya magával hozta unokaöccsét, mert nem akarta, hogy otthon egyedül maradjon és rakonczátlankodjék.

- Ugyan úgy-e?

- Az őrmester unokaöccsét ránczba szedi, mert katonát akar belőle nevelni.

- Katonát?...

- Azt; már pedig a katonának mindenhez hozzá kell szoknia, különben ellágyul s nem vehetni hasznát.

- De hátha nem ad okot a szigorúságra?

- Majd megválnék - jegyzé meg Jean mosolyogva, - én azt hiszem, gyámoltalan egy rekruta lesz belőle...

- Gyámoltalan rekruta!... Azaz, hogy -

- Ha mások füle hallatára annak rendje és módja szerint lehordottad...

- Négyszem között majd megkövetem alázatosan! - kiáltá Martial.

- Azt sem bánom, öreg Martial, de csak úgy, ha nem látja senki. Most pedig ideje már, hogy lefeküdjünk. Eredj a szobádba, én az enyémmek az ajtaját belülről bezárom.

- Ne álljak őrten az ajtód előtt? - kérde Martial.

- Nincs rá szükség. Nem kell semmi veszélytől sem félnünk.

- Nem, nem, de mégis talán...

- Ugyancsak kikökönnélné újra a szigorú nagybácsi szerepéből, öreg, mit gondolna a világ, ha látná, hogy őrangyala vagy az unokaöcsédnek?

- Lánczoslobogós, megint a szerep! Lásd, még most sem tudom elgondolni, hogy miért kellett neked hazulról eljőnnöd?

- Mert kellett!

- Miért nem maradtál a chantenay-i vagy nantesi házban?

- Kötelesség űzött el hazulról, szent kötelesség.

- Egymagam is megfeleltem volna annak a kötelességnek?

- Nem.

- Erős koponyám, erős karom van, katonának kenyere az, hogy a veszélyvel szembeszálljon; neked nem való az...

- Csitt, öreg! Akartam, hogy veled jöjjelek, unokaöcsédnek joga volt ehhez, tudhatod.

- Mit mond az ezredes, ha - ha feltaláljuk őt, ha erre minket megsegít az Isten, s téged megpillant?

- Nos hát, megszorítja az ő hűséges katonájának a kezét, megköszöni neki, hogy engemet is magával hozott, hogy teljesítette a kötelességét, a mint hogy én is teljesíteni akarom az én kötelességemet.

- Jól van no... jól van; az ujjad körül csavarsz megint, azt teszed velem, a mi neked tetszik - mondá az őrmester.

- Úgy van az rendjén öregem; a nagybácsik arra valók, hogy unokaöccseiknek vakon engedelmeskedjenek - de ezúttal csak négyszem között. Most pedig jó éjszakát. Holnap korán reggel az Orinoco-gőzhajójának a fedélzetén kell lennünk, hogy útunkat megkezdjük.

- Jó éjszakát Jean!

- Jó éjszakát, barátom, egyetlen jó barátom! Viszontlátásig holnap reggel! Az Isten segítsen meg minket!

Martial csendesen kiment unokaöccse szobájából, megvárta míg Jean belülről az ajtót bezárta, aztán hallotta, a mint az ifjú estéli imádságát félhalkan elmondá. Akkor aztán ő is bement a maga szobájába, s így fohászkodott fel:

- Úgy... úgy, - a Mindenható viseljen reánk gondot, mert nem kicsi munka vár reánk.

Kicsoda lehet ez a két francia? Miért jöttek Venezuelába? Miért kell az ifjabbiknak az unokaöcs, s a nagyobbiknak a nagybácsi szerepét játszania? Mi céljuk lehet, hogy az Orinoco-gözzsel a hatalmas folyón felfelé igyekeznek?

Erre a sok kérdésre egyelőre nem felelhetünk meg, majd a történet folyamán megtudunk mindent.

Tény az, hogy francziák, hogy Bretagneból, Nantes vidékéről valók. Sajátságosnak tetszik a közöttük levő viszony, valamint azt sem tudjuk, hogy mi fűzi kettejüket ahhoz a bizonyos Kermor ezredeshez, a kinek a nevét gyakrabban, még pedig megindultsággal emlegették?

Az ifjabbik nem lehetett több tizenhat-tizenhét évesnél, középmagas termetű, jól kifejlődött, széles vállú ifjút mutatott: arcza komoly, s ha el-elmélázott vagy gondolatokba merült, csaknem szomorú volt. Édes mosolya, szelid tekintete, üde ajka és két gyöngysor foga csak megvesztegető bájta kölcsönöztek neki.

Az idősebb mintegy ötven éves férfiú volt, igazi törülmetszett francia sergeant. Addig szolgált a francia hadseregben, a míg ereje birta, aztán elbocsátották, s ő beállott Kermor ezredeshez, a ki neki a francia-porosz háborúban megmentette az életét. Hűséges vén szolga lett belőle, a ki zsörtölődött, lármázott, bizalmaskodott az urával, de bármely pillanatban vérét ontotta volna a családért. Dada, pesztonka, lovaglómester, inas, táncz- és énektanító volt egy személyben a kis gyermek mellett, s mindent elkövetett, hogy a lehető legnagyobb mértékben elkényeztesse őt.

Martial őrmester nem kövér, de roppant izmos, edzett katona volt, a hosszú katonai szolgálat alatt hideghez, meleghez egyaránt hozzászokott. Pattogott, káromkodott, mindennel elégedetlen volt, senkiben sem bízott, legkevésbé pedig önmagában, de azért arany volt a szíve, s az ezredesért meg Jeanért bármely pillanatban embervért is ontott volna.

Megható hűséggel, gyöngédséggel őrködött az ifjú felett! A világért sem engedte volna meg, hogy unokaöcséhez bárki is szóljon, s a ki csak egy árva szóval meg merte volna bántani, annak nyilván keresztül ment volna a lelkén is. Míg Franciaországból Amerikába érkeztek, a «Pereire» utasai valósággal megsajnálták a szegény ifjút, kire a morózus, vasvillaszemű nagybácsi olyan Argus-szemekkel vigyázott. Egyik másik már-már közbe akarta magát vetni, de Martial mord arcza és nyers szava rögtön vissza riasztotta jó szándékától.

Utasaink ha nem is nagy, de mindennel jól felszerelt podgyászt hoztak magukkal. A szükséges fehér- és ruhaneműeken kívül volt ott meleg gyapjútakaró, két pár revolver, puska, elegendő lőpor, mert hátha ilyesmire is lesz majd szükség útközben.

Hogyan?... Az Orinoco vidékén nem járhat az utas bátorságosan, holmi rablótámadástól vagy veszedelmes vadállatoktól is kell félnie?

Bizony félhet. Egészen az Apur torkolatáig semmit sem kell félni, de azonfelül egész San-Fernandóig ajánlatos, hogy az utasok vigyázzanak magukra, s a hirhedt quivos-indiánusokra. A folyó felsőbb része meg minden inkább csak nem biztonságos. Az itt lakozó bennszülöttek még egészen vadak.

Egyelőre azonban a három tudós csak San-Fernandóig akart menni, hogy a két francziának minő terve van a jövőre, azt nem tudjuk; ők maguk sem tudták.

Kermor ezredes ezelőtt tizennégy évvel hagyta el hazáját, Venezuela felé vette az útját a nélkül, hogy a világon bárkinek is megmondta volna, hogy mit keres Amerikában. E történet folyamán hihetőleg ezt is meg fogjuk tudni. Martial és Jean beszélgetéséből erre vonatkozólag édes-kevés volt a nyomravezető.

A nagybácsi és az unokaöcs ezelőtt három héttel ültek fel Saint-Nazaire-ban a «Pereire»-re, mely az Antillákhoz indult el. Innen egy más hajón a Caracas egyik kikötőjébe La-Guayrába jöttek, honnan vasuton érkeztek Venezuela fővárosába.

Caracasban nem a város szépsége, hanem egyéb ok miatt maradtak egy hétig. Szorgosan kitudakoltak mindent, a mire nekik későbbi útjukban szükségük lehet. Mindössze csak azt tudták meg, hogy mi módon juthatnak el a legkönnyebben San-Fernandóba. Ott majd - úgy remélte - biztosabb forrásokra akad, s ha kell, még tovább is hatolnak, akár az Orinoco forrásvidékéig.

Másnap Jean és Martial az Orinoco gőzösével a hatalmas folyón fölfelé szándékoztak menni, s első céljuk San-Fernando volt.

### III. FEJEZET. A «Bolivar Simon» fedélzetén.

«Az Orinoco a földi paradicsomban ered» - e szavakat írta Columbus jelentésében. Midőn Jean a genuai nagy hajósnak ezt a véleményét elmondá Martialnak, az őrmester megjegyzé:

- Majd megvállik!

Aligha nem igaza volt Martialnak abban, hogy Amerika híres fölfedezőjének csak kötve hisz.

Az bizonyos, hogy a venezuelaiak módfelett büszkék a maguk hatalmas folyamára, s ez a nemzeti büszkeség a három tudós geográfusnak is ugyancsak dagasztotta a kebelét. Nyilván Reclus-t, a híres-nevezetes földrajz-tekintélyt is meg akarták czáfolni, a ki nem ártallotta a világ legnagyobb folyamai között az Orinocot csak a kilencedik helyre szorítani. Reclus szerint az Orinocónál a következő folyamok a nagyobbak: Amazon, Congo, Panama-Uruguay, Niger, Yang-tse-Kiang, Brahmaputra, Mississippi és a Szent-Lőrincz folyama. Mindazonáltal csinyján kellett bánni az ilyen vakmerő vállalkozással, mert a nagy francia geográfus állításai nagyon szilárd alapokon nyugszanak.

Augusztus 12-ikén a «Bolivar Simon» nevéről elnevezett gőzhajó útrakészen állott. Az Orinocón fel egész az Apur torkolatáig közlekedő gőzösök Ciudad-Bolivarból indulnak ki. Innen feljebb San-Fernandóig indiánus-csónakra kell az utasoknak szállaniok, mert gőzhajó nem közlekedhetik.

Ciudad-Bolivar mintegy négyszázhusz kilométernyire fekszik az Orinoco torkolatától, elég gyors az árja, de azért még az esős évszakban sem akadályozhatja meg a folyón felfelé való haladását a gőzhajóknak. A folyam augusztus közepéig fokozatosan árad, de ezentul szeptember végeig megtartja vizmagasságát, ekkor kezd állandóan apadni.

A három tudós e szerint a legkedvezőbb időben indult el, hogy az Orinoco eredetének vitás kérdését eldöntse.

A ciudad-bolivari rakodóparton, hol a gőzhajó állomás volt, a «Bolivar Simon» elindulásának napján nagy tömeg kíváncsi ember verődött össze. A három tudós vállalata iránt nagy volt az érdeklődés; egyik csoport az Orinocot, a másik a Guaviart, a harmadik az Atapabot védte, élénken sürögtek-forogtak, vitatkoztak; a gőzsíp visító hangját, a kazánból kiszabaduló fáradt gőz sustorgását, az áru-berakodók lármáját elnyomta ez a hármas felkiáltás:

- Éljen a Guaviar!

- Éljen az Atapabo!

- Éljen az Orinoco!

Jean és Martial ott állottak a fedélzetén, nézték a lármázó, lelkesülő bolivariakat, s nem tudták elképzelni, hogy mi lehet az oka.

- Mi bajuk lehet az atyafiaknak? - kérdé Martial - úgy látom, valami kisebb fajta forradalom van készülöben!...

Amerikában nem ritka dolog a forradalom, de hát forradalmat katonaság nélkül ugyan ki látott még? Már pedig a parton egy szál venezuelai generálist sem lehetett látni, pedig Venezuelában hétezer generális vagyon.

Martial és unokaöccse útközben majd meg fogják érteni a dolog mivoltát, mert a három tudós bizonyára nem mulaszt el semmi alkalmat, hogy a vitát föl ne elevenítse.

Ezenközben a kapitány megadta a jelt, hogy a hajó induljon. A födélzetre tolaikodó kíváncsiakat hol szép szerével, hol erőszakkal, egy-két derék oldalbalökés segítségével sikerült kiszorítani a partra, s a hajóköteleket bevonták, a bejáró korlátaikat elzárták, s a gőzsíp, mint a nyíl átszelte a levegőt, s a «Bolivar Simon» elindult.

Ebben a pillanatban még siketítőbb lárma keletkezett a parton. A három párt igyekezett egymást túlkiáltani. Kalapokat lengettek, kendőket lobogtattak s a három tudós lelkesen viszonozta híveinek jó kívánságait.

A hatalmas keréklapát körül örvényezett a víz, fehér habtajtékot hányva, s a part mind távolabb távolabb látszott. Negyedórával utóbb egy kanyarulattal más irányt vett az Orinoco, s a város utolsó házai is eltűntek a távol ködében.

Venezuelának ötszázezer négyzet kilométer a területe, s csaknem mindenütt síkság. Csak elvétve emelkedik itt-ott a talaj, ezeket a kis dombokat *banco*-knak hívják, még ritkábban fordulnak elő a nagyobb halmok, melyeknek némileg menedékes a lejtőjük, ezeknek a neve *meza*. Ezen a rónaságon kanyarog hatalmas félkörben az Orinoco. Partvidéke főleg az esős évszakban gazdag, puha gypeszőnyeg; ősszel fakósárga kiaszott pusztavidék.

A három tudós kimerítő részletezéssel elmondhatta volna az Orinoco partvidéke iránt érdeklődőknek, hogy minő patakok, folyók szakadnak az Orinocóba jobbról vagy balról, hogy azok hol erednek, minő utat tesznek meg, minő falvak vagy városok látszanak a távolban, de hát az utazók javarészenek, mivelhogy mind venezuelaiak voltak, ilyen felvilágosításra nem volt szükségük. Gyakran megtették már ezt az utat, többnyire kereskedők voltak, árukat vittek és hoztak: cacaot, nyers bőrt, rezet, fa- és festékárúkat, tonka-babot, kaucsukot, sassaparillát, legfőképen pedig vágó-marhát, mert a marhatenyésztés a venezuelaiak főfoglalkozása.

Venezuelának csaknem mindenütt tropikus az égája. Közép hőmérséke 24-30° Celsius, nyugaton az Andesek aljában a legnagyobb a hőség, egyebütt váltakozó.

A «Bolivar Simon» elindulása napján az ég kissé borult volt, s így az utasoknak nem kellett a hőség miatt szenvedniök, a szél nyugatról fújt, tehát a hajóval épen ellenkező irányban.

Martial és unokaöccse a fedélzeten állottak s figyelmesen nézték a folyónak hol jobb, hol bal partját, a messze elterülő síkságon kóválygott tekintetük. A kereskedőket a tájék könnyen megérthető okból nem érdekelte, bezzeg a tudósok minden apróságot megfigyeltek, s nyomban szóvá tették.

Jean sok mindent megtudhatott volna, ha a tudósokhoz közelebb megy, s hallgatja a beszélgetésüket. Az ám, de nagybátyja Argus-szemekkel vigyázta, s ugyancsak nem lett volna ajánlatos, hogy a tudósok bármelyike szóba álljon Jeannel. Egyéb iránt az ifjúnak nem volt élőkalauzra szüksége, ott volt a kezében Chaffanjou könyve, mely az Orinoco vidékét megbízható pontossággal ismertette. Ez a Chaffanjou a francia kormány megbízásából járt itt 1884-ben először, aztán 1886-ban és 1887-ben másodszor; mind két útjáról vaskos kötetekben számolt be.

Jean szorgalmasan tanulmányozta már előbb ezeket az útrajzokat, s most látta csak minő nagy hasznát veszi.

Nyomról-nyomra figyelemmel kísért a jelenségeket, s mindent ott és úgy látott, a mint azt a francia író megírta. Akkortáiban gőzhajók még nem jártak az Orinoco, be kellett érnie a csónakkal, Jeanéknak a gyorsan járó gőzös sokkal kényelmesebbé tette az utat.

Már korán reggel feltűnt Orocopille szigete, mely veteménynyel és gyümölcsessel dúsan ellátja a fővárost. Az Orinoco medre itt már összébb szorul, kilencszáz méterre, de feljebb megint kiszélesedik háromszor annyira.

A hajó utasai - körülbelül huszan lehetnek - délelőtt a reggelinél összegyűltek az ebédlő-teremben. A tudósok voltak az elsők, nyomban utánuk lépett be Martial is az unokaöccsével, s oly bárdolatlan nyerseséggel bánt a szegény fiúval, hogy Miguel úr is megsokalta:

- Goromba fráter lehet ez a franczia - mondá fél halkan Varinashoz fordulva.

- Szóval: katona - jegyzé meg a Guaviar rendíthetetlen védője.

Hogy Martial katona volt, azt első tekintetre meg lehetett beszédén, viselkedésén ismerni. Így már reggeli előtt egy néhány pohár színes és nagyon erős folyadékkal «kente meg» a torkát, nyilván csak azért, hogy jobb étvágya legyen szegénynek. Jean az efféle mérges italtól nagyon tartózkodott, neki anélkül is jó étvágya volt. A szigorú nagybácsi mellett, az asztal végén ült, s a vasvilla szemű őrmestertől való félelem miatt senki sem közeledett az ifjúhoz.

A tudósok az asztalfőn ültek, s természetesen újra az utazás céljáról beszélgettek még pedig oly hevesen, hogy a társaság minden tagja akarva nem akarva rájuk hallgatott. Az ellen végre Martial őrmesternek sem volt semmi kifogása, hogy unokaöccse figyelmissen hallgassa a tudósok vitatkozását, mert esetleg annak mind hasznát vehetik, a mit a tudósoktól hallanak.

Az ételek, a miket az Orinoco gőzösének ebédlőjében feltálaltak, elég változatosak voltak ugyan, de a kényesebb izlésűek nem igen lehettek azokkal megelégedve. A kenyér jó volt, a bor méregdrága, de annál czudarabb.

Délután Bernaville szigete mellett haladtak el, e helyen számos apró szigetcske van még, melyek az Orinoco medrét jelentékenyen összeszorítják, s így a folyónak az árját sodróvá teszik. A «Bolivar Simon» lassabban haladhatott, de a kapitány ügyes ember volt, ki tudott igazodni a szigetek tömkelegéből. Egyebütt sziklás zátonyok is nyulnak ki az Orinoco ágyából, s ezek is útjába állnak a felfelé haladó gőzhajónak. A folyó partján néhol sűrű erdőségek nyulnak nagy messzeségbe, másutt újra rónaság terül el.

Este felé járt már az idő, mikor Moitaco falvához érkeztek. Az nap 25-30 lieu-nyi utat tett meg a «Bolivar Simon».

Az éjszakát itt töltötték, mert a köd és a sötétség épen nem voltak alkalmasak arra, hogy éjjel folytassák az utat. Martial szúnyoghálóval gondosan betakarta a Jean kabinjának az ablakocskáját, hogy az utálatos moszkító-legyek közül egyetlenegy se férközzék be az ő unokaöccséhez, nyugalma meg ne háborítsa. A vén kiszolgált katona magával nem törődött, az ő viharedzett bőre vastag, nem hitte, hogy a szemtelen moszkítók annyira oktanok legyenek, hogy az ő bőrét akarják kikezdeni.

Másnap kora reggel útra készen állott a gőzhajó. A matrózok gondoskodtak fáról, kiszállottak, a partmenti erdőkben elegendő fát vágtak és a hajóra szállították.

Az nap elhaladtak Santa-Cruz telep mellett, mely mindössze húsz házból állott, majd a Guanar szigeteket érintették, holott hajdanában a hittérítők tanyája volt, végül Muerto szigetét.

Mindezeket a szigeteket Jean már előre várta, sőt az irányt, a helyet is megmondta, hogy hol fogják találni.

- Nézd, nagybátyám, amott látom Matapabo szigetét!

- Lánzosadta, úgy látszik az a mennydörgős könyv mindent előre tud! - dörögte az őrmester.

- Meghiszem azt! A könyv írója annak idején sokkal lassabban haladt; négy napig tartott neki az az út, melyet mi most huszonnégy óra alatt teszünk meg. Később nekünk is csónakra kell szorulnunk, csak úgy juthatunk San-Fernandóba. Mit törődünk mi azzal, csak egyszer valahára már ott legyünk, s nyomozásainkat megkezdhessük.

- Kell nyomra akadnunk, mert az én ezredesem nem mehetett úgy át Fernandón, hogy arról senki sem tudott. Majd kikutatjuk mi, hogy hova ment, s hol ütötte fel a sátrát... Istenem, ha aztán szemtől-szembe fogunk vele állani, ha te a nyakán csüngesz... és ő tudni fogja, hogy...

- Hogy az unokaöcséd vagyok, ... az, a te unokaöcséd! - vágott, közbe az ifjú attól félván, hogy Martial egy őrzetlen pillanatban el találja árulni a titkot.

Másodnap este Mapire helység közelében állapotodott meg a «Bolivar Simon».

A tudósok: Miguel, Felipe és Varinas elhatározták, hogy partra szállanak s az esti szürkületben begyalognak a helységbe. Bezzeg Jean is szívesen csatlakozott volna hozzájuk, de Martial tudni sem akart róla. Az öreg erélyesen gyakorolta «nagybátyai» jogait. Az unokaöcsnek engedelmeskednie kellett.

Harmadnap irtózatoss záporosó kopogása, locsogása ébresztette fel a hajó utasait. Martial és unokaöcsce jóformán egész nap a társalgó szobában ültek. A tudós hármasszövetség is oda húzódott, mert a fedélzeten kinek lett volna kedve ázni?... No hiszen volt ott szócsata, még az árucikket szállító kereskedők is belemelegedtek az Orinoco-Guaviar-Atapabo-kérdést szétszedték, bonczolták, heveskedtek, czáfoltak és bizonyítottak a nélkül, hogy egymást csak egy mákszemnyire is meggyőzték volna.

Martial csak rázta a fejét, s hallgatta a haragos vitatkozókat. Végre kitört belőle a méltatlankodás:

- Már ugyan bizony miféle bolond dolog a miatt kapni hajba, hogy egy folyam hol eredett, s vajjon melyik a fő, melyik a mellékfolyó? A víz neki szalad a lejtőnek s aztán valahol egy nagyobb vízbe beleszakad...

- Világért sem bolond dolog az, nagybácsi - jegyzé meg Jean. - Ha ilyen vitatkozások nem volnának, egyáltalában nem kellene geográfusoknak lenniök, s ha geográfusok nem volnának...

- Akkor nem tanulhatnánk geográfiát - vágott közbe az őrmester. - Iszonyú! Ezek a mérges urak valószínűleg San-Fernandóig fognak veszekedni.

Az eső miatt a vidéket sem lehetett megfigyelni. Nem láthatták Tigrítta szigetét, de mintegy kárpótlásul pompás halakat ettek ebédre, mert az Orinoco e helyütt halban nagyon gazdag.

Este felé haladtak el annál a helynél, hol a Caura folyó szakad az Orinocóba. Ez a folyó Venezuela legszebb völgyein foly keresztül, s partján civilizált spanyol meszticzek laknak, a távolabb eső vidéken egy-egy nomád indiánus csapat kószál s nagyjából marhatenyészéssel foglalkozik.

Jean a francia utazó könyvét olvasgatta, mintegy erőt merítve abból arra, hogy ő is megfeleljen annak a feladatnak, melyet kitűzött. Azok a veszélyek, melyek a francia utazót fenyegették, fenyegethetik majd őket is, ha feljebb hatolnak. Jean jóformán gyermek volt még, de lelkében érzett elég erőt, hogy dacoljon, küzdjön, s remélte, hogy Isten segítségével célra fog érni.

Az Orinoco a Caura torkolatától feljebb is még mindig nagyon széles, csaknem három kilométer, de mélysége nem mindenütt megfelelő, s így a «Bolivar Simon» kapitányának nagyon óvatosnak kellett lennie, hogy zátonyra ne jusson, mert néha meg-megzökkent a hajó, súrolta a feneket; ilyenkor az utasok megdöbbentek, mert könnyen eshetett volna kár a gőzcsavarban vagy a keréklapátban.

No de szerencsére nem történt semmi baj, s estére az Orinoco jobb partján fekvő Las Bonitas nevű jelentékeny helységhez érkeztek.

#### **IV. FEJEZET.**

##### **Az első érintkezés.**

Las-Bonitasban lakik a Caura folyó mentén elterülő területnek a kormányzója. A helység maga a folyó jobb partján fekszik, csaknem ugyanazon a helyen, a hol hajdanában az Altagracia nevű spanyol hittérítő-telep állott. A spanyol-amerikai hatalomnak megalapítói tulajdonképpen a hittérítők voltak, s ezek bizony nem valami nagy örömmel nézték később, hogy német, francia és angol hittérítő társaik is buzgólkodnak az indiánusok megtérítésén. Még manapság is gyakran össze-összekocczannak a keresztény vallás hirdetői.

A las-bonitasi katonai parancsnok ismerőse volt Miguel úrnak, s már annak idején értesült a tudósok útjáról. Mihelyt a gőzhajó horgonyt vetett, sietett a földélzetre. A három tudóst meghívta reggelire, a «Bolivar Simon» ugyanis délután egy óráig vesztegelt Las-Bonitas mellett.

Míg a három tudós a kormányzó lakása felé vette útját, Martial, a szigorú nagybácsi szintén megengedte unokaöccsének, hogy a partra szálljon, de természetesen ő kísérte. Így ödöngöttek Las-Bonitas utcáin.

Las-Bonitast nem kell valami tekintélyes, modern városnak képzelnünk. Apró, gunyhószerű házikókból állott, melyek a tropikus ég alj dús-flórájának közepette épültek. Néhol valóságos pálma-ligetek voltak, erős törzsű chaparó-k, melyeknek messze elágazó hajtásai egymásba fonódtak; legyező formájára szétálló levelű pálmák; továbbá copany-ferák, óriási, elágazó mimózák, melyeknek halvány rózsaszínű és kemény rostú szárai vannak.

Jean és Martial őrmester gyönyörködve nézték e pálmaligeteket, az ágakon himbálózó, egymással kergetőző kis majmokat, melyeknek Venezuelában se szeri se száma. Mintegy tizenhat fajtája él e majmoknak Venezuelában; rikácsoló, alkalmatlan kis állatkák ezek, de korántsem veszedelmesek. Egyiknek-másiknak irtózatos hangja van, főleg az aluata-majomnak.

Mind mélyebbre hatoltak be a pálmaerdőbe. Egyszer csak megszólalt Martial:

- El kellett volna hoznom a puskámat!

- Talán majmot szeretnél löni? - kérde tőle Jean.

- Majmot?... Azt épen nem, de hátha másfajta állattal is találkozunk?...

- Szó sincs róla, kedves bácsi! Ugyancsak messzire kellene mennünk, hogy ragadozó vaddal találkozzunk. Majd ha feljebb haladunk az Orinocón, ott bizonyosan lesz módunk benne, hogy a puskát vegyük elő s védelmezzük magunkat.

Martial erősen makacsodott, hogy de bizony el kellett volna hoznia a puskáját, mert a katona ne induljon el fegyvertelenül hazulról. Ezúttal fölösleges lett volna a puska, mert holmi méz- és halevő medvével s az örökké alvó, lomha lajhárral találkozhattak csupán, ezek ellen pedig nincs szüksége az embernek védekezésre.

Csupa apró, ártatlan rágicsáló vadat láttak a pálmaligetben; a lakosok pedig meszticzek, egy-két indiánus törzsbeli is lakik a meszticzek között, de ezek szalmakunyhóikból ritkán mozdultak ki - főleg az asszonyok és a gyermekek.

Mintegy három óráig tartott a séta, derekasán elfáradva tértek vissza a «Bolivar Simon» földélzetére, hogy reggelizzenek. Ugyanekkor ültek asztalhoz a tudósok a kormányzó ebédlőjében, s a tárgy, mely szőnyegre került, természetesen nem lehetett egyéb, mint az Orinoco-

kérdés. Élénk vita fejlődött ki, mint rendesen, sőt ez alkalommal is kissé elmérgesedett. A kormányzó, mint finom tapintatú házigazda, ügyesen másra fordította a beszéd sorát:

- Uraim, nem tudják, hogy van-e a «Bolivar Simon» fedélzetén olyan utas, a ki egészen San-Fernandóig megy vagy esetleg azon túl is?

- Alig hinném - felelé Miguel. - Nagyobbrészt Caicaraig mennek, s onnan az Apuron fel Columbiába igyekeznek.

- Ha csak az a két francia nem tart velünk - jegyzé meg Varinas.

- Micsoda? Két francia? - kérdé csodálkozva a kormányzó.

- Úgy van, egy öreg és egy ifjú francia - mondá Felipe. - Mind a ketten Ciudad-Bolivarban szállottak fel.

- Vajjon hova igyekeznek? - kérdé a kormányzó.

- Nem lehet azt tudni - viszonzá Miguel, - nem igen beszédeselek, főleg az öregebbik nem. Állig begombolkozik, s nagyon mord szemmel néz arra, a ki az ifjabbhoz - a ki nyilván unokaöcse neki - közeledik. Nyers katona, a ki szigorúan örködik a gyámfia felett.

- Igazán sajnálom magam is azt az ifjút - tevé hozzá Varinas. - Olykor-olykor mintha könyet látnék a szemében, mikor nagybátyja gorombán reá rivall.

A derék Varinasnak fogalma sem volt arról, hogy Jean ellágyulásának mi az igazi oka, szegény fiú olyankor a bizonytalan jövőre gondolt, s világért sem a nagybácsi szigorúsága keserítette el.

A kormányzó módfelett érdeklődött a két francia iránt.

- Valóban szeretném tudni, hogy mit keres az a mord nagybácsi s az érzékeny unokaöcs az Orinoco felső vidékén. A francziák merészek és vállalkozó szelleműek, megengedem, de Dél-Amerika járatlanabb vidékeinek kikutatása már több francia felfedezőnek az életébe került. Csak Chaffanjou-nak sikerült az Orinoco-forrás vidékéig elhatolnia...

- Ha ugyan az igazi Orinoco forrása volt az! - pattant fel Varinas, a ki nem tűrhette, hogy szent meggyőződésével ellenkezőt állítsanak.

- Úgy van, úgy, ha az az Orinoco forrása volt - vélekedik a házigazda, - egyébiránt ezt a vitás kérdést önök majd el fogják dönteni, uraim... Mondom, hogy az a bizonyos Chaffanjou ép bőrrel került haza, s a halálos veszedelmeket szerencsésen kikerülte. De hát a mi büszke folyamunk, a fenséges Orinoco, különösen vonzó erőt gyakorol a francziákra; így például a «Bolivar Simon» fedélzetén levő két franczián kívül...

- Igaz... igaz - vágott közbe Miguel, - ezelőtt néhány héttel megint két francia indult el Orinoco-kutató útra.

- Az egyik huszonöt-harmincz éves fiatal ember lehet, Helloch Jakabnak hívják, a másik Paterne Germaine, holmi természettudós, a kit az Orinoco vidékének faunája, florája meg egyéb sajátossága vonzott ide - mondá a kormányzó.

- Nos, nem hallottak azóta semmit róluk? - kérdé Felipe.

- A világon semmit, uraim. Annyit tudok csupán, hogy Caicarában egy csónakot béreltek, Buena-Vista és La Urbana mellett elhaladtak, s aztán az Orinoco jobb partján felfelé indultak el. Hogy azután mi történt velök, arról nem szól a krónika.

- Reméljük, hogy nem jutottak a rabló quivas-ok körmei közé, kiknek - a mint mondják - mostanság valami Alfonez nevű, Cayenneből megszökött gályarab a vezérük.

- Ugyan? Igaz volna?

- Úgy mondják, s nincs okunk rá, hogy a hír valóságában kételkedjünk. A merész francziák esetleg szerencsésen elkerülték a rablókat, s egyszer csak valamely szomszéd faluban megjelennek. Egyébiránt azt is mesélik, hogy messze keletre még egy másik európai ember is hatolt, egy spanyol hittérítő. Esperante a neve. Ez a jámbor szerzetes San-Fernandóból kiindult és az Orinoco forrásáig jutott... sőt a Roraima közelében a Santa-Juana nevű keresztény községet alapította.

- Merész egy vállalat! - jegyzé meg Miguel.

- Bizony merész, sőt bizvást vakmerőnek is mondhatjuk - folytatá a kormányzó. - Képzeljék csak el, uraim, minő türelem, hősies lélek, vallásos rajongás kellett ahhoz, hogy Esperante atya épen a legvadabb és legveszedelmesebb indiánusok közé, az úgynevezett guachorítok közé menjen, s hirdesse Krisztus tanait.

Az idő gyorsan telt, s a tudósok sok érdekes földrajzi és ethnográfiai apróságot tudtak meg a beszédes kormányzótól, s dél felé megköszönték a szíves vendéglátást, vissza indultak a hajóra. A házi gazda elkísérte vendégeit, s velök még a hajó fődélzetén is beszélgetett.

Martial és unokaöcscse szintén ott állottak a közelükben, s midőn az őrmester megpillantotta a kormányzót, így szólott halk hangon Jeanhoz:

- Te, az az úr nyilván valami tábornok. Olyat mutat czivil ruhában is.

- Meglehet, hogy az, kedves nagybátyám.

- Azt mondják, hogy Amerikában minden harmadik ember generális. Miért ne lehetne ez az úr is az?

- Nagyon értelmes arcza van - jegyzé meg Jean.

- Az is meglehet; hanem én inkább a mondó volnék, hogy kíváncsi, mert minket már négy percze folytonosan szemmel tart... pedig mi köze hozzánk, főleg pedig hozzád...

Csakugyan, a kormányzó érdeklődéssel nézte a két francziát. Szerette volna tudni, hogy utazásuknak ezen a vidéken mi a célja. Fölfedező útra csak nem indulhat egy tizenhat éves, gyöngye ifjú, mint az a fiatalabbik. A kormányzót annyira bántotta a kíváncsiság, hogy a tudósoktól elválva egyenesen Martial és Jean felé közeledett.

- Résen légy, öcsém! - vezérlé az őrmester unokaöcscsének. - Puhatolózni jön az ellenség... szeretné tudni, hogy kik vagyunk, honnan jöttünk, hova megyünk...

- Nos, ha kérdez, hát megmondjuk neki, Martial, - mondá szeliden Jean. - Semmi okunk sincs arra, hogy titkolózzunk.

- Mi köze lehet hozzánk?... Nem szeretem, ha idegen ember beleártja magát a mi dolgunkba - dörmögött a szigorú nagybácsi. - Majd lerázom én a nyakunkról...

- Csak a bajunk gyűlne meg, kedves nagybátyám, - s megragadta az őrmestert kezénél fogva, hogy visszatartóztassa.

- Nem tűröm, hogy veled szóba álljon, ... hogy törbe csaljjon...

- Én pedig nem akarom, hogy a nyers viseleteddel, durva szavaiddal reánk haragíts bárkit. Tudd meg, hogy Caura kormányzójának a kérdéseire felelni fogok, mert felelni akarok - mondá Jean, határozott hangon, - sőt esetleg tanácsot is kérek tőle.

Az őrmester nagyokat pőfékelt kurta szárú pipájából, dohogott és szerfölött elégedetlen volt, mindazonáltal közelebb húzódott unokaöccséhez, mert a kormányzó már ott állt Jean előtt és spanyolul kérde tőle:

- Ön francia, nemde?...

- Francia vagyok - felelé Jean udvariasan és köszönt a kormányzónak.

- Hát útitársa?

- Nagybátyám... szintén francia, - egykor őrmester volt a hadseregnél.

- Remélem, nem veszi zokon, ha kérdezem, hogy Caïcaraig szándékoznak-e menni, avagy még messzebb célzt tűztek ki?

- Caïcarán jóval túl megyünk, kormányzó úr.

- Az Orinocón vagy az Apuron?

- Az Orinocón.

- San-Fernandóig, talán?

- Egyelőre odáig, de ha szükségét látjuk, még San-Fernandón is túl; attól függ, hogy minő hireket hallunk San-Fernandóban.

A kormányzónak rendkívül tetszett Jean nyílt, kedves arcza, értelmes és határozott s mégis szerény felelete.

- Tehát San-Fernandóba mennek?

- Oda, kormányzó úr.

- Mi a céljuk, kedves ifjú barátom?

- Bizonyos hireket, felvilágosítást keresek ott.

- Hireket?... Felvilágosítást?... Miről?...

- Kermor ezredesről.

- Kermor ezredes?... Sohasem hallottam ezt a nevet; azt sem hallottam, hogy Chaffanjout nem számítva, más francia utazóról beszéltek volna San-Fernandóban.

- Nehány évvel ez előtt járt itt Kermor ezredes.

- Bizonyosan tudja ön ezt, fiatal barátom?

- Bizonyosan tudom, mert néhány évvel ez előtt, 1879 április 12-dikéről keltezett és saját kezével irt levelét Nantesban lakó barátjánál olvastam.

- Sajátságos dolog. Hiszen akkor én éppen San-Fernandóban voltam kormányzó, az idegeket mind bejelentették nálam, de a Kermor ezredes nevére teljességgel nem emlékszem.

Jean arcza, midőn a kormányzó szavait hallotta, észrevehetőleg elsápadt, a szeme akaratlanul is megtelt könnyel.

- Köszönöm, kormányzó úr, nagyon köszönöm, hogy érdeklődésével engemet és nagybátyámat kitüntetett; azonban bármily biztosan emlékszik is arra, hogy a Kermor ezredes nevét nem hallotta, én meg vagyok győződve arról, hogy Kermor ezredes 1879 április 12-dikén San-Fernandóban volt s onnan levelet írt.

Ekkor lépett oda Miguel úr, a ki már első pillanattól kezdve, hogy Jeant meglátta a «Bolivar Simon» fődélzetén, nagyon érdeklődött iránta és mindig közeledni akart hozzá.

- Mi dolga volt Kermor ezredesnek San-Fernandóban? - kérde Jeantól?

Martial majd kiugrott tehetetlen dühében a bőréből:

- No tessék, már az a bozontos könyvmoly is belekotyog... hm, hm...

Jean megfelelt Miguel úr kérdésére is.

- Hogy Kermor ezredesnek mi dolga volt San-Fernandóban, azt még mi sem tudjuk. Titok ez, melyről, ha a jó Isten megsegít, le fogjuk lebbenteni a fátyolt.

- Mije volt önnek Kermor ezredes? - kérde a kormányzó.

- Édes atyám - felele Jean, - és azért jöttem Venezuelába, hogy őt megtaláljam.

## V. FEJEZET. A «Maripare» és a «Gallinetta».

Caicara az Apur és Orinoco deltájában épült. Hasonlatos egy nagy vendégfogadóhoz, melyet élelmes gazdája holmi keresztútnál építtetett, hogy nagy és élénk forgalma legyen. A folyók, melyek jobbról és balról elhaladnak mellette az országutakat jelentik. Ezért virágzott fel annyira Caicara, pedig az Orinoco torkolatától négyszáz kilométernyire van.

Az Apur az a közlekedési vonal, melyen Columbia terményeit Venezuelába, s a Venezueláét Columbiába szállítják.

A «Bolivar Simon» csak este nyolcz óra tájban érkezett meg Caicarába. Itt az utasok nagyobb része kiszállott. A tudós «háromlevelű lóherén» és Martial meg Jeanon kívül nagyon kevesen maradtak a hajón, hogy Caicarából San-Fernandóba menjenek.

Miguel ez alatt két kollegájának részletesen elmondotta mindazt, a mit a kormányzótól a két francia útjára és céljára vonatkozólag megtudott. Most már tisztában voltak afelől, hogy a vén katona - vagy a mint Jean nevezi: az ő nagybátyja - kíséri Kermor ezredes fiát, s fel akarják együtt keresni Kermor ezredesét, a ki ez előtt tizennégy évvel hagyta el hazáját, s azóta csak 1879 április 12-dikén adott hírt magáról abban a levélben, melyet Nantesban lakó barátjához intézett. A levelet San-Fernandóból küldötte Európába.

És ime ez a tizenhétéves ifjú vállalkozott a nehéz útra, hogy atyját megtalálja. Vajjon: nem kelt-e ilyen jelenség minden érző szívű emberben részvétet és érdeklődést a derék ifjú iránt? A három tudós elhatározta, hogy minden erejéből segítségére lesz. Kermor ezredes bátor fiának.

Csak az a bökkenő a dologban, hogy mi módon, minő mesterfogásokkal tudják majd az eleven, kétlábú Cerberust, Martialt, lekenyerezni, hogy akadályt ne gördítsen útjukba, s megengedje, hogy az unokaöcs közelébe férközzenek. No de hagyján, az útítársak egy szűk csónakba kerülnek majd, mert a «Bolivar Simon» nem szállíthatja őket San-Fernandóba, ott módját lelik a közeledésnek.

Caicaraban néhány napig időzniök kellett. Egy-két kisebbfajta vendégfogadó van a helységben; a három tudós és Martial meg unokaöccse egy vendégfogadóba szállottak.

Másnap, augusztus 16-án Martial és unokaöccse keresztül-kasul járták Caicarát, hogy csónakot béreljenek a továbbutazásra. Fontos dolog volt ez a csónak-bérlés, mert az út Caicarától San-Fernandóig nyolczszáz kilométer hosszú. A tudósok is ilyen járatban indultak a folyó partjára, hol Martial és Jean már javában nézegették a parthoz vontatott hosszú törzsű, vesszőfonatos bárkákat.

Miguel bizvást számított arra, hogy Martiállal és unokaöccsével közösen szereznek csónakot, mert közös lévén a céljuk, annak épenséggel nem lett volna értelme, hogy külön csónakon induljanak el. A csónakok különben is elég nagyok öt, sőt ennél több utas is elfér rajtuk. Evezősökben sem volt hiány. A kis kikötőben számos benszülött ácsorgott, a kiknek ez volt a mesterségük, a kik az Orinocót igen jól ismerték. Tapasztalt és megbízható legényekre volt szükségük, mert az Orinoco szeszélyes, vannak örvényei, sekélyes részei, hol a bárkák könnyen megakadnak vagy - akár az Óceánon - elmerülnek.

Az ám, csakhogy ezek a benszülöttek nem mind megbízhatók, azért igen okosan gondolkozott Miguel úr, mikor egy csónakon szeretett volna menni Jeanékkal; egy csónakra hamarabb tudnak megfelelő evezősöket találni, mint kettőre. Mihelyt a folyó partján megpillantotta a két francziát, azzal a szándékkal közeledett hozzájuk, hogy Martiállal megállapodik.

Az őrmester nem valami nyájas arczczal fogadta az érdekes tudóst.

- Őrmester úr - kezdé a szót még pedig francziául, mert ezen a nyelven is egészen jól beszélt Miguel, - őrmester úr, a szerencsés véletlen úgy akarta, hogy a «Bolivar Simon» földézetén együtt utaztunk...

- És Caïcarában partra szállottunk, - tevé hozzá Martial katonásan összecsapva bokáit, mintha valamit hivatalosan jelentenie kellene.

Miguel úr folytatá:

- Két barátom meg én már Las-Bonitasban hallottuk, mikor unokaöcscse elmondotta, hogy...

Az őrmester homlokán összébb vonódtak a ránczok. Ez pedig nem szokott nála jót jelenteni, s hirtelen közbe vágott:

- Elmondott, ... micsoda, mit mondott el az unokaöcsém?

- Elmondotta a kormányzónak, hogy Caïcarában szándékoznak partra szállani.

- Remélem, tehetjük azt, a mi nekünk tetszik - mondá nyers-nyakasan Martial őrmester.

- Természetesen - válaszolá Miguel úr, a kit úgy látszik nem riasztott el az őrmester. - Nos a midőn megtudtuk, hogy önök hova igyekeznek...

- Egy! - dörögte Martial a bajusza alatt, mintha számlálgatni akarta volna, hogy mi mindenre kell majd megfelelnie.

- Hogy minő körülmények között akarja az ön unokaöcscse fölkeresni Kermor ezredet.

- Kettő! - böffenté ki az őrmester.

- S végül, minthogy tudjuk, hogy az Orinocón San-Fernandóig szándékoznak felfelé menni...

- Három! - morgá Martial.

- Nekünk is ez lévén a célunk, t. i. hogy San-Fernandóba érjünk, szeretnők, ha közösen egy bárkát bérelnénk ki, s egy alkalmatossággal tennők meg az utat, mert ez így biztosabb és mindnyájunkra nézve előnyösebb volna.

Ez az ajánlat okos és kívánatos volt; igazán hamarjában nem is lehetett volna semmit felhozni ellene, de hát az őrmester nem volt az az ember, a ki be akarta volna látni az együtt utazásnak a szükséges voltát.

- Uram, igazán lekötelez - mondá ridegen - igazán lekötelez... jó is volna, el is fogadhatnók, de hogy elfogadjuk, arról szó sem lehet, ... éppenséggel szó sem lehet.

- Ugyan miért nem? - kérdé Miguel csodálkozva.

- Hát azért, mert ez nekünk úgy tetszik, hogy ne tessék.

- Valószínűleg van okuk reá, hogy ily udvariatlanul sőt mondhatnám meggondolatlanul visszautasítják ajánlatunkat. Mi segítségükre akartunk lenni, semmiesetre sem szolgáltunk reá ilyen sértő válasza.

- Sajnálom, uram, nagyon sajnálom - mondá kissé megzavarodva a reánézve szokatlanul udvarias szavaktól, - de hát... én egyebet nem tehettem, mint azt, hogy visszautasítsam...

- De legalább a szavakat jobban megválogathatta volna; a hires franczia-udvariasság az ön viselkedésében nem igen nyilatkozott.

- Kérem, kérem - viszonzá az őrmester kissé elszégyenkezve - itt nem lehet udvariasságról beszélni. Ön ajánlatot tett nekem, s higgye el, nekem volt okom rá, hogy ne fogadjam el. Nem teketóriáztam sokat, megmondtam úgy, a mint a nyelvem hegyére jött.

Ekkor Jean szólott közbe, mert szükségét érezte a közbeszólásnak.

- Ne vegye zokon, uram, hogy nagybátyám így beszélt, ő korántsem akarta önt megsérteni. Ajánlata tanúságot tesz arról, hogy érdeklődik irántunk, s azért fogadja őszinte köszönetünket. Ha körülményeink megengednék, édes-örömet elfogadtuk volna szíves ajánlatát, mert az reánk nézve fölötte megtisztelő, de a mi célunk más, mint az önöké. Meglehet, hogy útközben hirtelen megtudunk valamit, s akkor egészen más irányt kell választanunk, vagy hirtelen meg kell állapodnunk, s egy helyt hosszabb ideig kell vesztegelnünk... Nekünk külön csónak kell, melynek föltétlen urai legyünk.

- Értem, Kermor úr - felelé Miguel; - mi a világért sem akartunk önöknek alkalmatlanságot szerezni, de ha valamiben esetleg segítségükre lehetünk, - bár kedves nagybátyja elég ridegen visszautasított...

- Katona vagyok uram, vén kiszolgált katona! - vágott közbe, mintegy magyarázólag Martial.

- Jól van, jól; tehát ha barátaim vagy én segítségükre lehetünk...

- Köszönöm, uram, a nagybátyám és a magam nevében - mondá az ifjú - legyenek meggyőződve arról, hogy szíves ajánlatukat a legnagyobb köszönettel fogadjuk.

- Hallotta ezt őrmester úr? - jegyzé meg félig tréfás, félig komoly hangon Miguel.

- Hallom, geográfus úr, hogy ne hallanám - felelé meglehetősen mogorván az őrmester, mert hiába mesterkedett az amerikai tudós, Martial nem adta meg magát.

Ekkor Miguel úr kezét szorította Kermor Jeannel s elbúcsúzott tőlük.

Midőn az őrmester és unokaöccse megint magukra maradtak, Martial így szólott:

- Furcsa egy izé ez a geográfus, no de meg is feleltem neki emberül, úgy-e?

- Barátságtalanul fogadtad, s elég rosszul cselekedted.

- Már hogy rosszul cselekedtem?

- Bizony rosszul.

- Még csak az kellett volna, hogy ajánlatát elfogadjam, s a három bolivarival egy bárkába kerüljünk!

- Azt én is helyeslem, hogy visszautasítottad, de a visszautasításnak udvariasabbnak kellett volna lennie.

- Miért tolakodott a nagy barátságával?

Jeannak még sok szavába és magyarázgatásába került, a míg sikerült a vastag koponyájú Martialt meggyőznie arról, hogy csakugyan nem cselekedett helyesen.

Az Orinocón közlekedő csónakoknak vitorlájuk, továbbá bambuszágakból meg pálmalevelekből készült fedett helyisége is volt; ez a felfordított kosárhoz hasonló kis csónakfülke arra való, hogy az utas ott vonja meg magát éjszakára. A csónak fedetlen részében az evezős legények tartózkodnak. Az ilyen bárkákat a benszülöttek *falca*-knak szokták nevezni. Az Orinoco felső folyásán közlekedő falca-kat nem bizonyos távolságra, hanem a megteendő egész útra szokták szegődtetni, mert azt senki sem tudhatta előre, hogy mennyi ideig fog

tartani. A felfelé vivő útnak az Orinocón számos akadály van, melyek a falca-kat néha hosszabb ideig egy helyhez kötik.

Miguel egy rendkívül ügyes indiánust talált, a ki már többször tette meg az útát San-Fernandóig, s igen jól ismerte a szeszélyes folyó örvényeit és sekélyeit. Martos volt a neve, izmos ficzkó volt, s körülbelül a negyvenedik évet taposhatta. A bárka legénysége kilencz benszülöttből állott. A Jeanék kormányosa egy fél indiánus fél-spanyol meszticz volt, Valdez-nek hívták, s a bizonyítványai szerint, melyeket készséggel megmutatott a francziáknak, derék és hasznavehető embernek mutatkozott. Ez a Valdez arra is vállalkozott, hogy San-Fernandón túl is szívesen elviszi az utasokat, ha annak majdan szükségét látják.

A tudósok pirogue-jának «Maripare» volt a neve, a Jeanék bárkáját «Gallinetta»-nak hívták. Mind a két név egy-egy szigetét jelentette az Orinocónak.

Abban természetesen megállapodtak, hogy egymás mellett fognak haladni, s egyik sem igyekszik a másikat túlszárnyalni sebesség dolgában, erre nincsen semmi szükség, sőt ellenkezőleg jó lesz, ha mindig együtt maradnak, mert veszély esetén egymásra szorúlnak. Akár nyomban elindulhattak volna, mert az evezősök s a kormányosok útra készen állottak, csak hogy az utasoknak az előreláthatólag több hétig tartó útra élelmiszereket s egyéb szükséges holmikat kellett bevásárolniuk: meleg takarókat, ruhaneműt, lőport, a vadászathoz és halászathoz szükséges szereket.

Míg ezeket beszerezték, megint eltelt néhány nap. Nem bánták meg, hogy hamarabb nem keltek útra, mert rettenetes vihar dühöngött. Ezt a vihart a caïcaraiak «chubasco»-nak nevezik, délnyugatról jött, s úgy ömlött nyomában a záporosó, mintha csebrekkel öntötték volna.

Az Orinoco hatalmasan zuhogott, szörnyen megáradt. Martial és unokaöccse már most láthatták, hogy az út az Orinocón felfelé nem lesz könnyű dolog. A tudósok bölcs nyugalommal türték a vihar dühöngését, nekik mindegy volt az: vajjon egy héttel előbb vagy utóbb indulnak-e el. Nem volt sietős az útjuk. Bezzeg káromkodott az őrmester, mint a jégeső: szemenszedett francia meg spanyol szavakban dühöngött az Orinoco ellen, mely nem átalott épen most puffadozni, mikor ők készülődnek útra.

- Légy türelmesebb, nagybátyám - csitítá őt az unokaöcs; - az ilyen vállalathoz nemcsak bátorság, hanem türelem is kell.

Augusztus 20-dikán megtört a vihar ereje, s az Orinoco is kezdett szemmel láthatólag apadni. A két kormányos: Martos és Valdez jelentették az utasoknak, hogy másnap indulhatnak.

Másnap délelőtt tíz óra tájban egész rakás ember gyűlt a kikötőbe. A két pirogue árboczán vigan lengedezett a venezuelai zászló. A «Maripare» nyitott részében állott Miguel, Varinas és Felipe, s a szerencsét kívánó bennszülötteknek integettek.

Miguel úr ekkor a «Gallinetta» felé fordult s vidáman átkiáltott:

- Szerencsés utat, őrmester úr!

- Maguknak is, Miguel úr, - viszonzá Martial, - mert ha maguknak szerencsés lesz...

- Akkor mindnyájan hálát adhatunk az Istennek, mert egyelőre közös a célunk.

A vitorlát dagasztotta a szél, s a két bárka vigan siklott az Orinoco hátán tova.

## VI. FEJEZET. Szigetről-szigetre.

Az út az Orinoco közép folyásán tehát megkezdődött. Hány unalmas óra és nap vár rájuk; hányszor kell majd a szeszélyes folyón fölfelé haladva itt is, ott is vesztegelniök, míg alkalom kínálkozik arra, hogy tovább folytathassák az utat! A tudósok nem érnek majd rá, hogy unatkozzanak, mert a Guaviar és az Atapabo torkolatánál már hozzá kell fogniok a vitás kérdés beható vizsgálatához, a mellékfolyók forrásvidékét kell tanulmányozniok, hogy a szóban forgó Orinoco-ügyet véglegesen elintézhessék, s a földrajzi tévedéseket kiigazítsák. A tudás szomjától égő geográfusok bizonyára nem is fognak rá érni, hogy unatkozzanak.

Talán mégis csak okosabb dolog lett volna, ha Jean és nagybátyja a tudósokkal egy csónakba száll vala, s az idő nem telik olyan végtelenül unalmasan. Martial őrmester nem gondolkozott így, s még mindig szentül meg volt győződve, hogy jobb nekik külön csónakon tenniök meg az utat. Jeannak sem volt semmi ellenvetése.

Az ifjú újra meg újra átolvasta honfitársának a könyvét, s hova-tovább mind jobban meggyőződött arról, hogy derekabb kalauzt keresve sem találhatott volna.

A mint a «Maripare» és a «Gallinetta» a folyam közepét elérték, a távolból rögtön feltűntek a bal parton emelkedő halmok, s az egyiknek lábában mintegy ötven szalmafedelű kunyhót pillantottak meg. Cobruta falva ez, harmadfél száz meszticz lakója lehet; az őslakók a guam-indiánusok, arcuk bőre fehérebb, mint a mulattoké. Az esős évszak daczára halászgattak a benszülöttek, s így Kermor Jeannak és Martial őrmesternek módjában állott őket közelebből megfigyelni.

A «Gallinetta» kormányosa tudott spanyolul, s készségesen válaszolt Jean minden kérdésére. Este felé, mikor a falca a jobb parthoz közeledett, így szólott Valdez Jeanhoz.

- Az ott egy régi misszió-telep, de most már senki sem lakik benne.

- Kikötünk itt, Valdez? - kérde Jean.

- Alighanem kényszerülünk most kikötni. Jobb, ha az ember nappal teszi meg, míg világosság van, könnyebben el lehet igazodni.

A «Maripare» is a parthoz közeledett, s minekutána a két csónak utasai a vacsorát elköltötték, álmra hajtották fejüket.

A szél csakhamar elült, de hajnal tájban még hevesebben kezdett fújni, még pedig észak-kelet felől; a vitorlákat nyomban kifeszítették, s a két falcat gyorsan hajtotta a szél fölfelé az Orinocón.

Az elhagyott misszió-teleppel szemben van az Apurito torkolata, ez az Apurito az Apornak egyik ága. E nagy folyónak tulajdonképeni deltáját csak két óra múlva pillantották meg. A «Bolivar Simon» ezen a folyón halad tovább Columbia felé.

E tekintélyes mellékfolyó láttára önkénytelenül így kiáltott fel:

- Miért ne lehetne inkább ez az Orinoco, mint a Guaviar vagy az Atapabo?

- Teringettét - pattant fel Felipe. - Hát lehetne az Apur egyéb, mint mellékfolyója egy olyan folyamnak, mely ezen a helyen csaknem háromezer méter széles.

- Aztán nézzétek csak, milyen piszkos, zavaros a vize, holott az Orinocoé még Ciudad-Bolivárnál is tiszta és csaknem fenekéig átlátszó - tódítá Varinas.

- Igaz, igaz; ne beszéljünk tehát többé az Apurról, őt kizárjuk a versenyből; úgy is lesz még elég vetélytárs, a ki számot tart az orinocoi dicsőségre.

Az Apure vizében sok a «kaiman». Jean nem sokára meggyőződhetett erről, mert az egyik közvetlenül a «Gallinetta» mellett bukkant fel a vízből, melynek piszkos színe igen kedvez az állatnak, hogy észrevétlenül közeledjék kiszemelt áldozatához. Ezek az óriási krokodilusok csaknem hat méter hosszúak, s az Orinoco mellékfolyóiban csak úgy nyüzsögnek.

Jean megkérdezte Valdeztől, hogy veszedelmesek-e a kaimanok? A kormányos így válaszolt:

- Nem mondhatnám, hogy mind veszélyesek. Például a «bavas» nevűek még azokat sem bántják, a kik a folyó vizében fürdenek. Bezzeg a «cebado»-k már gonoszabb étvágyúak, meg-megkóstolják az emberhúst is, sőt a csónakokba is ellátogatnak, két lábú zsákmányuk után.

- De iszen csak próbálják meg! - kiáltott fel Martial őrmester.

- Hadd maradjanak inkább ott, a hol vannak - jegyzé meg Jean, a ki épen abban a pillanatban látott meg egy kaimant, a mint iszonyú száját föltátva kibukkant a hullámok közül.

Az Orinoco mellékfolyóiban nemcsak krokodilusok tanyáznak, hanem nagy testi erejű halak is, melyek egy-egy csónak útját könnyen veszélyeztethetik. Ezek a vízi fenevadak farkuknak egyetlen csapásával felfordítják a falcat, s nincs az a horog, melylyel kézre lehetne őket keríteni; továbbá a villamos-halak, melyek valóságos rémei a kisebb fajta halaknak, sőt az ember is aligha viszi el ép bőrrel azt a villany ütést, melyben ezek a csodálatos halak részesíthetik.

Az nap számos sziget mellett haladt el a két falca; az ár nagyon sodró volt, s csak ügygyelbajjal juthattak előre. A mint Verija de Mono erdős szigete mellett eveztek el, a «Maripare» felől egyszerre több puskának a ropogását hallották. Öt-hat vadkacsa hullott a vízbe. Miguel úr és kollégái jól tudtak czélozni.

Nemsokára Miguel úr egy kis dereglyében oda jött a «Gallinetta»-hoz, s néhány vadkacsát átadva Jeannak, így szólt:

- Hadd legyen egy kis változatosság az ételökben.

Kermor Jean igen szépen megköszönte a tudós figyelmét; Martial is dörögött valamit. Aztán megkérdezte Miguel úr Jeantól, hogy miként töltötte el a két első napot. Jean meg nyugtató feleletét hallván, kezét szorított a francziákkal és jóéjszakát kívánva, visszament kollégáihoz.

A két «falca» az éjet Pajarol szigete mellett töltötte. A parton számos kőtuskó állott ki a vízből, melyeken Chaffanjou egy csomó nevet fedezett fel. Az erre felé járó-kelő kereskedők véshették be a késükkkel.

Martial pompásan elkészítette a vadkacsákat, s jóízűen megették vacsorára. Aztán a csónak földött részében ágyat csinált unokaöcsésének, az ajtónyílást sűrű moszkító-hálóval bevonta, hogy Jean nyugodtan alhassék. Mert tudni való dolog, hogy ezen a vidéken az esős évszakban millió meg millió mérges fulánkú moszkító nyüzsög, sűrű a levegőben, s az Orinococon való utazást kimondhatatlanul kellemetlenné teszik. Ezek az utálatos rovarok úgy megcsipik az embert, hogy még két hét múlva is érezi, sőt akárhányszor heves láz fogja el a csipésektől.

Martial leült a csónakba, s folyton pipált, hogy a dohány maró füstjével is távol tartsa azokat a szemtelen moszkítókat. Ha mégis egyik-másik a szúnyogháló felé arczátlankodott, Martial valóságos hajtóvadászatot tartott ellenök.

Hiába kérte őt Jean, hogy feküdjék már le, nem bántják a moszkítókat, hogy mindjárt el fog aludni: Martial makacs dühvel folytatta tovább a vadászatot, s addig nem nyugodott, míg unokaöccsének szabályos lélegzetvétele el nem árulta, hogy most már igazán alszik. Ő is lehajtotta a fejét, s mint hogy a moszkítókat ellen való harcban őt is össze-vissza csípték a bátrabb moszkítókat: hatalmasan vakarózott... még a csónak is meg-megrendült bele.

Másnap reggel folytatták az utat. A szél iránya kedvező volt, de néha-néha vesztett az erejéből, a felhők mind alább szállottak, gomolyodtak, sűrűsödtek, miglen végül hatalmas zápor zuhogott alá. A folyam megdagadt, s a kormányosoknak igyekezniük kellett, hogy oda irányítsák a «falca»-kat, a hol gyöngébb volt az ár. A bal part kínálkozott a legalkalmasabbnak erre, a hol mocsaras, iszalagos lévén a fenék, tömérdek vadkacsát pillantottak meg. No hiszen, nem is győzték a sok vadat összeszedni, annyit lőttek le.

A rákövetkező napon ugyancsak nehéz munkájuk volt a kormányosoknak. Lépten-nyomon sziklák, fatörzsek állottak ki a vízből, melyeket ügyesen ki kellett kerülniök, ha azt nem akarták, hogy a «falca» léket fogjon, vagy pozdorjává törjék össze. A vízben úszkáló fatörzsek arról a szigetről kerültek oda, mely ezelőtt néhány évvel kezdett szétmállani, s darabonként hullott szét. A sziget neve *Zamuro* volt.

Estére a két falca Casimirito szigetének felső csúcsánál kötött ki. A parton néhány rozoga kunyhót találtak az utasok, melyeket a teknősbéka-vadászok raktak volt oda hevenyében. Minthogy nagy szélvihar dühöngött, e kunyhókban biztosabb éjjeli tanyát foghattak, mint a csónakokban. Meg kell jegyeznünk, hogy csak a «Maripare» utasai szállottak partra, a «Gallinetta» utasai a tudósok biztatásainak dacára benmaradtak a csónakban.

Másnap az ég némileg kiderült, a felhők széteszlottak, s reggel felé már csak finom apró szemekben hullott az eső, mire a nap kisütött, az eső is egészen elállott. Északkeleti friss szél támadt, s a két csónak ismét hasznát vehette a vitorláknak. Az Orinoco ezen a helyen méltán bámulatba ejtette a nantesbeli francziákat.

- Nézd, csak nézd, öcsém, hova jutottunk - mondá Martial.

- Mintha a Loire volna... mintha Bretagneban volnánk! Bámulatos a hasonlóság. A síkság jobbra és balra eszembe juttatja a Loire alsó folyásának a róna vidékét. Csupán egy dolog idegenszerű...

- Mi?

- Látod azokat a teknősbékákat, ilyet a Loire partvidékén nem láthat az ember. Ilyenkor szokták tojásaikat a fővény közé rejteni.

- Nem látok egyetlen egyet sem, öcsém.

- Majd látunk eleget, sőt fogunk is. A teknősbéka tojása finom eledel...

- Meghiszem azt, de még a húsa sem kis Miska. Hej, ha teknősbéka-levest ehetnénk, hm!

Martial csettentett a nyelvével csupa merő kívánságtól.

Délután a két csónak útjába roppant sok akadály gördült. Az evezősöknek meg kellett feszíteniük minden erejüket, mert a folyam árja nagyon erős volt. A levegőég megtelt sötét, villamossággal teljes felhővel, távolról mennydörgés moraja hallatszott, a szél ereje is mindinkább megtört.

A két kormányos kémlelve nézett jobbra-balra, alkalmas kikötőt kerestek, hol a csónakok majd biztonságban lesznek. Csakhogy sehol sem kínálkozott biztos öböl, jobbról-balról messze elterülő síkság volt, az Orinoco vize csaknem egy színbe verődött a parttal.

Miguel azt az ajánlatot tette a «Maripare» kormányosának, hogy nem volna-e jó, ha a folyam közepén maradnának, s úgy várnák be a következőket.

- Veszélyes volna az itt maradás - viszonzá Martos - a horgony nem tartana meg, s a hullámok valamely fővénytörletre sodornának, vagy felfordítanák a falcá-t.

- Mi tevők legyünk?

- Valahogy el kell érnünk a legközelebbi falvat, s ha ez nem sikerül, visszafordulunk újra Casimirito szigetére, hol a tegnap töltöttük az éjet.

- Melyik falu van a legközelebb?

- Buena Vista, az Orinoco bal partján.

Valdez, a másik falca kormányosa, a nélkül, hogy Martossal előre megbeszélte volna a dolgot, egyenesen Buena Vista felé vette az útját. A legények erősen dolgoztak, hogy a vihar kitörése előtt biztos révbe jussanak a csónakokkal. Az ólomszürke felhők az ég déli részén úgy állottak, mintha oda lettek volna szögezve.

- Nagy vihar lesz! - mondá Martial őrmester Valdeznek.

- A bizony, de majd teszünk róla, hogy szembe nézzünk vele - felelé a kormányos.

Mínthogy a sodró ár ellenében csak nehezen vergődhetek felfelé a folyón, a két kormányos közös erővel működött. Átjuttatták a két falcat az Orinoco bal partjára, ott egymáshoz erősítették kötelekkel, a legények egy része partra szállott és vontató kötelekkel - «esquillák»-kal húzták mind a két csónakot. A három tudós, Martial, sőt még Jean is buzgóan segített a nehéz munkában. Így jutottak feljebb, mind feljebb.

Érintették Seiba, Ceruruporo és Estillera szigeteit, s elhaladtak Passo Redondo szigeténél, s mielőtt a vihar a maga egész félelmes erejével kitört volna, szerencsésen megérkeztek Buena Vistába, s hálát adtak Istennek, hogy biztos révbe jutottak.

## VII. FEJEZET.

### Buena Vista és La Urbana közt.

A vihar iszonyú pusztításokat vitt véghez nem csak azon a vidéken, a hol a két falca menedéket keresett, hanem egészen a Rio Arauca torkolatáig, tehát mintegy tizenöt kilométer távolságra attól a helytől. Az Orinoco szennyes hullámai hömpölygették a fasudarakat, s egyéb tárgyakat, melyek a folyó áradásának, s az égi háborúnak áldozatul estek. Ha a két csónak a buena-vistai kikötőben idejekorán menedéket nem talált volna, bizonyára mind egy szálig oda vesznek.

A vihar nyugat felé elvonult, s így Buena Vistát nem érintette nagyon.

Ez a Buena Vista nem egyéb, mint nyomorúságos indiánus telep, még akkor sem lehet jogcíme, hogy falunak nevezzék, mert mindössze száz-százötven benszülött lakik a part menteti elszórt hitvány kunyhókban, s mind azzal foglalkoznak, hogy teknősbéka-tojásokat gyűjtenek, melyből olajat sajtolnak, s míg az esős évszak tart, halászgatnak. Abban az időben, mikor a «Gallinetta» és «Maripare» utasai partra szállottak, hogy az éjszakát biztos fedél alatt tölthessék, mindössze húsz-huszonnégy indiánus volt a telepen. Jámbor és békességszerető halásznép létökre szívesen fogadták az utasokat; az egyik felajánlotta, hogy menjenek az ő kunyhójába, s ott várják meg, míg a vihar elvonul.

A kunyhó meglehetősen tiszta volt. A házigazda és fiatal felesége meg tizenkét éves leánykájuk hálásan fogadták azokat az ajándékokat, melyekkel az utasok őket megörvendeztették. Értéktelen, színes üveg-gyöngyök voltak az ajándékok, s a leánykának nagy öröme telt benne, hogy nézegesse.

Martialnak is akarva nem akarva bele kellett törődnie a helyzetbe; a «Maripare» utasaival egy fedél alatt kellett neki is meg unokaöcscsének is töltenie az éjszakát. Nem lehetett módja válogatni a kunyhókban. Miguel úr rendkívül udvarias volt a francziák iránt, két kollegája azonban némileg tartózkodóan viselte magát; ennek az oka alighanem Martial mérges pillantása volt, melylyel végig-végig méregette azt, a ki unokaöcscséhez mert szólani. Kermor Jeant a benszülöttek csaknem a tenyerükön hordották, úgy megszerették nyájas, szelid modora miatt.

Künn dühöngött a vihar, benn a kunyhóban pedig folyt a beszéd az utasok között, s már akár tetszett az őrmesternek, akár nem, Jean is élénken társalgott a tudósokkal. Olykor-olykor megakadt a beszélgetés, mert a mennydörgés zaja elnémította őket. Jean egy kissé össze-rezzent, bezzeg a tizenkét éves indiánus leányka nem félt sem a villámlástól, sem a mennydörgéstől. Az Orinoco környékén nem ritka az ilyen égi háború, s a benszülöttek idegei megedződtek.

A tudósok leginkább arról beszéltek, hogy mi az Orinoco mellett lakó indiánusoknak a foglalkozása. A teknősbéka mindenfelé gyakori ebben az országban, de sehol sem találni annyit, mint Buena Vista és La Urbana között. Az indiánus házigazda állítása szerint február hónapjától kezdve százezer meg százezer teknősbéka nyüzsög az Orinocónak ezen a vidékén.

A benszülöttek canot-jaikon bejárják a partvidéket, kihalászszaak a teknősbéka tojásait, egyszerűen bedobják a canotban elhelyezett kosarakba, aztán feltörik, s a vizet belőle kiforralják, a tíz elpárolog, s az olaj készen van. Venezuela piacain a teknősbéka-olaj nagyon keresett cikk.

- Kitünő olaj ez - jegyzé meg Jean, - mert így olvasta a franczia utazó könyvében.

- Meghiszem azt! - felelé Felipe.

- Minő fajta teknősbékák ezek? - kérde az ifjú.

- A skorpio-félékhez, az úgynevezett cinosternidákhoz tartoznak - viszonzá Miguel úr; hát-pajzsok néha egy méter hosszú, s egyiknek-másiknak a súlya százötven font.

Varinas nem állhatta meg, hogy kollegáját, a ki véleménye szerint kissé tévedett a teknősbéka fajának meghatározásában, ki ne igazítsa. Szerinte a skorpioféléknek «Podacuemis dumerilianus» az az alfaj, melyhez az Orinoco melléki teknősbékák tartoznak.

- Még szeretnék valamit kérdezni - szólalt meg Kermor Jean Miguel úrhoz intézve szavait.

- Elég volna már, kedves unokaöcsém - dörögge bajuszát csavargatva Martial őrmester.

- Őrmester úr, - vágott közbe Miguel, - miért nincs önnek inyére, hogyha öcsce egyet-mást tanulni akar?

- Mert... hát, mert nem illik, hogy többet tudjon, mint a nagybátyja.

- Igazad van, édes nagybácsi - viszonzá az ifjú - s mégis szeretném még azt az egyet tudni, hogy nem veszélyesek-e a teknősbékák?

- Lehetnek veszélyesek is, ha az embernek egyszerre százezer vetődne az útjába.

- Százezer?

- Bizony százezer, sőt százezrek, ha úgy tetszik - mondá Miguel. - Gondolja meg, hogy annak a tizezer üveg olajnak a megtöltésére, melyet évenként erről a vidékről a venezuelai piacra szállítanak, nem kevesebb, mint ötven millió teknősbéka-tojás kell; már pedig egy teknősbékának középszámítással száz tojása van; vegyük hozzá, hogy felét ragadozó halak meg egyéb állatok pusztítják el, s mégis elég tojás marad arra is, hogy a faj tovább tenyesszék. Az Orinocónak ezen a vidéken legalább millió teknősbékának kell lennie.

Miguel nem mondott többet, mint a mennyi a valóságnak megfelel. Reclus, a híres francia természettudós is azt állítja, hogyha a teknősbéka tojásait ezen a vidéken nem pusztítanak illetve gyűjtenék, a teknősbékák miriádjai lepnék el a folyam mentét.

Az indiánus elmesélte, hogy miként ássák el a fővenyes parton a teknősbékák a tojásaikat, miként vonnak hosszú barázdákat, belerakják tojásaikat, s aztán fővennyel beborítják. A nap melege költi ki aztán.

A teknősbékáknak a húsa is nagyon izletes. A benszülöttek olyanformán kerítik hatalmukba, hogy megvárják, míg a partra kimászkaálnak, s ott rúdakkal a hátukra fordítják. Bizony gyakran megtörténik, hogy az indiánusok maguk fordulnak fel, ha egy-egy derekabb példánnyal akad dolguk.

A teknősbéka-kérdést csakhamar a régi tárgy, az Orinoco-ügy váltotta föl.

Miguel megkérdezte az indiánus házigazdától:

- Nem látta ön ezelőtt négy-öt héttel azt a két francziát itt Buena-Vistában, a kik az Orinocón felfelé utaztak.

Kermor Jean izgatottan várta a házigazda feleletét.

- Két európaít?... kérde az indiánus.

- Úgy van, két francziát.

- Öt héttel ezelőtt?... Persze, hogy láttam; a falcá-juk huszonnégy óra hosszáig ott vesztegelt, a hol most az önökéi.

- Nem volt akkor semmi bajuk? - kérdé Jean.

- A világon semmi bajuk sem volt. Igen vidámaknak látszottak. Az egyik kitűnő vadász volt, magam is szeretnék olyan lenni; olyan karabélyá volt, hogy ugyancsak fájt reá a fogam. Egész rakás jaguárt és pumát lőtt le.

Az indiánusnak ragyogott a szeme. A legnagyobb földi boldogságnak nyilván azt tartotta, ha valaki jó vadász, s kitűnő puska van a kezében.

- Hát az útitársa? - kérdé Miguel.

- Az valami tudós lehetett. Mindenütt virágot, növényeket gyűjtött. Adtam neki egy ritka sóskafélét, e miatt való örömeiben elővett egy masinát, vagy mi lehetett, sorjába állított minket, s néhány perc alatt lepingált.

- Lefotografálta őket - magyarázá Felipe.

- Mi történt azóta velük? - kérdé Jean.

- Nem tudom. Innen La Urbanaba mentek, azóta semmi hírt sem hallottunk.

Jóval éjfél után járt az idő, midőn vége szakadt a beszélgetésnek, s akkor szállott csak álom az utasok szemére. Künn már nem dühöngött a vihar, s az indiánus kinézve a kunyhóból, azt jósolta, hogy holnap szép idő lesz.

Másnap útra keltek, miután a vendégszerető indiánus családtól nyájasan elbúcsúztak. A «Gallinetta» vígan szelte a hullámokat. Jean olvasott, Martial pedig fűtta vidáman a füstöt, s szívta az egészséges, üde reggeli levegőt.

Egyszer csak megszólalt Martial:

- Hallod-e, öcsém, mondd meg őszintén, hiszel te abban, a mit tegnap beszéltek az indiánusnál?

- Nos?

- Hogy százezerrel fordulhat elő a teknősbéka... Hm, százezer patkány, az még hagyján, de százezer óriási teknősbéka! - kicsit sok a jóból, te?

- Miért ne hinném. Az utazók is említik műveikben.

- Ugyan, hagyd el azokat a könyveket! Nem mind szent írás az, a mi nyomtatva van.

- Az utazók leírásaiban megbizhatunk, bácsi.

- Bánja a macska! Hanem azt ugyancsak kötve hiszem, mit a legöregebb könyvmoly mondott, - Miguelnek vagy mi a csodának hívják - hogy ezek a jámbor békák veszedelmesekké is válhatnak.

- Azt is elhihetnéd: mert hátha elállják az utat, mit csinálsz akkor?

- A hátukra ugrom az adta teknősbékáknak, s úgy megyek tovább...

- S hátha félre talál a lábad csúszni és közéjük szorulsz? Agyonnyomnak...

- Látni kellene azt elébb, öcsém; eddigelé egy szem teknősbékát sem láttunk.

- Nem most az ideje annak, nagybácsi. Buena-Vistában nem tiz-tizenkét ember tanyázik a teknősbéka-vadászat idején, hanem tizszer annyi.

- Higyje, a ki akarja - dörögött az őrmester, kinek a teknősbéka-leves jutott az eszébe, melyet roppantul szeretett, de a millió teknősbéka közül egy sem akart mutatkozni. Végül is hajlandó volt azt hinni, hogy az a sok teknősbéka csak a tudósok fejében mászkált ide-oda.

Ezen közben pedig a falcák La Urbana felé vették az útjokat, s így keresztül kellett a folyam másik partjára hatolniok. A folyam közepén erős volt az ár, s így szükség volt, hogy mindenik utas evezőt vegyen a kezébe, s hathatósan közreműködjék.

A nap sugarai égető özönnel ömlöttek alá, s dél felé járt az idő, mikor egy fával sűrűn benőtt szigetkéhez vergődhetett a két falca.

Egyértelműleg kikötött a «Gallinetta» és a «Maripare», s az utasok leheveredtek az árnyas, lombos fák aljában, melyek megvédték őket a nap forró sugaraitól.

A két csónak utasai között a lehető legszivesebb viszony kezdett kifejlődni. Martial őrmester tüske természete nem sokat változtatott a helyzeten, mert a mennyiben ő visszariasztotta a tudósokat, Kermor Jean szeretetreméltó egyénisége annál inkább megnyerte az amerikaiak rokonszenvét. A közös erő hatalma igen lényeges dolog efféle utak megtételénél, s remélhetőleg Martial őrmester sem fog sokáig makacskodni, s előbb-utóbb belátja annak szükségességét.

Délután három óráig pihentek az erdős szigeten, s akkor Valdez intett, hogy induljanak, ha este La-Urbanóba akarnak érni, hol élelmi szerrel s minden szükségessel elláthatják magukat.

La Urbanóig nem történt semmi különös. A «Gallinetta» és «Maripare» még az éj leszállta előtt szerencsésen megérkezett oda.

## VIII. FEJEZET.

### Porfelleg a szem határán.

La Urbanát bátran elnevezhetjük a Közép-Orinoco székvárosának. Caicara és az Atapabo melléki San-Fernando között La Urbanánál jelentékenyebb helység nincsen. Egy csekélyke domb lábában terül el La Urbana, abban az időben, mikor utasaink ott jártak háromezeröttszáz lakója volt a városkának, mulattok, spanyol meg indiánus meszticzek nagyobbára. Tulajdonképpen sem a földmivelés sem a marhatenyésztés nincs nagyon inyökre; míg a teknősbéka-vadászat ideje tart, ezt üzik, az év többi részét halászattal, vadászattal vagy lustálkodással töltik el, mert erre az utóbbi foglalkozásra nagyon hajlandók.

A banán-fák árnyában elszórt kunyhóik olyan hivogatóak, s minden jel arra mutat, hogy aránylag könnyen és jólétben élnek a lakóik.

Utasaink azzal a határozott szándékkal szállottak ki a falcá-kból, hogy csak egy napot töltenek La Urbanában. Öt óra tájban érkeztek meg, s így még aznap este elég idejük volt arra, hogy fogyatékán levő élelmi készletüket újabb bevásárlással kiegészítsék.

Az utasok nem mulasztották el, hogy a város polgármesterét fel ne keressék. A polgármester a legnagyobb szíveséggel fogadta őket és felajánlotta a lakását szállásul. Hát még a mikor megtudta, hogy Miguel úr és kollégái Ciudad-Bolivar közeletének legkiválóbb szereplői közé tartoznak, nyomban meghívta az egész utazótársaságot vacsorára.

Ennek a meghívásnak senki sem örvendett annyira, mint Kermor Jean, mert remélte, hogy valami hirt hall honfitársairól, a kik nem régiben járhattak La Urbanában.

A két kormányosra bízta, hogy a szükséges holmik beszerzéséről gondoskodjanak. Úgy Valdez, valamint Martos jól értettek ehhez a mesterséghez is. A két falcát a kis kikötőben parthoz vontatták. A kikötőben néhány halászcsonakot s egy harmadik falcát is megpillantottak.

Ez a falca a két francia utazóé volt: Helloch Jakabé és Paterne Germainé. Az evező-legények hatodik hete várják, hogy La Urbanába visszatérjenek, de még csak hirt sem kaptak tőlük. Természetesen tele voltak aggodalommal, hogy vajjon mi történhetett az idegen urakkal.

A városka polgármestere az nap este összegyűjtötte a város legszármottevőbb polgárait s egy telepítvényest, a ki La Urbana közelében próbált szerencsét. Venezuelai származású volt, Marchalnak hívták. Chaffanjon részletesen leírja Marchal úr kis gyarmatát, s magáról a gazdáról is a hála meleg érzésével emlékezik meg, mert annak idején a francia felfedezőt igen vendégszeretően fogadta volt. Nagyon ügyes, okos embernek festi őt Chaffanjon a könyvében; «nem törődik - úgymond - a politikával, hanem annál inkább a baromtenyésztéssel, s van is szép csordája, melyet nagy szakértelemmel tud értékesíteni».

Marchal úr véletlenül az nap bejött a «pusztájá»-ról a városba holmi üzleti dologban, s mert-hogy régi jó barátja volt a polgármester, nála szállott meg, így ő is jelen volt a tudósok tiszteletére adott ünnepi vacsorán.

Azt talán mondanunk sem kell, hogy a la urbanói polgármester, vagy ha tetszik bíró, valami nagyszabású estélyt rendezett, nem, válogatott, ritka ételekről, drága borokról nem lehetett szó, de annál pompásabb volt a lepény, melyet a derék polgármesterné a saját kezével készített, pompás ízű a bruquilla-kávé, melyet Marchal úr termesztett a pusztáján, de legeslegtöbbet ért az a himezés-hámozás, fölösleges ceremónia nélkül való szíves fogadtatás, melyben a vendégek részesültek.

Marchal úr majd kiugrott örömeiben a bőréből, midőn Kermor Jean úgy szólította meg őt, mint régi ismerőst s nyomban reá Chaffanjon-t hozta szóba.

- Hja, öcsém, az a maga honfitársa tetőtől-talpig derék ember volt. Sohasem felejttem el, milyen jól érezte magát az én «kicsiny országom»-ban, kár, hogy nagyon rövid ideig tisztelhettem őt vendégemül. De hát szörnyen nyugtalan, türelmetlen ember volt, s minden áron folytatni akarta merész útját. Nem ijedt meg a föld hátán semmiféle akadálytól, neki az Orinoco forrásaig kell hatolnia, - mondá - ha belehal is. Igazi franczia vér; büszke lehet reá Franciaország!

Midőn a három geográfus szóba hozta vacsora közben, hogy minő szándékkal keltek útra, Kermor Jeannak úgy rémlett, mintha a házigazda és Marchal úr kissé megütődve néztek volna egymásra. Természetes dolog, hiszen ők az Orinoco keletkezésének a kérdését már régen eldöntöttnek tartották még pedig olyaténképpen, a mint azt Miguel úr vitatta.

Ámde azért egy árva szóval sem szólott a vállalatnak ellene, sőt még biztatta is a tudósokat:

- Nagy hasznát veheti a tudomány ennek a vállalatnak, uraim, mert hátha fontos fölfedezésekkel meggazdagodva fognak majd Ciudad-Bolivarba visszatérni.

- Reméljük, hogy egyet-mást megtudunk, a miről még nem tud semmit a világ, - viszonzá Miguel úr - mert a vidék, melyen útunk keresztül visz, meglehetősen ismeretlen még a tudós világ előtt. S ha esetleg San-Fernandón túl is...

- Természetesen túl megyünk San-Fernandón - vágott közbe Felipe.

- Addig megyünk, a míg bizonyosat tudunk - tódítá a szót Varinas.

Martial őrmester csak falatozott, s hallgatta a sok ide-oda való szószaporítást. Mikor aztán Jean felvilágosította őt arról, hogy mi melegíti olyan nagyon a tudósok ábrázatát, eltűnődött azon, hogy milyen bolondok az emberek! Lám ezek törik-marják egymást és magukat is, hogy megtudhassák: «milyen lyukból fortyan elő egy folyam».

- Hm, persze... persze, - dörmögé magában, - ha minden embernek helyén volna az esze, nem kellene minduntalan új kórházat építeni a bolondok számára.

A beszéd sora aztán arra a két franczia utazóra fordult, a kiket La Urbanában már régóta várnak vissza. A házi gazda is meg Marchal úr is találkozott velök La Urbanában.

- Nem hallottak semmit róluk, mióta innen eltávoztak? - kérdé Miguel úr.

- Egy kukkot sem! - felelé a házigazda, - pedig minden embert vállatóra fogtunk, a ki felülről jött városunkba. Nem találkozott velök egy lélek sem.

- Vajjon nem tartottak ők is az Orinoco-forrás vidéke felé?

- Bizony oda igyekeztek, fiatal barátom, - felelé Marchal - de a mellett ide is, oda is elkalandoztak, mert Paterne úr szenvedélyes botanikus, a fele életét oda adná, ha valami ritka fajta növényt találna valahol, Helloch úr pedig nagy geográfus s a mellett kitűnő vadász. Hja, az ilyen emberek ugyancsak sokra hajlandók, csak hogy céljukat elérjék. Mind tovább-tovább hatolnak előre, s csak akkor veszik észre, hogy nagy a baj, mikor arról van a szó, hogy vissza is kellene térni.

- Reméljük, hogy nem történt a két franczia kollegának semmi baja - veté közbe Varinas.

- Előre megállapították, hogy La Urbanaba fognak visszatérni? - kérdé Felipe.

- Természetesen, hisz a falcá-jukat is itt hagyták, s összes eddig gyűjtött növényük meg táborozó-készletük itt van.

Minekutána a két francia dolgát alaposan megbeszélték, Marchal úr Martial őrmestertől megkérdezte, hogy neki és unokaöccsének is az a célja, a mi a bolivari tudósoknak, ők is az Orinoco-kérdés tisztázása céljából jöttek oly messzire hazájukból.

Martial helyett Jean felelt. Elbeszélte, hogy apját keresik, s azért mennek San-Fernandóba, hogy nyomát kutassák, mert erős a hitük, hogy ott Kermor ezredesre vonatkozólag igen fontos dolgokat fognak megtudni.

A becsületes, derék Marchalt ez a történet nagyon meghatotta. Megragadta Jean kezét, megszorította melegen, s aztán megölelte, homlokon csókolta. Martial őrmester egy kissé nagyon morgott a szeretet e fölösleges nyilvánításának a láttára. Pedig a Marchal úr csókja, mintegy áldás akart lenni, hogy járjon az apját kereső ifjú szerencsével.

Sem a polgármester, sem Marchal nem tudtak semmit Kermor ezredesről. Nyilván nem is járt La Urbanában, mert ha itt járt volna, a polgármester hivatalból is tudomást szerzett volna róla.

A társaság este tíz óráig maradt a szives házigazda hajlékában, s aztán búcsút véve a vendégszerető családtól, visszatértek utasaink a falcá-kra, hogy másnap korán reggel tovább folytassák útjukat.

Martial heves moszkító-harcz után elszenderült, de ő is meg unokaöccse is rövid idő múlva felrezzent az álmából, valami zaj támadt, mely folyton növekedett. Olybá tűnt fel, mintha nagy távolból menydörgött volna. Az Orinoco hullámai meg-megmozdultak, s a «Gallinetta» libegett a nyugtalan víz hátán.

Éjfél után két óra volt.

Jean és Martial felkeltek, s az árbocz mellé állva figyeltek. Valdez és az evezős legények is talpra ugrottak, s nézték a szem határát.

- Mi lehet e morajnak az oka? - kérde Jean.

- Nem tudom.

- Talán vihar van készülóban?

- Nem hinném, mert az ég felhőtlen, s gyöngye keleti szél fujdogál.

- A hullámszásnak sem tudja az okát?

- Fogalmam sincs róla - viszonzá Valdez.

A «Maripare» utasai is várakozással teljesen állottak a falcában. A tudós geográfusok törték a fejüket, hogy e sajátságos jelenséget megmagyarázzák.

Ámde nemcsak az Orinocón veszteglő bárkákban támadt nyugtalanság, ime a város lakói is felriadtak álmukból, s tömegesen tódultak az Orinoco partjára. Az arcuk ijedtséget árult el. Az utasok nyomban partra szállottak, hogy a polgármestertől és Marchal úrtól megkérdezzék e titokzatos morajnak, s a víz állandó hullámszásának az okát.

- Mi történik? - kérde Miguel.

- Valahol a közelben földrengés van - felelé a polgármester. - Aligha nem Sierra Matapey-ben, s a földrengés a folyó medrét is mozgásba hozza.

Ez a magyarázat nagyon valószínűnek tetszett, s a tudósok maguk is elfogadták.

- Ettől azonban nekünk nem kell félnünk - jegyzé meg Marchal úr, - bizvást lefekhetünk újra, La Urbanát nem fenyegeti semmi veszély.

A lakosok hittek is nem is e megnyugtató szavaknak. Alig egy-kettő akadt, a ki haza ment, nagyobb részök ott maradt, s nem titkolta el, hogy nagyon aggódik.

Ezen közben megvirradott. A moraj szünetlenül tartott, s hova-tovább mintha erősödött volna. A polgármester, Marchal és a két falca utasai a legközelebbi dombtetőre mentek, hogy nagyobb területet láthassanak.

A nap éppen akkor bukkant fel a tiszta égen. Felhőnek még csak nyoma sem volt sehol, vihartól tehát félni nem lehet. Ámde nagy távolságban kavargó porfelleget vettek észre. Szél nem fújt, mi lehet tehát e porfellegnek az oka? A földrengés okozná ezt is?... Hihetetlen, s mégis úgy kell lennie. Nehány percz múlva puskaropogás hallatszott abból az irányból, hol a porfelleg látszott. Először egy, aztán kettő, három.

Az utasok ösztönszerűleg a falcákhoz rohantak. Kiki előkereste a puskáját, töltényt tett a táskájába, s elindult abba az irányba, honnan a puskaropogás hallatszott. Jean azt a véleményét nyilvánította, hogy talán a kirándulásukból hazatérő francziákat támadták meg a benszülöttek.

A kis társaság gyorsan haladt előre, hogy minél előbb megtudja a titokzatos lövések okát.

A hatalmas sűrű porfelleg megakadályozta őket abban, hogy valamit láthassanak, de itt-ott fény villant meg, s újra meg újra durrogtak a fegyverek.

Elöl Miguel és a polgármester szaladtak, s midőn a porfellegtől mintegy kilométernyire lehet-tek, Miguel hirtelen megállott, s a látvány, mely szeme elé tárult, hangos kiáltásra készítette...

Martial is oda ért, s majd leesett a lábáról, midőn a rengeteg teknősbékát megpillantotta. Lehetett vagy százezer... Mind a fővényes parton nyüzsögtek, haladtak előre, - menekültek. Egyenesen az Orinoco felé mentek. A jámbor állatokat a földrengés iszonyúan megijeszthette, s a létfenntartás ösztöne készítette, hogy valahol oltalmat keressenek.

A porfelleg itt-ott meg-megszakadt, s ime számos bögő majom örült ordítása hangzott fel. A menekülő teknősbékák hátán hanyatthomlok rohantak a majmok, s míg távolabb pumák, jaguárok vergelődtek mind a «teknősbéka határon». Két vadász gyilkos csöve ontotta rájuk a halálos golyókat.

Senki sem ismerte a két vakmerő vadászt, kik a vadállatokkal ezt a rémes harcot felvette. Jeannak a sejtelem azt súgta, hogy nem lehetnek mások, mint franczia utazók.

A teknős-béka tábor haladt előre, lassan, de következetesen. A polgármester megrémült arra a gondolatra, hogy esetleg La Urbana felé veszik az útjokat, s akkor vége lesz az egész városnak.

Már a városbeliek is neszét vették a dolognak, s jajveszékelve gyülekeztek össze a város végén.

Marchalnak kitünő eszméje támadt.

- Gyujtsuk meg a város határán levő mezőt, a fákat, a magasra nőtt száraz fűvet, ezzel más irányba térítjük a teknősbékákat.

Ez valóban egy mentő gondolat volt.

A polgármester a városba sietett, kirendelte a lakosokat, levágatta a fákat, s mintegy fél kilométer területen meggyújtatta a mezőt. Ez alatt Jean, Martial és a három geográfus szorgalmasan lődözték a pumákat, jaguárokat, s hathatósan segítségére voltak az idegeneknek.

Paterne és Helloch - mert ők voltak csakugyan - szerencsésen elérték a tűzvonalat, s biztonságban voltak. A teknősbékák az Orinoco felé vették az útjokat, s eltűntek a folyó hullámaiban. La Urbana meg volt mentve.

## IX. FEJEZET. Három bárka egymás mellett.

A két vakmerő francia utazó nem indulhatott rögtön el La Urbanából, azért a másik két falca utasai is elhatározták, hogy egy napig még ott maradnak a kikötőben, s aztán egyszerre indulnak el.

Sajátságos egy ember lehetett az örökké ellenkezni szerető Martial őrmester, lám most is dűnnyögött, morgott:

- Nem lesz az úgy jól, hadd menjenek külön. Mi szükségünk van rájuk?
- Nagybácsi, hogy beszélhet így! - veté közbe Jean, látja, hogy ők is francziák.
- Látom hát, hogyne látnám, de azt is látom, hogy fiatal legénykéek.

Ebben igaza volt Martialnak, mert az egyik, Helloch Jakab csak huszonhat éves volt, Brestben született; a francia kultuszminiszter bizta meg az Orinoco forrásvidékének tanulmányozásával. Fiatal kora dacára már szép neve volt a tudósok között, többször adta bizonyosságát bátorságának és vállalkozó kedvének. Fekete haja, lelkesen csillogó okos szemei, sugár termete és mozdulatainak eleganciája mindjárt első tekintetre vonzóvá és rokonszenvessé tették őt. Éppen azért tetszett mindenkinek, mert azzal, hogy másnak tessenek, sohasem törődött.

Paterne Germain sem volt több huszonnyolc évesnél, szintén Bretagneból származott, s igen előkelő családnak volt az ivadéka. Együtt járt Helloch-hal az iskolában, s később is testi-lelki jó barátja maradt, vakon követte őt oda, a hova Helloch vitte. Szenvedélyes természetbúvár volt, s főleg a botanikát (a növénytant) szerette, no meg a fotografálást. Akár golyózápor közepett is hajlandó lett volna felállítani a masináját, hogy egy-egy alakot, vagy tájat hamarsan lekapjon.

Nem volt szép ember, de hát mi szüksége is van az olyan embernek szépségre, a kinek értelmes arcza és örökké jó kedve van? Nem volt olyan délczeg termetű, mint barátja, de izmos teste mindennemű viszontagsággal dacolt, arcza az egészségtől majd kicsattant, gyomra még a kavicsot is megemésztette volna, s úgy tudott gyalogolni, hogy csupa gyönyörűség vala nézni.

Ez a két jó barát erős akarattal és minden szükséges holmival felfegyverkezve tette meg a hosszú utat Franciaországból Ciudad-Bolivarig, innen La Urbanáig, a falca-t ott hagyták, s neki vágtak gyalog az ismeretlen vidéknek, az egyik a térképet, a másik a növénygyűjtő dobozt, s mind a ketten pompás puskáját meg egy-egy revolvert vitt magával. Nehány ben-született czipelte utánok a podgyászukat. A Sierra Matapey hegy lábjaig hatoltak előre, s midőn háromszáz kilométernyire eltávoloztak az Orinoco partjától, visszafordultak. A geográfus sok érdekes adattal gazdagította térképét, a botanikus megtöltötte ritka fajta növényekkel a dobozát, s mintegy két héttel ezelőtt indultak vissza. Menet nem történt semmi különös dolog velök, de visszajövet igen komoly veszély fenyegette őket.

Megtámadták őket a bravos-indiánusok. Jó fegyvereik s bátorságuk megmentette őket a rabságtól és haláltól, ámde hűtlen kalauzaik cserbenhagyták őket, s egy szép napon magukra hagyták, elvitték minden élelmiszerüket, s összes podgyászukat.

Nem csüggedtek, hanem bizva önmagukban, La Urbana felé vették útjokat, s ha megéheztek, egy-egy vadat ejtettek el, s azt megették. Éjjel felváltva egyik aludott, a másik őrködött.

Ezelőtt két nappal a földrengés miatt menekülő teknősbékák ármádiája lepte meg őket, nem tehettek egyebet, minthogy a mozgó teknősbéka tutajra szálljanak, s azok szépen lassan, de biztosan vitték őket. A majmok - a mint láttuk - hasonlóképpen cselekedtek, majd a vadállatok is hozzájuk csatlakoztak, csak hogy ezek nem voltak olyan békés útítársak, mint az éktelenül bőgő majmok. Bizony elé kellett venni a puskáikat s élet-halál harcot küzdeniök a tigrisekkel, pumákkal és jaguárokkal.

La Urbana égő határánál végződött kalandos útjuk, s a két falca emberei, a mint láttuk, éppen a kellő pillanatban jöttek segítségükre.

Helloch így adott számot röviden kirándulásukról, mely három hétig tartott, s aztán hozzátette, hogy most falcá-jukra szállva folytatni fogják az utat az Atapabo mellett fekvő San-Fernandóig.

- San-Fernandóig? - kérdé kelletlen arczczal Martial.

- Addig, de tovább nem.

- Tovább nem? - dünnyögte még kelletlenebbül az őrmester.

Kermor Jeannak is el kellett mesélnie, hogy mi a szándéka, s vajjon ki csodálkozik azon, hogy Helloch roppantul érdeklődött honfitársa elbeszélése iránt, s meleg rokonszenvet érzett a tizenhét éves ifjú iránt, kit a fiúi szeretet ilyen hősi elhatározásra készítetett.

- Kermor úr - mondá Helloch - igazán szivünkben örülünk azon, hogy a véletlen jó voltából találkoztunk. Erősen hiszem, hogy San Fernandóban biztos nyomára fog bukkanni Kermor ezredesnek. Útítársak leszünk, s bármiben készségesen felajánljuk segítségünket.

Jean megköszönte a szives ajánlatot, de bezzeg a mogorva nagybácsi csak a bajuszát sodorta nagy mérgesen és így gondolkozott:

- Gyönyörű egy dolog!... Hm, a három amerikai tudós nem volt elég, most még két ifjú francia is a nyakunkra varrja magát!... Őrmester eszedben légy, nyisd ki jól a szemedet!

A két francia aznap délután La Urbanában mindent összevásárolt, a mire szüksége volt. Falca-jukat «Moriche»-nek hívták, Parchal nevű bennszülött volt a kormányosa és kilencz izmos evezős legény volt a személyzete.

Másnap, augusztus 28-dikán a három bárka utasai elbúcsúztak a la urbanai polgármestertől, Marchal úrtól és a városbeli lakóktól.

Marchal úr kebelére vonta Kermor Jeant, megcsókolta a homlokát, s így szólott hozzá:

- Légy bátor, kedves fiam, áldjon meg téged a jó Isten, és segítsen meg föltett szándékod végrehajtásában!

A három falca útra kelt. Kedvező szél dagasztotta a vitorlákat, s az evezősöknek nem volt nehéz a munkájuk, mert a három bárka gyorsan siklott tova a víz hátán.

Az Orinoco La Urbanától egészen San-Fernandóig csaknem egyenes vonalban foly, iránya észak-déli. A két helység a folyó két kanyarulatánál fekszik csaknem ugyanazon a délkörön.

A három falca egymás mellett egyforma sebességgel haladott, a hol a folyó szélessége megengedte, másutt egymás után sorakoztak. A folyó medréből minduntalan kisebb szigetek emelkedtek ki, üde zöld fű takarta e szigetekcskéket. A falcá-k között csak néhány méter közlévén, az utasok kedélyesen beszélgettek egymással. Helloch váltig buzdította Kermor Jeant, hogy világért se csüggedjen, mert okvetetlenül nyomára kell jutniok Kermor ezredesnek. Az amerikai tudósokkal is szívesen beszélgetett a két francia az Orinoco vitás kérdéséről, s

Miguelt mind a ketten csakhamar megkedvelték. Helloch kitűnő emberismerő volt, mindenre figyelt, s így az őrmester mogorvasága is mindjárt feltűnt neki.

Erre vonatkozólag így szólott barátjához:

- Nem különös dolog-e az, hogy a kedves Kermor Jeannak ilyen mogorva nagybátyja van?
- Nem tudom, hogy miért volna az különös? Kermor ezredesnek nyilván az öccse...
- Igaz... igaz, de ugyancsak messze elmaradt a bátyja mögött, ha csak őrmesterségig tudta felvinni.
- Akárhányszor előfordul ilyesmi; ezután sem fog ritkaság számba menni.
- Jól van, jól, Germain - ha Martialt Jean a nagybátyjának mondja, hát legyen a nagybátyja. Kinek miköze ahhoz?

Másnap reggel a három bárka Capanaparo torkolatához érkezett, nem sokkal azután a Judaboroéhoz, mely az előbbinek mellékfolyója.

Az Orinoconak jobb partja itt meredek sziklafal, medre pedig roppant széles, feljebb azonban, a Mina torkolatánál jóval keskenyebb, a víz árja nagyon sebes, a falcák csak nagy nehezen tudtak víz ellenében haladni. Szerencsére kedvező irányban fújt a szél, s a három falca délután három óra tájban megérkezett a tigrái telepre, mely Marchal úrnak volt a birtoka.

Paterne a világért sem mulasztotta volna el, hogy a bájos vidéket hevenyében le ne kapja.

Innen kezdve az út az Orinocón fölfelé kezdett igazán nehéz lenni, s valóban nagy szükségük volt a szélre, hogy az ár ellenében fölfelé segítse. Az Orinoco e helyütt alig ezerkétszáz méter széles, s minduntalan sziklák meredeztek ki a medréből.

Az ügyes kormányosok ismerték jól a vízi utat, s kikerülték a veszedelmesebb helyeket, s este hat órakor az éji szállásul előre kijelölt Sinaruco torkolatánál voltak.

Ennek a közelében volt a sűrű erdő borította Macupina sziget, melyen éppen akkor néhány bennszülött család tanyázott. A három falca kikötött a szigeten, s Miguel meg Helloch beszédbe ereszkedtek a bennszülöttekkel. Az indiánusok készséggel ajánlkoztak, hogy kalauzolni fogják őket a vadászatnál.

Miguel is, Helloch is kitűnő vadászok voltak, s csakhamar két hatalmas bizam-sertéssel tértek vissza. Az utazó társaságnak volt tehát ízletes vacsorája. Még a dörmögő Martialnak is el kellett ismernie, hogy a Helloch által elejtett vad húsa nagyszerűen ízlik, hanem arról szó sem lehetett, hogy az udvarias Hellochnak megköszönje.

Martial alig várta, hogy San-Fernandóba érkezzenek, s ettől a két fiatal francziától elváljanak.

Másnap korán reggel indult tovább a három falca. Az utasok még javában aludtak, de a három kormányos meg az evezőlegények siettek, mert estére a Karibákhoz, a Meta torkolatától negyven kilométernyire akartak jutni.

Az nap semmi különös sem történt. A vízi út jó volt, az ár nem sodró. A folyam partja eleinte magas szikla volt, feljebb lankás, végül egészen sima, úgy hogy a falcáknak át kellett a másik parthoz menniök, mert minduntalan fövenytorlaszok bukkantak elő.

Hajdanában itt is rengeteg sok teknősbéka tanyázott, de a bennszülöttek jóformán kiirtották már, vagy legalább is elűzték onnan.

A Piedra de Tigre nevű szikla gránit sziklái mellett elhaladva gyönyörködtek a viszhangban, melyről ez a sziklafal messze földön híres. A folyó zugása verődött vissza a sziklákról, s e hangok csodaszép harmoniává olvadtak össze. Az ember azt hihette volna, hogy a Memnon szobránál áll, s nem az Orinocónak egy puszta sziklaszigete előtt.

Miguel e zengő sziklákat illetéknéppen magyarázta meg úti társainak:

- A sziklán rengeteg sok a csillám-pala, ezek közé szorul a levegő; már most, ha a nap melegétől a csillámlevelek közé szorult levegő kitágul, s a levelek elkezdenek rezegni...
- No lám, a nap kitűnő karmester is tud lenni! - jegyzé meg Helloch.
- Mi ez a mi bretagnei viszhangunkhoz képest, valóságos sípláda! - kiáltott fel megvetőleg Martial őrmester.
- Igaz... igaz - mondá Patern, - de a rónaságon ez is szép, nemde?
- H'ászen szép, ... szép, - dörmögte Martial - csak ne hallgatnák ilyen sokan.

## **X. FEJEZET.**

### **A Meta torkolatánál.**

Este hat óra tájban kötöttek ki egy kisdud öbölben. A part mentén lakó egy-két indiánus kunyhó lakóival érintkezniök egyáltalában nem volt szükséges. Addig, míg Aturesbe jutnak, majd csak beérik a készletben levő élelmi szerekkel.

Másnap, augusztus 31-dikén, kora reggel folytatták útjokat, s mert az északi szél még nem állott meg, elég gyorsan haladtak felfelé. Később azonban meg-megállott, más irányba csapott a szél, s a vitorla petyhüdtlen csapzott az árbóc rúdjaához. Az evezős legényeknek ugyancsak kellett dolgozniok, hogy előbbre juthassanak. Az ég is borongós volt, majd sűrűn esett az eső, s délután öt óráig egyfolytában hullott. Ekkor érkeztek meg a Meta torkolatához.

A három falca szorosan egymás mellett kötött ki. Úgy tűnt fel, mintha az utasok egy három szobás lakásban egy fedél alatt laktának, még pedig olyan szobákban, melyeknek az ajtai nyitva állottak.

Az este nagyon kellemes volt, s a kosár-kamrából előjöttek az utasok, s közösen költötték el a vacsorát, élvezték a friss esti levegőt, s vigan poharazgatva beszélgettek egymással.

A négy francia és a három venezuelai most már jól megfért. Helloch nagy imposztor lévén olyan tárgyat dobott oda konczul, melyen az érdekes amerikai tudósok csakhamar hajbakaptak.

- Nos hát valahára itt volnánk - így szólott az agyafúrt kalefaktor Miguelhez - itt volnánk a Meta torkolatánál.

- Úgy van, Helloch úr, itt vagyunk.

- Nem ez a Meta is az Orinoco mellékfolyója?

- A bizony, még pedig a legjelentékenyebbek közül való, mert másodpercenként négyezer köbméter vízzel gazdagítja az Orinocot.

- Nemde Columbiában, a felső Andesekben ered?

- Helyes, - vágott közbe Felipe úr, a ki rögtön sejtette, hogy a francziának mi a rejtett szándéka.

- A Metának is, úgy tudom, számos mellékfolyója van?

Miguel úr nyomban felsorolta a Meta mellékfolyóit, s az agyafúrt Helloch még tovább is firtatta a dolgot:

- Nemde ez a Meta, mely tudvalevőleg csak mellékfolyója az Orinocónak, némely helyen meglepően széles mederben folyik.

- Van helylyel-közzel kétezer méter a szélessége.

- Remélem, mély is az Orinocónak ez a hatalmas mellékfolyója?

Miguel úr pontosan megadta a Meta mélységének az adatait, melyekből, valamint az előzményekből Helloch azt következtette, hogy a Meta alighanem természetes összekötő útja Columbiának az Atlanti óceánnal, sőt hirtelen elő állott azzal, hogy a Meta tulajdonképen nem is mellékfolyója az Orinocónak, hanem maga az Orinoco.

No hiszen mindjárt kitört a vihar! A Guaviar és az Atapabo védői csak úgy tüzeltek, mennydörögtek, bizonyítottak és czáfoltak, s mint rendesen történni szokott, egymással gyült meg leginkább a bajuk, mert Helloch félre vonult, Miguel pedig váltig kérlelte őket, hogy az Istenért, csak ne falják fel egymást.

Másnap reggelig elvitatkoztak volna, ha Kermor Jean más irányba nem tereli a beszédet. Igen fontos és komoly kérdést intézett Miguel úrhoz:

- Chaffanjon útleírásában azt olvastam, hogy a Meta vidékén rabló és gyilkos indiánus csordák garázdálkodnak. Van-e okunk arra, hogy váratlan rablótámadástól féljünk?

Miguel úr így válaszolt:

- Jó, hogy eszünkbe juttatta, kedves Jean, a dolog igen fontos, sőt szerény véleményem szerint az Orinoco eredeténél is fontosabb. Tény, hogy ezen a vidéken a múlt években quivas nevű indiánus törzs rablóbandává tömörülve rabolt és pusztított; a vérontástól sem riadt vissza. Ez első rablófőnök egy Saropia nevű néger volt, de ez - amint mondják - két évvel ezelőtt meghalt. Helyét egy veszedelmes gonosztevő foglalta el, a ki a Cayenneből szökött meg. Azért jó lesz, ha vigyázunk, baj volna, ha váratlanul lepnének meg.

Helloch biztatá utazó társait:

- Uraim, Istennek hála, nincs mitől tartanunk. A legényeket is számítva elegenden vagyunk és csupa fegyverbiró férfiak. Ön, kedves Jean - úgy-e nem veszi zokon, ha bizalmas néven szólítom? - ön nyugodt lélekkel alhatik, mi majd örködünk.

- Az már az én dolgom lesz - veté oda nyersen Martial őrmester.

- Szó sincs róla, vitéz őrmester uram, mi közösen örködünk; az ön unokaöccsének szüksége van arra, hogy aludjék, mert még fiatal.

- Köszönöm, Helloch úr, hogy oly figyelmes irányomban, - szólalt meg kissé kipirult arczczal Kermor Jean, - de én is úgy gondolnám, hogy az örködésen mindnyájunknak részt kell vennünk.

E megállapodás szerint a két francia vette át az őrséget tizenegy óráig, aztán Miguel és társai kerülnek majd sorra, végül Martial és Kermor Jean.

A két őrszem elhelyezkedett a falca hátsó részében. Az Orinocot meg a Meta torkolatát is jól vigyázhatták. A part felől nem félhettek semmi féle támadástól, mert áthatolhatlan láp terült ott el.

A két jó barát letelepedett egymás mellé; pipázott az egyik, másik pedig szivarra gyujtott. Igen jóízűen beszélgettek.

Helloch nagyon érdeklődött Kermor Jean iránt. Tetszett neki az ifjú szép arcza, lelkes tűzű szeme, legfőképpen férfias bátorsága, mely arra ösztönözte, hogy Franciaországból eljöjjön, s apjának a nyomát kutassa. Ki tudja minő veszélyek várnak még a derék fiura.

A mint így tünődött a Jean jövőendő sorsán, Paterne figyelmezteté őt:

- Vigyázz!... nézz csak oda! - a távolban fel-felbukkanó fekete árnyalakokra mutatott.

Helloch kezébe kapta a puskáját, s kihajolt a csónakból.

- Nem csónak, ... nem, ... és mégis, mintha...

Vállához emelte a puskáját és löni akart, de barátja visszatartotta.

- Ne lőjj!... ne lőjj! - suttogá. - Nem rabló quivas-ok azok, hanem igen ártatlan, teremtések, kár volna szegényeket megriasztani.

- No, állatok talán?

- Három fura pófájú tengeri malacz, hagyjuk őket, hadd uszkáljanak kedvükre.

A két jó barát újra felvette a beszédnek imént elejtett fonalát.

- Az imént azt mondtad - kezdé Helloch - hogy Kermor ezredesnek, ha ugyan nem csal meg az emlékező tehetséged - nem volt családja?

- Úgy emlékezem, ... de várj csak, mintha rémlenék, hogy valami perről beszéltek, melyet az ezredes rokonai indítottak volt az örökség ügyében, de elvesztették, mert négy-öt évvel az ezredes eltűnése után, Francziországba érkezett Kermor ezredes felesége; Martinique szigetről származott kreolnő volt és... és egy kis leánykát is hozott magával. Furcsa, hogy ez ideig nem jutott eszembe. Nem volna jó, ha egy kissé kérdezősködnék Martialnál és Jeannál?

- Ments Isten, hogy ilyen tapintatlanságra vetemedjünk. Mi közünk nekünk a családi ügyeikhez? - felelé Helloch.

- Igazad van, Jakab; de azt hiszem, nekem is igazam volt, mikor azt állítottam, hogy Martial, a nyers őrmester nem lehet Jeannak a vérszerint való rokona.

Helloch gondolkodóba esett. A mit barátja elmesélt, az mind nagyon valószínűnek látszott; ha azonban Paternenek igaza van, akkor Jean nem lehet Kermor ezredesnek a fia, mert nyilvánvaló, hogy a nyomaveszett ezredesnek fiúgyermekke nem volt... Hogyan, Jean ne volna az ezredes gyermeke, s mégis ilyen veszélyes vállalatra adta volna a fejét?...

Ez a titokzatosság mintha még inkább hatott volna Hellochra, s a két jó barát élénken társalgott tovább az érdekes tárgyról mindaddig, míg a venezuelai tudósok fel nem váltották őket, mert hogy rájuk került az örökös sora.

- Semmi gyanusát nem vettek észre? - kiáltá Miguel úr.

- Semmit a világon. Vizen és szárazon csendes minden.

- Reméljük, hogy mi nyugodtan alhatunk, s önök nyugodtan örködhetnek - tevé hozzá Paterne.

- Nos, hát akkor jó éjszakát, uram! - mondá Felipe, s kezet szorított a francziákkal.

A három tudós természetesen az Orinoco-ügyről beszélt megint. Felipe és Varinas nem fogytak ki az érvekből a Meta-Orinoco ellen, s az Atapabo-Orinoco és Guaviar-Orinoco mellett. Vitatkozásukat nem zavarta meg senki, mert köröskörül néma csend volt.

Végül két óra után került a sor Martial őrmesterre. Arról szó sem volt, hogy édesen szendergő unokaöcscsét felzavarja, a puskáját maga mellé téve, letelepedett a «Gallinetta» hátsó részében, s elkezdett gondolkozni.

Erős gondolatai voltak a nyers, de becsületes és hűséges katonának. Elgondolta, hogy mi minden történt az ő szerencsétlen ezredesével, míg fejébe vette, hogy világgá menjen; hogy milyen makacsul ragaszkodott Jean ahhoz, hogy apja után menjen; aztán az út Francziaországból Amerikába, itt meg az alkalmatlankodó venezuelai tudósok, a kik módfelett érdeklődnek Jean iránt, s a szegény őrmester nem vághatja oda nekik nyersen: «törődjenek az urak a maguk dolgukkal, s hagyjanak békét az unokaöcsémnek». No meg mit szóljon ehhez a két francziához!... Hm, az ifjabbik «kedves Jean»-omnak szólította tegnap is a Kermor ezredes fiát, s a gyöngédségével meg figyelmével minduntalan zavarba ejti. Ő pedig nem szólhat, nem, nem szólhat semmit.

A mint így kergetőztek agyában a gondolatok, észre sem vette, hogy a Meta jobb partja mellett négy indiánus-csolnak siklik lefelé, s épen a három falcának tart. Mindeniken öt bennszülött van, s aligha épületes a szándékuk.

Martial nem vette észre, s iszonyúan megriadt, midőn az éj csendjét egy puska lövés zavarta meg. A «Morique» egyik utasa, Helloch lőtt reá a bennszülöttekre. Erre aztán az utasok mind talpra ugrottak, s kéznél levő puskaikat, revolvereiket kapva, célba vették a rabló-támadókat.

Jean is ott állott Martial mellett, s minden áron részt akart venni a falcák védelmében. Ámde Helloch úr harsány hangja szólalt meg:

- Jean, kérem, menjen be a sátorba! Elvégezzük mi is!... Kérem, menjen be.

Az indiánusok is nyilzáport küldöttek a három falcára, s az egyik Martial őrmesternek a vállába fúródott:

- Jól van!... Úgy kellett nekem!... Katona, a kit meglep az ellenség... szégyen-gyalázat!

Az indiánusok csakhamar észre vették, hogy támadásuk nem sikerülhet, siettek tehát egérutat venni. Többen közülök a halállal vívódva heverték a csónakban, mások súlyosan megsebesültek.

Ettől a veszélytől tehát szerencsésen megszabadultak utasaink.

## XI. FEJEZET. A pihenő Atures falvában.

Szeptember 1-jén, reggel 6 órakor elhagyta a három falca ezt a veszedelmes vidéket. Mindnyájan meg voltak arról győződve, hogy halálos veszedelemtől menekültek meg.

Miguel úr megjegyezte, hogy ideje volna már azokat a bizonyos «erélyes lépések»-et a quivas-ok kipusztítására megtenni, melyeket a kongresszuson elhatároztak volt.

- Megérdemeltem, a mit kaptam - vélekedék Martial őrmester, midőn a vállába fűrődött nyilat kihúzta.

A derék őrmesternek keservesebb vala a szemrehányás, melyet önmagának tett, mint a sebokozta fájdalom.

Jean tőle kitelhetőleg ápolta nagybátyját, de a sebkezeléshez a jóakarat egymagában nem elég. A szerencsés véletlen úgy akarta, hogy kéznél legyen Paterne úr, a ki mint természettudós, valamicskét az orvosi tudományhoz is értett, s kézi gyógyszerárában hathatós gyógyító-szerek voltak. Azon bizonyára nem fog senki megütödni, hogy Helloch készségesen segédkezett doktor barátjának.

A «Gallinetta» utasainak a száma tehát kettővel megsaporodott, s a két új utast meghatotta az a csaknem nőies gyöngédség, melylyel Kermor Jean a vén katonát elhalmozta.

Paterne gondosan megvizsgálván a sebet, úgy tapasztalta, hogy rézsút, mintegy három cztiméterre hatolt be a nyil az őrmester balvállába, sem izmot, sem fontosabb ideget nem fűrt keresztül, csak a bőrt és az alsó kötszövetet sértette meg. Így hát nem lehetett attól félni, hogy komolyabb következményei lesznek, ha ugyan a nyil nem volt megmérgezve.

Az Orinoco mellékén lakó indiánusok nyilaik hegyét a «curare» nevű mérges nedvbe szokták bemártani, mely kigyóméregnek s a maracare nevű növény nedvének a keveréke. Humboldt szerint az Otomacen-indiánusok hajdanában mutatoujjoknak a körmét is ilyen méregbe mártották, s gyakran egy-egy kézszorítással megmérgezték az embert.

Ha az a nyil, mely Martial őrmestert megsebezte, szintén curare-val volt megmérgezve, hatásának csakhamar mutatkoznia kellett. E méregnek a hatásai a következők szoktak lenni: a sebesült elnémul, tagjai megmerevednek, arcának kifejezése eltorzul és mellkasa mozdulatlaná válik, szóval eszméletét csakhamar teljesen elveszti.

Martial akarva, nem akarva megköszönte az udvarias francia honfitársnak a szivességét, bár magában szidta az áldatlan véletlent, mely a két fiatal urat még közelebb hozta unokaöcscséhez.

A sebesült nemsokára lethargikus álomba merült.

Jean aggódva kérdezte Paterne Germain-től:

- Nemde, aggódik miatta?

- Egyelőre nem mondhatok semmit - felelé Paterne. - Lehet, hogy a seb nagyon jelentéktelen, mely magától beheged ha... ha a nyil nem volt megmérgezve... Várnunk kell, hogy megbizonyosodjunk felőle.

- Kedves Jean - vigasztalá Helloch az ifjút - ne ijedjen meg; a derék Martial úr nemsokára kiheveri ezt a kis karczolást. Ha mérgezett nyíl ejtette volna rajta a sebet, eddig már láthatnók a hatását.

- Én sem félek semmi komolyabb veszélytől - tev é hozzá Paterne. - Ha a kötést újjal váltom fel, meglátom majd hányadán vagyunk a kegyed nagybátyjával - akarom mondani: Martial őrmesterrel...

- Az Isten óvja és tartsa meg őt! - sóhajtá az ifjú és szeméből kigördült egy pár könnycsepp.

Helloch nem állhatta meg, hogy újra ne vigasztalja:

- Kedves Jean, az Isten meghallgatja az ön kérését, meg fogja tartani a derék Martialt. Mi sem tágítunk mellőle. Ne ijedjen meg! Jóra fordul minden!

Megszorította Jean kezét; s ez a kéz nagyon reszketett. A venezuelai tudósok is igen élénken érdeklődtek Martial állapota iránt. El is határozták mind a három falca utasai, hogy mihelyt Atures falvába érkeznek, ott mindaddig vesztegelnek, míg az őrmester a sebet ki nem heveri. Atures falva mintegy hatvan kilométernyire volt még tőlük.

A szél iránya elég kedvező lévén, gyorsan haladtak. A vitorláknak is jó hasznát vehették. Bizvást számíthattak rá, hogy másnap Aturesbe érkeznek.

Az nap délelőtt még háromszor-négyszer jöttek át a «Gallinettá»-ra Helloch és Paterne, hogy Martial állapotát megfigyeljék.

Martial mélyen és nyugodtan aludt, lélegzése szabályos volt.

Mikor az őrmester délután egy órakor felébredt, kedvesen mosolygott Jeanra, de mintha elkedvetlenedett volna, mikor a két francziát is ott látta.

- Érez még fájdalmat? - kérdé Paterne.

- Már mint én? Hm, ... kár egy szót is vesztegetni az egész históriára!... Karczolás, semmi egyéb... Nem vagyok ön pólyás baba, hogy ilyesmit felvegyek, fel is akarok kelni...

- De nem addig van az, őrmester úr! Ottmarad nyugodtan, míg az orvos úr meg nem engedi - mondá Helloch úr, még pedig nagyon határozott hangon.

- Kedves nagybátyám, fogadj te szót, s majd meglátod, hogy néhány nap múlva hálásan fogod majd megköszönni ez urak szives gondoskodását.

- Jól van no, ... jól van no! - dörögött Martial, kinek ez a fura kényszerhelyzet sehogy sem akart tetszeni.

Paterne újra bekötötte a sebet, s kijelentette, hogy vérmérgezésről szó sincsen, mert eddig már jelentkeztek volna a mérgezés tünetei.

- Nincs baj, őrmester úr! - mondá vigasztalóan.

- Néhány nap múlva talpra állítjuk - tev é hozzá Helloch.

Mikor a két derék honfitárs visszament a «Morange»-ba, s Martial egyedül maradt unoka-öccsével, kitört az öregből az eddig visszafojtott elégtelenség:

- No hiszen, szépen vagyunk!... No még csak ez kellett!... Ezentúl örökké a nyakunkon fog ülni ez a két... ez a két franczia...

- Hja, édes nagybácsi, miért gondoskodtál arról, hogy megsebesülj!... Hát arról tehetnek ők? - figyelmezteté félig tréfás, félig komoly hangon Jean.

- Lánczhordtát, persze, hogy az én számárságom az oka mindennek!... Szégyenlem, hogy úgy viseltem magamat, mint valami bundás rekruta!... Hm, így kell az őrségen álló katonának viselkednie?...

Este felé kikötött a három falca, s minthogy a rabló quivasok támadásától itt is tarthattak, rendre örködtek az utasok.

Az éjjel csendesen telt el. Martial őrmester mélyen aludt, s midőn Paterne másnap reggel a kötést levette, örömmel tudatta, hogy a seb már hegedőfélben van, s mérgezésnek nyoma sincsen.

Az útat folytatták. Minél közelebb jutottak Atures falvához, annál nehezebb volt a felfelé haladás, mert az Orinoco medre itt roppant örvényző, mintegy kilenczméter magasságból zuhan alá, a szikla partok összébb szorítják, az ár nagy erővel zúdul alá, a folyam medre pedig terraszalakulag menedékes. Sziklák és fűvel benőtt szigethátság állanak ki belőle, s nincs az a csónak, melylyel akár vitorlával, akár evezővel felfelé lehetne juthatni.

Dél tájban érkeztek Puerta-Real-ba. Néhány kunyhóból állott az egész falucska. Itt a három falca kikötött. A bennszülöttek várták a parton, s ajánlkoztak, hogy a podgyászt elszállítják az öt kilométerre eső Aturesig. Ezt az útat gyalog kellett megtenniök; a kormányosok majd gondoskodnak arról, hogy a legények a falcá-kat az Orinoco ez örvényes részén Atures falváig felvontassák. Paterne és Helloch azon gondolkozott, hogy miként szállítsák Aturesbe Martialt.

Az ám, de Martial hallani sem akart arról, hogy vele bibelődjenek, sőt még azt sem fogadta el, hogy Hellochnak a karjára támaszkodják.

- Köszönöm, Helloch úr, majd elmegyek én a magam lábán, lépést tartok az urakkal.

Az utasok a málhaszállító bennszülöttekkel együtt féltizenkettőkor indultak el Puerta-Realból.

A parti ösvény felfelé kapaszkodott, s néhol olyan keskeny volt, hogy csak egyenkint haladhattak. Elül mentek a málhahordó indiánusok, utánok a tudós geográfusok; Helloch és Paterne Jeannel és Martiállal haladtak, hol utánok, hol mellettük, a mint a gyalog ösvény megengedte. Jean mellé rendesen Helloch szegődött, s igen kedvesen elbeszélgettek. Hogy Martial görbe szemmel nézett Hellochra, arról ugyan ki tehetett?...

Leghátul Paterne baktatott. Gyakran el is maradt a társaitól, mert egy-egy ritkább fajta növény csalta-csalogatta, s nem nyugodott, míg ki nem szedte a kavicsos földből.

A kis karaván nem sietett nagyon. A kapaszkodó nem volt kellemetlen: a sziklás part mellett hatalmasan zúgott alá a szirtes medrű Orinoco, tajtékzó hullámok kavarogtak, s csupán a mennydörgésszerű moraj hiányzott, különben szakasztott olyan volt, mintha vizzuhatag lett volna.

Fél három óra tájban érkeztek meg Aturesbe.

Ez az Orinoco menti falu nyolcz kunyhóból állott, s mintegy harmincz indiánus lakott benne, a kik legfőképpen marhatenyésztéssel foglalkoztak.

Az utasok nem igen válogathattak a szállásban; meg kellett elégedniök azzal a kunyhóval, mely nem volt nagyon dűledező. Kényelemről szó sem lehetett, de legalább nyugton voltak a kiállhatatlan moszkító-legyektől. Hogy miért nem tanyáznak itt ezek a rettenetes apró rovarok, annak okát még Paterne Germain, a természettudós sem tudta. No de vigasztalásul annál több nigua vagyis főveny-bolha volt, melyektől az indiánusoknak ugyancsak volt mit szenvedniök.

A kis karavánnak ebben a nyomorúságos indiánus faluban kellett türelmesen várakozniok, míg a falcák megérkeznek. Miguel úr és Helloch naponta vadászni jártak, s az elejtett vad bőséges eledelül szolgált az egész társaságnak. Paterne naponta nyakába akasztotta a növénygyűjtő dobozát és elment botanizálni.

Naponta kétszer összeültek ebédre és vacsorára a legnagyobb kunyhóban, melyet az aturesi indiánusok jó pénzért szívesen rendelkezésükre bocsátottak, s ilyenkor a vadászok elmesélték napi élményeiket. Különösen Helloch tudott pompásan mesélni.

Hivta Jeant is, hogy tartson velők, de Martial őrmester kereken kijelentette, hogy az lehetetlenség.

Az ifjú elő-elővette Chaffanjon könyvét, s azokat a fejezeteket hangosan felolvasta, melyek Atures környékére vonatkoznak. Miguel úr és kollégái nem győzték eléggé csodálni a francia utazónak pontos feljegyzéseit, s azt a hűséget, melylyel az Orinoco mellékén lakó indiánusoknak a szokásait és erkölceit leírta.

Így telt nap, nap után.

Végre szeptember 9-ikén délben Paterne, a kit a növénygyűjtő kedve megint elcsalt a szállásról, messziről kiáltozva jött a folyó partjáról.

Helloch barátja hangját meghallva, puskát ragadott és kirohant a kunyhóból, hol az egész karaván együtt ült. Azt hitte, hogy Paternenek valami baja esett és segélyért kiáltoz.

Paterne kezével hadonázva, egyedül jött a falu felé.

- Nos, mi a baj? - kérdé Helloch.

- Jönnek a falcák!

- Lehetetlen? - kételkedék Miguel, a ki szintén Helloch után kisietett a kunyhóból.

- Mintegy félkilométernyire lehetnek a falutól.

A kis karaván nyomban felkerekedett és lélekszakadva az Orinoco partjára futott, hogy lássa a falcákat. Valóban megérkeztek, s mindössze hét nap alatt tették meg a roppant nehéz utat. Mindenütt vontatni kellett, s az indiánus hajósok emberül kitettek magukért.

No hiszen ütötte is egynehány piaszter a markukat - borraivalól.

## XII. FEJEZET.

### Paterne Germain egy-két megjegyzése.

Másnap, mihelyt a nap feltetszett az égen, útra kelt a három falca.

Arra természetesen utasaink nem számíthattak, hogy az Atures és San-Fernando között levő útat épen olyan kedvező körülmények között teszik meg, mint eddigelé. A szél ereje mindinkább csökkent; aligha lesz annyi ereje, hogy a falcákat ár ellenében fölfelé segítse az Orinocón, legfeljebb arra lesz jó, hogy az árral szemben visszatartsa. A vitorlákat felhúzták, bár tudták előre, hogy legfőképpen evező-lapátra, sőt vontató kötelekre lesz majdan szükségük.

A három falca, ha a folyam szélessége megengedte, egymás mellett haladt, még pedig Martial boszuságára a Moriche olyan közel jött a «Gallinettá»-hoz, hogy az utasok egymással kényelmesen beszélgethettek.

Egész délelőtt csak öt kilométernyi útat tehettek meg, pedig a legények ugyancsak derekasan dolgoztak.

A mint a Pintado sziklás ormai feltűntek balról, az Orinoco medre kiszélesedett, a zátonyok is mind ritkábban jelentkeztek, s a jobb part mentén csendesebb volt az Orinoco folyása, erre felé tartottak a falcák, s a szél is hathatósabban támogatta előhaladásukat.

Délután öt óra tájban a szél elállott.

A három falca ekkor Gareita közelében volt. Valdez azt tanácsolta, hogy kössenek ki, s töltsék ott az éjszakát.

Az nap csak tizenöt kilométernyi útat tettek meg, s másnap tovább folytatták az útat.

A Gareita mellett levő örvényes zuhatagon aránylag elég szerencsésen jutottak fel. A vizállás magas lévén a sziklás meder nem akadályozhatta a falcák előrehatolását.

Szeptemberben gyakori ezen a vidéken az esőzés. Ebből is bőven kijutott utasainknak, s bizonyára kijut még elégszer, míg San-Fernandóba érkeznek.

Ma is csak úgy szakadt alá a záporosó, s az utasoknak fedél alá kellett vonulniok, hogy bőrig át ne ázzanak. Szerencsére a szél újra fújni kezdett, s a falcák, ha mérsékelt sebességgel is, de haladtak felfelé.

Estére az Orinoco nyugati kanyarulatánál nem messze Rabo Pelado szigetétől kikötöttek.

Hattól hét óráig a vadászok a sziget partvidékét borító őserdő szélét cserkésztek át, s néhány vadgalambféle madarat lőttek, melyeket a benszülöttek gabiotá-nak neveznek.

Visszajövet Hellochnak sikerült egy fiatal kaimant is ejteni el, melynek a húsa «pompás csemege» számba megy.

Midőn azonban elkészült, az utasoknak sehogy sem akart izleni, nem is nyúltak hozzá. Csak Paterne evett belőle, mert neki, mint természettudósna nem volt szabad válogatnia, sőt a tudomány érdekében még az áldozattól sem kellett visszariadnia.

- Nos, hogy ízlik? - kérdé tőle Helloch.

- Hát az első falat nem valami különös, hanem a második...

- Nos... nos?...

- Utálatos.

Szóval a kaiman-pecsenye felett a karaván pálczát tört.

A rákövetkező napon reggeltől-estig szakadt az eső. A szél lanyhán fújt, de legalább jó iránya volt. A vitorlák az árboczrudakhoz csapzottak. Mindössze tizenkét kilométernyi utat tehettek meg.

Este Guayabo szigete mellett állapodtak meg, ott töltötték az éjszakát.

Másnap nagy ügygyel-bajjal vergődtek fel a guahiboi zuhatagig s a Carestia torkolatánál kötöttek ki. Vacsorára néhány huco-t ettek. Ez a huco elég ízletes húsu vízi madár. Az éjszakát csendesen töltötték el.

E helyütt az Orinoco útja girbe-gurba, sok sziget emelkedik ki a medréből. Egyik részén hatalmas zuhatag van, a víz fehér tajtékot verve roppant erővel zúdul alá. A vadregényes vidék köröskörül ritka szép látvánnyal gyönyörködteti az utast.

Volt bőven idejük arra, hogy a vidék szépségét megbámulják, mert csaknem három órai munkájába került a legényeknek, míg a három falcát az örvényes helyeken átjuttatták. Még szerencse, hogy a terhet nem kellett a falcákról leszedni.

Délután három órakor érkeztek Carestia falvába. Itt újra ki kellett a csónakból minden málhát rakniok, s az indiánusoknak adták át, hogy Maipuresbe vigyék. Az utasok is gyalog folytatták az utat éppen úgy, mint Puerto Realban.

Öt órakor már ott voltak; mindössze tíz kilométernyi utat tettek meg, a partmentén vezető gyalogösvény elég járható volt.

Ismét négy-öt napi veszteglésre voltak kárhoztatva, mert körülbelül ennyi időbe kerül a falcák felvontatása a maipures-i zuhatagon.

A maipuresi vízi kapaszkodó nem oly hosszú, mint az aturesi, de a víz esése nagyobb, mert a hat kilométerig terjedő út felszíne között tizenkét méter a különbség. Ezért a felfelé haladás komolyabb veszélylyel jár itt, no de a három falcának szakavatott kormányosai és megbízható legényei voltak. Öt nap pedig nem a világ.

Maipures az Orinoco-nak meredek gránitszikla partja mellett van, tíz kunyhó teszi ki az egész falut, melynek lakói a maipures-indiánusok.

Úgy a hogy bele kellett törődniök e kényelmetlen és unalmas várakozásba, úgy sem lesz ezentúl San-Fernandóig efféle kényszer-kvartélyuk.

Bezzeg e nyomorult indiánus faluban nem gondolhattak élvezetes kirándulásra. Legfeljebb a vadászok jártak minden nap ki, hol itt, hol ott lőttek madarat, vadat, hogy az élelmi szereket, melyeknek fogyatékán voltak, szaporítsák. Paterne úr pedig szorgalmasan gyűjtögette a növényeket.

San-Fernandótól ekkor százharmincz-száznegyven kilométer távolságra lehettek, mert az Orinoco nagyon szeszélyes kanyarodású ezen a vidéken.

Szeptember 18-dikán, délután végre megérkeztek a falcák. Valdez és a többi kormányosok meg evezősök - a mint látjuk - kitettek magukért, mert öt nap alatt felvontatták a falcákat, még pedig szerencsésen.

Nyomban berakódtak, s másnap, szeptember 19-én reggel tovább vették az útjukat.

A zápor megeredt, s a sziklás, szigetekkel sűrűn teleszórt Orinoco útja számos akadályt gördített a falcák elé. A szél is más irányba fújt, s így a vitorláknak semmi hasznát sem vehették. Egyébiránt a kedvező szél sem segített volna rajtuk, mert minduntalan változtatni kellett az irányt, hogy a sziklákat, a kis pusztaszigeteket kikerüljék.

A Lipopo torkolatán innen még egy kisebb zuhatag megakasztotta, de ezen is baj nélkül felvontatták a falcákat, kirakodásra nem volt szükség. Estére a Vichada folyó torkolataig jutottak. Itt kötöttek ki, s itt töltötték az éjszakát.

Másnap húsz kilométerrel jutottak közelebb a céljukhoz. A folyó medre nem volt tele sziklával, a szél is segítette s a vitorlák kifeszültek. Így hamar elérték Mataweni falvat, mely a hasonló nevű folyócska mellett fekszik.

E folyó mentén több indiánus falu van, melyeknek békés természetű lakói a san-fernandóiakkal élénk kereskedést űznek. Ha Helloch és Paterne egyedül lettek volna, bizonyosan neki vágnak e folyónak s egy kis kirándulást tesznek, hogy ismereteiket ez irányban is gyarapítsák. A folyó torkolatánál megállapodott a három falca. A «Moriche» közvetlenül a «Gallinetta» mellett vetett horgonyt.

Paterne és Helloch beszélgettek.

- Hallod-e, Jakab, - így kezdé Paterne - megfeledeztél arról, hogy minő célból küldött ki téged ide a kultuszminiszter?

- Nos, mit akarsz kisütni? - kérde Helloch csodálkozva.

- Csak az Orinocot kell tanulmányoznod?

- Az Orinocot és mellékfolyóit.

- Nekem úgy tetszik, hogy mióta La Urbanát elhagytuk, az Orinoco mellékfolyóit feltűnően elhanyagoljuk.

- Igazad van.

- S ha majd be kell számolnunk, hogy mit láttunk?

- Nos hát egyszerűen azt mondjuk, hogy a mit menet nem néztünk meg, visszajövet néztük meg.

- Az ám, csak hogy San-Fernandóban bizonyára megint tartózkodni fogunk?

- Természetesen, legalább is addig, míg a venezuelai kollégák Guaviar és Atapabo-kérdése dülőre nem jut, bár előre tudom, hogy Miguelnek lehet csak igaza.

- No meg az sem lehet közömbös reánk nézve, hogy az a derék ifjú minő eredményre jut San-Fernandóban. Vagy te nem érdeklődöl a Kermor Jean sorsa iránt?

- Dehogyan nem!

- Lásd, én nem tudom, miért, hogyan, de rendkívül megkedveltem. Abban a kedves, szelíd arcú, lelkes tekintetű ifjában igazi hőst látok, a gyermeki szeretetnek a hőjét. Nem csodálatos dolog-e, hogy eljön hazájából egy jó lelkű, de csekély tudású őrmesternek, az ő állítólagos nagybátyjának a társaságában, nem törődik azokkal a férfi-erőt megkivánó akadályokkal, veszélyekkel, s minden áron föl akarja keresni az édes atyját. Mondd, közönséges lélek reá szánja-e magát ilyen veszélyes vállalatra?

- Bizonyára nem.

Helloch aztán még nagyobb lelkesedéssel folytatta:

- Nekem valami azt súgja, hogy Kermor Jean meg fogja találni az apját, hogy San-Fernandóban biztos nyomra akad. Mit nekem a miniszteri utasítás! Ha kalauza lehetnék annak a derék ifjúnak, kalauza és védője, egy perczig sem haboznám, inkább ezt választanám, mint-hogy a kiküldetést tartsam egyetlen célomnak.

- Belátom, hogy igazad van, Jakab, de lásd, a kötelesség szava is...

- A lelkiismeret szavára inkább hallgatnék - vágott közbe Helloch. - Különben visszajövet ráérnék arra is, hogy az Orinoco mellékfolyóit tanulmányozzam.

A két jó barát beszélgetésének akaratlanul is fültanuja volt valaki a «Gallinetta» fedélzetén.

Kermor Jean ült a sátorfedél alatt, s fejét kezére támasztva izgatottan hallgatta Helloch szavait. Szép arcza lángolt, a szive pedig hevesen dobogott, mert Helloch érdeklődése, szolgálatra készsége kimondhatatlanul jól esett neki.

Kezét imára kulcsolva hálát adott a jó Istennek, hogy rendelt melléje a küzdelmes, nehéz vállalatához igazi jó barátot.

### **XIII. FEJEZET.**

#### **Vigyázz, jön a tapir!**

Midőn az utasok másnap reggel - szeptember 21-ikén - a matoweni-i kis kikötőt elhagyták, már csak negyedfél napi út választotta el őket San-Fernandótól. Ha tehát valami előre nem látott akadály közbe nem jön, nemsokára céljuknál lesznek.

Ha a szél kedvező irányban fúj, a vitorla is segítette a csónakok előre haladását, másutt megint az evezőkre és a vontató kötelekre szorúltak.

A hőmérsék még mindig igen magas volt. A levegőég megtelt párázattal, s gyakortébb szakadt alá zápor. A zápor után égető özönnel sütött le a nap, úgy hogy az utasoknak a fedél alatt kellett menedéket keresniök; a szél nagyon lanyha volt, a nagy meleget mérsékelni nem tudta.

Az Orinocoba - főleg a bal parton - számtalan patak szakadt bele, melyeknek neve sincsenek, mert a nyári hőségben fenéig ki szoktak száradni. Még Paterne Germain sem igen vette őket számba.

Indiánus-csónakkal gyakortébb találkoztak, főleg a jobb part hosszában czirkáltak ezek a benszülöttek. Néha-néha a csónakok vontatásánál fel is használták őket a kormányosok, s bárminő csekélységgel megelégedtek: üveg-gyöngyökkel, szövetekkel, avagy szivarral.

Így érkeztek a folyam bal partján levő Augustino nevű faluba. Chaffanjon erről a faluról említést sem tesz munkájában, mert hát abban az időben, mikor ő járt itt, hire-hamva sem volt ezen a helyen a falunak.

Augustino falvának igen kedvező volt a fekvése. Az Orinoco hatalmas kanyarulatánál épült a kis falu, a folyam partját hatalmas fa-óriások borították be, távolabb pedig egész kaucsukfa-erdő terült el. Mintegy negyven kúptetejű szalmakunyhó volt ott egy rakáson, s a lakosok száma felrugott kétszázra.

A bennszülött asszonyok és gyermekek, mihelyt észrevették, hogy a három falca kiköt, hanyatthomlok az erdőbe rohantak s ott elrejtőztek.

Helyettük egy magas, csontos arczú, széles vállú bennszülött jelent meg a magas sziklaparton. Tíz-tizenkét bennszülött követte nyomon, a kik nagy tisztelettel néztek reá.

Ez a fogyatékos ruhájú, nagy karimás kalapú úri ember a falu birája, a kétszáz indiánus lakosnak a feje volt.

Miguel úr szóba ereszkedett vele, s örömmel tapasztalta, hogy a törzsfő beszél a venezuelaiak nyelvén.

A törzsfő kezet szorított a tudóssal s így szólott:

- Vendégeink vagytok mindnyájan!
- Holnap reggelig szándékozunk csak itt maradni - mondá Miguel, - akkor újra tovább vesszük útunkat.
- Addig pihenjete a fedelünk alatt, szívesen felajánljuk nektek.
- Köszönjük, bíró uram, hozzád benézünk, s meglátogatunk, de azt az egy éjszakát majd a falcá-inkon töltjük el.
- Tegyetek úgy, a mint nektek tetszik.

- Te vagy úgy-e a fő-ember ebben a csinos faluban? - kérde Miguel úr, a mint a partra felkapaszkodva körülnézett.

- Én. A falu nem rég keletkezett, de majd terjeszkedni fog, ha a san-fernandói kormányzó pártját fogja. A köztársaság - úgy hiszem - jó szemmel nézi, hogy az Orinoco partján egy faluval többje van.

- Majd mi is szót teszünk érdeketekben, ha visszamegyünk...

Ez az ígéret még barátságosabbá tette a falu első emberét utasaink iránt. Miguel úr és társai az indiánusok nyomában haladva közeledtek a faluhoz, mely puskalövésnyire volt a folyam partjától.

Helloch az ő fiatal barátja mellett haladt, s kérdezte tőle, hogy a Chaffanjon könyve nem emlékszik meg ezekről az indiánusokról?

- Azt mondja róluk Chaffanjon, hogy békés természetűek, nem kedvelik a harcot, az Orinoco partvidékén levő őserdőkben tartózkodnak legszívesebben.

- Én is azt hiszem, hogy ezeket a piarao-indiánusokat könnyű szerrel meg lehetne téríteni, ha missionáriusok jönnének közéjük.

- Igaza van Helloch úr - viszonzá Jean, s aztán lelkesedve folytatta: - ó, milyen nemes, dicső a hittérítőknak a hivatása. Ezek a valódi apostolok, a kik ott hagyják a művelt társadalmat, mindent, a mi az életet kedvessé teszi, testvéreiket, családjukat, s néha még attól sem riadnak vissza, hogy életüket feláldozzák. Gondolja csak meg, hogy Esperante atya Santa-Juanában minő eredményekre jutott, s példája hány hittérítőt lelkesített hasonló munkásságra!

- Úgy van, úgy! - helyeslé Helloch Jakab.

Helloch bámulta az ifjú nemes érzelmeit, komoly gondolkodását. Valóban korát meghaladó az érettsége. Ezért jegyzé meg:

- Kedves Jeanom, olyan dolgok ezek, melyekre az ember az ön korában ritkán szokott gondolni...

- Én már öreg vagyok, Helloch úr, - viszonzá Jean egy kissé elpirulva.

- Igaz, ... igaz... már tizenhét éves!

- Két hónap és kilencz nap hiján - vágott közbe Martial őrmester, - nem tudom, miért vénítéd magadat, kedves öcsém...

- Bocsánatot kérek, édes bácsikám, többé igazán nem teszem - mondá Jean, nem állhatván meg, hogy ne mosolyogjon.

Ezalatt a falu birájának a kunyhójához érkeztek, mely hatalmas, lombos fák sűrűje között állott. Pálmalevelek fedték a tetejét, mely hasonló volt egy koronához. Egészen új volt még, csak a tegnap avatták fel ünnepélyesen, ördögűző indiánus ceremóniákkal, mert tudni való, hogy ezek az indiánusok is nagyon babonások, a gonosz szellem üldözésétől szörnyen félnek. Az indiánus falu birája bevezette vendégeit a kunyhójába, melynek butorzata csak a legszükségesebb holmikra szorítkozott.

Ezalatt a falu népe összegyűlt, az asszonyok és gyermekek is előkerültek az erdőből, s kíváncsian nézték az idegeneket. Zöldséget, czukornádat banán-féle gyümölcsöt hoztak, s nyomban megkezdődött a cserekereskedés. Örvendettek a cserélje kapott tárgyaknak, különösen kedvükre való volt a szivar, kés, balta, üveggyöngy.

Egy óra alatt kicserélték áruikat, a nap lementéig Helloch, Miguel kényükre-kedvükre vadászhattak az erdőben. Miguel egy bizam-sertést, Helloch egy derék szarvast terített le. Miguel hátára vette a maga zsákmányát, Paterne és Helloch egy rudra kötözve vitték a szarvast, s a

falca-khoz igyekeztek. Nehány puska lövésnyire lehettek a falutól. A teher nehéz volt, megállottak tehát, hogy pihenjenek.

A levegő roppant bágyasztó, fülledt volt.

Egy pálma tövében ültek le, midőn a sűrűből ágak ropogása, nehéz léptek zaja riasztotta fel.

- Vigyázzunk! - kiáltá Helloch - valami ragadozó vad közeledik.

- Az én puskám golyóra van töltve - nyugtatá meg Miguel.

- Legyen tehát résen - biztatá Helloch - addig én is megtöltöm a puskámat.

Néhány percz múlva szétváltak az ágak s egy ormótlan tapir feje bukkant fel. Miguel célba vette, de nem talált jól, s még három golyóba került, míg leterítették. De ugyanekkor egy indiánus ordítása hallatszott, a ki fenyegetőzve rohant el a falu irányában.

A vadászok nem sejtettek semmi rosszat, felvették a bizam-sértést, a szarvast és folytatták útjukat. A tapirt - úgy beszéltek meg, - majd az evezős-legényekkel fogják a falcá-khoz szállíttatni.

A mint azonban a faluhoz közeledtek, nagy láрма, dühös kiáltozás ütötte meg a fülüket. Az indiánusok a bíró háza köré gyűltek mind, nyilakkal voltak felfegyverkezve. A folyó partjáról Valdez, Varinas, Felipe és Martial őrmester rohantak eléjük, a kik szintén hallották a falubeliek lármáját, s veszélyt sejtve segítségükre siettek.

- Mi történt? - kérdezé Valdez.

- Semmi - felelé nyugodtan Helloch - ezt a két vadat ejtettük el és...

- Egyebet nem?

- No meg egy tapirt, azt ott hagytuk egyelőre, mert nem hozhattuk magunkkal.

- Vissza!... Vissza a falcá-khoz! - sürgeté Valdez.

A csónakok legénysége is felfegyverkezve jött eléjük, mert az indiánusok a bíró vezetése alatt rettenetes dühtől tajtékozva rohantak reájuk.

Valdez megmagyarázta az indiánusok hirtelen haragját és dühös felgerjedését. A tapirt szent állatnak tartják, s azt, a ki a tapirt bántja, halálos ellenségüknek tekintik.

Az üldözők elől ép bőrrel jutottak a falcákra. A két kormányos rögtön intézkedett, hogy az utat folytassák, s mielőtt az indiánusok nyilzápora nagyobb kárt tehetett volna bennök, a csónak kosara megvédte őket.

Néhány golyó, melyek az indiánusok között félelmes pusztításokat vittek véghez, eldöntötte a csata sorját. A falubeliek átkozódva, ordítózva tértek vissza kunyhóikba, kettő-három a vízbe bukkott, a mint a csónakokra akarta magát vetni, s éppen a kellő pillanatban találta a golyó.

A három falca szerencsésen elmenekült, s a folyam bal partján horgonyt vetett. Ott szándékoztak az utasok éjjeli tanyát fogni.

Már lefeküdtek mindnyájan, midőn Paterne Germain e szavakat intézte Hellochhoz:

- Mit gondolsz, Jakab, mit csinálnak az indiánusok a lelőtt tapirral?

- Nagy tisztelettel eltemetik, a mint megilleti a szent állatot.

- Te, én azt hiszem, - akár fogadok is reá - hogy felfalatozzák... Okosan cselekszik, mert a tapir-czomb jól kisütve nem is megvetendő falat!

## XIV. FEJEZET.

### A chubasco.

Másnap kora hajnalban keltek fel s készülődtek az útra. Az a boldog tudat éltette, hogy San-Fernando már csak tizenöt kilométer távolságra van, ez tehát az utolsó nap, s valahára megérik azt, hogy kényelmes szobában, jól megvetett ágyban tölthetik az éjszakát. Caïcarától számítva harminczegy nap telt el az Orinocon felfelé tett útban, s ezalatt az idő alatt a falcák kényelmetlen, szűk fedele alatt vonták meg magukat éjszakára. A La Urbanában és Atores falvában való tartózkodásuk sem volt egyéb nyomorgásnál. No majd másképpen lesz San-Fernandóban.

Mikor Miguel úr és kollégái előbujtak a falca fedele alól, a három bárka már a folyó közepén úszott lassankint felfelé. Friss északkeleti szél dagasztotta a három vitorlát. Mutakoztak azonban előjelei annak is, hogy a szél nem fog sokáig tartani.

A három falca egymás mellett haladt, s így Helloch Jakab kényelmesen átszólhatott a Gallinetta fedélzetére.

- Hogy van, kedves Jean? - kérde Helloch az ifjú Kermortól.

- Köszönöm, Helloch úr, nincs semmi bajom.

- Hát ön őrmester úr?

- Rosszabbul, mint tegnap - felelé kurtán-furcsán a vén katona.

- Persze... persze, ezt már előre tudhattam volna - jegyzé meg vidáman Helloch. - Remélem, ma estére szerencsésen megérkezünk San-Fernandóba.

- Ma estére? - szólott közbe Valdez, a kormányos, fejét hitetlenül rázva. - Nem lehessék azt előre tudni.

Miguel is meghallotta, a ki éppen a szemhatárát vizsgálta.

- Valdez, nincs maga meglegedve az idő-járással? - kérde Miguel.

- Nem mondhatnám - felelé a kormányos - amott délről felhők húzódnak, aligha jót hoznak.

- Majd elhajtja a szél...

- Ha kitart... meglehet, hogy elúzi, de hátha eláll, a mi nagyon valószínű, akkor semmi sem akadályozza meg a vihar kitörését, mert azok a felhők vihart hoznak.

Délelőtt a szél kedvező irányú és elég erős lévén, hathatósan előre segítette a három falcát. A legényeknek is erősen kellett dolgozniuk a heves ár ellenében. Itt-ott szirtek meredtek fel az Orinoco medréből, számos sziget szaggatta meg a vízi utat, s a kormányosoknak a legnagyobb ügyességre és éberségre volt szükségük, hogy szerencsésen eligazítsák a falcák menetét. Ha a szirtek valamelyikébe ütközött volna egyik-másik falca, menthetetlenül izzé-porrá tört volna.

Az Aji és Castillito zuhatagán nagy nehezen, bár, de elég szerencsésen feljutottak.

Déltájban Helloch a «Moriche» elő részében leült a padra és rágyújtott egy szivarra. A szemhatárán révedezett tekintete s aggódva vette észre, hogy Valdeznek alapos oka volt arra, hogy vihartól féljen. A szél kezdett csendesedni, a vitorla vászna petyhüdtlen lógott alá, többé már nem számíthattak arra, hogy a falcák haladását gyorsabbá fogja tenni. Néha-néha neki buzdult, meg-megdagasztotta a vásznat, de nyomban el is állott.

A légköri áramlatok szemmel látható átalakuláson mentek keresztül. Délen ólomszürke fellegek tornyosultak, szakadozott felhő-rongyok mint üzőtt vadak rohantak tova. A sötét felhőtakaró mind közelebb jött a tetőpontján álló naphoz, nemsokára elfedi.

- Annál jobb - jegyzé meg Paterne, a ki a sűrű izzadságcseppeket törülgette le homlokáról.

- Bizony annál rosszabb - vágott közbe Helloch. - Inkább izzadjunk a nap melegétől, mint holmi kellemetlen zivatar lépjen meg ezen az elhagyatott helyen.

Felipe is e szavakkal fordult kollégáihoz:

- Alig tudok már lélegzetet venni, ha a szél teljesen eláll, meg kell fulladnom.

- A hőmérő 37° Celsiust mutat. Ha még emelkedik, elevenen megfőz.

Miguel nyugodtan törülgette az arcát, s megjegyzé:

- Ilyen meleget még nem értem meg világ életemben!

A falca fedele alá menekülni a hőség elől annyi lett volna, mint erőnek-erejével megfulladni. A szél nem fújt, s a nyomasztó hőséget a falcák lassú mozgása által keletkezett légáramlat sem mérsékelhette.

Délután három óra tájban egy nagyobbacska szigethez vergődtek, melyet sűrű erdő borított. Ennek a szigetnek Amoranemi volt a neve.

A felhők elborították a napot. Hosszú ideig tartó mennydörgések hallatszottak dél felől, s a fekete felhők méhéből vakító villámszikrák pattantak ki. Teljes szélcsend volt. Az árbocz-rudakat kiemelték, a vitorlát bevonták, s a falca oldalához kötötték.

Rövid pihenés után tovább haladtak, s a kis Guayartivori szigetéhez érkeztek, s a part mentén vontatták a három falcát felfelé.

Mikor a sziget felső csúcsát elérték, a legények, kiket a megerőltető munka kimerített, kissé megpihentek.

- Milyen messze van még San-Fernando? - kérde Miguel úr Hellochtól.

- Három kilométerre! - viszonzá a franczia.

- No hát annyi utat estig megtehetünk - ekkor a falcák evezős legényeihez fordulva így biztatta őket: - előre, barátaim, egy kis erőfeszítés, az utolsó; nem lesz okotok megbánni, mert busás jutalmat kaptok. Minden legénynek két piaszter külön borraivaló üti a markát, ha estére San-Fernandóban kötünk ki.

A pénz kíváncsias dolog volt a hajósokra nézve, hozzá is fogtak emberül. Ha estére San-Fernandóba juttatják a három falcát, ugyancsak kiérdemlik a borraivalót.

Ekkor a Guaviar torkolatához jutottak, mely a bal parton szakadt az Orinocóba, azaz, hogy Varinas még most is váltig azt vitatta, hogy az Orinoco szakad a Guaviarba.

A Guaviar sárgás vize elvegyült az Orinoco szürke hullámaival, s Varinas kegyeletes rajongással nézte a maga kedves folyóját. Felipe azonban a megvetés, a gúny kicsinylő hangján jegyzé meg:

- Micsoda patakocska ez?

Varinasnak, de még a többi utasnak sem akadt ideje, hogy e gúnyos megjegyzésre válaszoljanak, mert mindnyájan erre a rémült kiáltásra riadtak fel:

- Chubasco!... Chubasco!

Így hívják az indiánusok azt a rövid ideig tartó de romboló erejű vihart, melyet a hajósok észrevettek. Ez a chubasco belemarkolt az Orinocóba, titokzatos, hatalmas karjaival, felkorbácsolta a hullámokat, s lavinaszerűleg zúdította egymásra.

Sajátságos egy tünet ez a chubasco!

Az imént még csendes volt a lég... fűledt, nehéz, fojtó. A viharterhes felhők beborították az eget köröskörül. A vihar teljes erejével kitört, de nem délről, honnan a felhők tornyosultak, hanem éppen az ellenkező irányból. A három falcát először viaszodorta, majd pedig szinte csodálatos módon nagy erővel előre hajtotta a hullámozó folyó árjának ellenében San-Fernando felé.

Rettenetes záporosó keletkezett, olyan, a minőről fogalma sincs más vidéken az embereknek. Össze-vissza ront mindent.

A három falca tánczolt a tenger hullámaihoz hasonló folyó hátán. Arra gondolni sem lehetett, hogy a falcákat irányítsák, reá kellett bízniok a véletlenre. Belekapaszkodtak a bárka padjaiba, behúzódtak a fedél alá, s minden pillanatban attól tartottak, hogy sziklához csapja bárkájukat a vihar, s akkor aztán végük van.

Martial a «Gallinetta» fedélzetén igyekezett nyugodtságát lehetőleg megőrizni. Hiszen ha csak a maga bőrét kellett volna féltetnie, oda se neki a vihar, máskor is szemébe nézett a halálnak, de most, hogy Jean is vele volt, valóságos gyávaság környékezte a vén katonát.

- Csak a gyermeknek ne essék baja! - fohászkodék magában.

Jean csaknem férfiasan viselte magát a veszély pillanatában. A csónak oldalába kapaszkodva nézett merően a tomboló viharba. Ajkán atyjának a neve lebbent el.

Volt valaki, a ki szemmel tartotta az ifjút. A szomszéd falcán vigyázta őt Helloch Jakab. Át-át kiáltott, hogy ne féljen, nincsen már nagyon messze San-Fernando. Nehány percz múlva parthoz jutunk.

A folyó e helyütt nagyot kanyarodott, s a mint a «Gallinetta» e kanyarodáshoz érkezett, féloldalra fordult, s kicsinybe mult, hogy fel nem borult.

Ekkor irtózatoss kiáltást hallottak a Mariche utasai. Martial őrmester kiáltott.

Jean beleesett az örvényző folyóba.

- Gyermekem!... Gyermekem! - jajveszékelt a derék Martial, s már-már beleugrott a folyóba, hogy vagy mentse ki Jeant, vagy vele együtt haljon meg.

Ekkor azonban valaki megragadta őt a vállánál fogva, s viaszarította. Helloch állott mellette a ki Jeannak a segítségére átugrott a Mariche fedélzetéről a Gallinettára.

- Bizza reám őt!... Megmentem Jeant... Maga nem tud úszni!

Helloch beleugrott a vízbe. Éppen a kellő időben sikerült Jeant megragadnia s partra úszott vele.

- Ne féljen!... Itt vagyok! Megmentem őnt! - suttozta a fülébe.

Jean eszméletlenül feküdt az erős férfiú karjában, feje reá hanyatlott a Helloch vállára.

Helloch letette a földre, s igyekezett magához téríteni. Ez alatt a három falca is nagy nehezen parthoz vergődött, s Martial odarohant a földön fekvő Jeanhoz:

- Gyermekem!... Édes gyermekem! - zokogott kétségbeesve.

- Martial!... Kedves jó Martial! - szólalt meg halkán Jean s felnyitotta a szemét. Aztán újra lehullottak szempillái, s elvesztette újra eszméletét, de még előbb meleg, hálás pillantást vetett a mellette térdelő Hellochra, kinek az életét köszönhette.

San-Fernandótól már csak ötszáz lépés választotta el utasainkat. Helloch föl akarta emelni Jeant, hogy vigye, de Martial erélyesen közbe szólott:

- Ha úszni nem tudok is, erő van a lábamban, majd elviszem én... én viszem őt!

Ennyi volt a köszönet. Többel egy szóval sem említette.

Estére San-Fernandóban voltak.

## **XV. FEJEZET.**

### **San-Fernando.**

Az Atapabo-t és Guaviart azon a helyen, a hol az Orinocó-ba belészakadnak, egy félszigethez hasonló darab föld választja el egymástól. A két folyó közül az egyik keletről, a másik nyugatról mossa ezt a félszigetet.

San-Fernando ennek a félszigetnek a nyugati részén fekszik, a tenger színe felett kétszáz-harminczhét méter magasságban, Solano alapította 1757-ben. Természetadta előnyös fekvése miatt előreláthatólag felvirágzott, mert számos vízi út köti össze Dél-Amerika tartományaival. Mindazonáltal a san-fernandóbeliek sokáig nem tudták ezt az előnyös helyzetet kiaknázni. Midőn Chaffanjon 1887-ben ott járt, nem talált egyebet egy jókora nagyságú falunál. Azóta jelentékenyen szaporodott lakóinak a száma.

Ez idő szerint legfeljebb öt-hatszáz lakója van. Csolnakok készítésével foglalkoznak, kaucsukkal kereskednek, gyümölcsöt - főleg a piriguao-pálmáét - árulják.

A lakosok részint európaiak, részint négerék és baniva-indiánusok. A venezuelai köztársaság kormányzója gyakorolja itt a főhatalmat, hadserege mindössze néhány katonából áll. Ha a környéken garázdálkodó indiánus rablóbandákat kell megfékezni, ez a kis sereg a környékből toborzott vagy önként jelentkező ujonczokkal szaporodva áll ki a síkra.

A baniva-indiánusok kiválanak a többi indiánus-törzsek közül erős, izmos testalkatukkal, értelmes arcukkal; szinte azt mondhatnók, hogy nemesebb vér csörgedez az erőkből. Szeretnek dolgozni is, ügyes mesteremberek, s ha valamit szereztek, azt meg is tudják becsülni; foglalkoznak halászáttal és vadászattal. Egy részüket a fáradhatatlan és buzgó hittérítők megnyerték a katolikus vallásnak, ámde azért ősi szokásaikból kivetkőztetni még a mai napig sem tudták.

San-Fernandóban hiába keresnénk palotát vagy diszes házat; kunyhók és falusi házak vannak ott mind, de akad néhány olyan hajlék is, melynek a berendezése elég kényelmes. Az amerikai három tudós a kormányzónál szállt meg. Martial és unokaöccse a kikötő közelében keresnek majd holmi vendégfogadó-féjét, a hol annyira-mennyire kényelmesen elhelyezkednek, s megkezdhetik puhatolózásaikat.

Helloch és Paterne elhatározták, hogy falcá-jukon tanyáznak továbbra is, mert már nagyon hozzá szoktak, s úgy vélekedtek, hogy ennél kényelmesebb szállást San-Fernandóban úgy sem találnának.

Azt talán említenünk sem kell, hogy a három falca legénysége a chubasco dühével daczolva szerencsésen eljutott a san-fernandói kikötőbe.

Mielőtt a San-Fernandóban való tartózkodás részleteit beszélnők el, térjünk vissza utasainkhoz, kiket a folyó partján hagytunk el, a mint San-Fernandóba igyekeztek.

Martial ölébe véve vitte Jeant, utána ballagott Helloch és Paterne, a tudós geográfusok elül haladtak. Paterne biztosította a vén katonát, hogy nem kell semmitől tartani, a kézi gyógyszerár még nem ürült ki, s az ifjút egy nyugodt éjszaka újra erőre segíti.

- Jól van... jól - dörmögött Martial - hiszen nincs semmi baj!... Nem kell semmi patika az öcsémnek. Csak a bárka megérkezzék, aztán nem búsulunk.

- Néhány óra múlva a kikötőben lesz a «Gallinetta» - jegyzé meg Helloch.

- Úgy... úgy!... Csak valamelyes szállást találjunk Fernandóban, hogy Jean alhassék... Igaz, a, Helloch úr, köszönöm, hogy megmentette őt!

A mint e kurta-furcsa hálaszózatot nagy belső viaskodás után kiszorította a torkán, ugyancsak gyanús pillantással kémlelte Hellochot, hogy mit fog válaszolni.

Helloch bólintott a fejével, s néhány lépéssel hátrább maradt.

A kis karaván beérkezett San-Fernandóba, s Martial a Miguel úr segítségével két szobácskát bérelt ki a maga és unokaöcscse számára. Jean lefeküdt, Martial pedig az ajtó küszöbére leült és őrizte.

Másnap Paterne kétszer-háromszor is ellátogatott hozzájuk, s tudakozódott Jeanról, hanem a barátja - Isten tudja miért - nem jött vele. Talán ki akarta kerülni Jeannak a hálálkodását.

Mihelyt a falcák a kikötőbe érkeztek, Martial egy csomó ruhát vitt a kvártélyba - a Jean számára.

Paterne harmadszori látogatása alkalmával már személyesen találkozott a Kermor ezredes fiával, pedig a vén katonának egy cseppet sem volt inyére, hogy unokaöcscse még tovább is barátkozzék a francziákkal.

- Épenséggel semmi bajom sincs, Paterne úr - mondá az ifjú.

- Iszen mondtam én, hogy katona-dolog volt - vágott közbe Martial.

- Igaz, igaz - vélekedék Paterne, - de nagyon szomorú vége is lehetett volna, ha barátom...

- Bizony Helloch úrnak köszönhetem, hogy élek - mondá komoly hangon Jean - s ha majd találkozom vele, azt sem tudom, miképen köszönjem meg neki...

- Ő csak kötelességét teljesítette - vágott közbe Paterne - s még akkor is, ha ön nem lett volna földink...

- Persze... persze - sietett elejét venni minden bizalmaskodásnak Martial, - hiszen úgy van, s ha majd találkozunk Helloch úrral...

Hanem aznap délelőtt nem találkoztak vele. Helloch nem akart a falcától eltávozni. Nagyon komoly volt, valamin töprengett. Ez a hallgatagsága nem kerülte ki barátja figyelmét.

Mindazonáltal Jean és Helloch délután mégis találkoztak Mirabal úrnál, annál a derék aggasztánnál, a kihez Helloch ajánló-levelet kapott volt még Francziaországban, s a ki bizonyosan tud valamit Kermor ezredesről. Martial és Jean is fölkeresték az öreget.

Jean kezét szorította Helloch úrral, de feltűnt neki, hogy az a régi bizalmas barátság, melynek Helloch annyi bizonyágát adta, mintha hiányzott volna Helloch szavaiból.

Mirabal úr igen szívesen fogadta vendégeit, s midőn megtudta, hogy miről van szó, készséggel felajánlotta szolgálatát.

Mindenekelőtt azt kellett megtudni, hogy Mirabal úr nem emlékszik-e arra, hogy Kermor ezredes megfordult San-Fernandóban?

A válasz nem volt biztató Jeanra, mert az öreg úr nem tudott teljességgel semmit Kermor ezredesről, bármennyit törte is rajta a fejét, a Kermor ezredes nevét sohasem hallotta előbb.

Jeannak összeszorult a szíve, a szeméből pedig kicsordult a könny.

- Mióta lakik Mirabal úr San-Fernandóban? - kérdé Helloch.

- Több, mint negyven esztendeje lakom itt. Egyszer-kétszer ha elmozdultam hazulról, akkor is nagyon rövid időre. Ha Kermor ezredes itt járt volna, lehetetlen, hogy meg ne tudtam volna, mert San-Fernando, a mint látják kis község, s abban az időben még kisebb volt.

- Atyám tizenhárom évvel ezelőtt jött el Franciaországból, barátait azonban nem avatta be titkába, sőt még Martial őrmesternek sem mondotta meg, hogy mi a szándéka.

- Nem bizony - jegyzé meg az őrmester - tudom, hogy nem engedtem volna el hazulról.

- Ön sem tudott atyja elutazásáról, kedves ifjú barátom? - kérdé nyájasan Mirabal úr.

- Nem voltam akkor otthon. Anyámmal együtt a gyarmaton éltünk, aztán hazafelé indulva hajótörést szenvedtünk, anyám szegény odaveszett... Atyám e szomorú hír vételekor úgy hallotta, hogy én is odavesztem, s ekkor érlelődött meg benne a terv, hogy világgá megy. Én csak évek múlva kerültem haza Bretagneba, de akkor már atyám rég nem volt otthon... Ez óta biztos hirt nem tudunk róla.

- Nos, ön mégis bizakodik abban, hogy San-Fernandóban nyomára bukkan atyjának? - kérdé Mirabal.

- Bizom benne, mert atyám 1879-ben San-Fernandóból levelet irt egyik barátjának.

- Hm, ez már valami... - tündődék Mirabal úr, - ha ugyan nem tévedünk, ... mert van még Venezuelában egy másik San-Fernando is, az Apures melletti...

- Nem, nem, a levél határozottan az Atapabo melletti San-Fernandóból jött. A posta-bélyeg bizonyítja. 1879 június 5-dikén adták fel.

Az öreg hosszan elgondolkozott. Igyekezett visszaemlékezni arra az időre.

- Nekem úgy tetszik, hogy akkor tájban itthon voltam, de Kermor ezredest nem láttam, róla beszélni sem hallottam.

Jeant ez a nyilatkozat még jobban lesújtotta. Fájdalmas sóhaj szakadt fel a kebeléből.

Helloch nem állhatta meg, hogy ne szóljon:

- Jean (most már nem «kedves» Jean), önnek nem szabad kétségbeesnie. Én meg vagyok győződve arról, hogy Kermor ezredes itt járt San-Fernandóban, a nélkül, hogy Mirabal úr tudna valamit az ittlétéről. Majd tudakozódunk másoktól is, bizonyára akad, a ki hirt adhat az ön atyjáról.

Mirabal úr is megigérte, hogy tudakozódni fog; vigasztalta a rokonszenves ifjút, hogy ne csüggedjen, s lehetségesnek tartotta, hogy nem a maga neve alatt járt Kermor ezredes San-Fernandóban.

Az első kísérlet tehát nem sikerült. Mirabal nem tudott semmit Kermor ezredesről. Másnap Miguel úr bemutatta Jeant a kormányzónak, a ki szintén nem hallott semmit Kermor ezredesről. Mindössze ötödik éve, hogy ide került, nem is hallotta tehát az ezredes nevét. Megigérte, hogy mindent megtesz, a mi hatáskörébe esik, hogy az atyját kereső ifjút nyomra vezesse.

Martial őrmester dühöngött, legfőképpen önmaga ellen, hogy ekkora útat megtett az unoka-öcscsével - még pedig hiába.

Helloch sem nyugodott. Mindenfelé kérdezősködött, de eredmény nélkül kellett a falcára visszatérnie. Nagyon rossz kedvű, szótalán volt.

- Mi lelt téged? - kérdé tőle másodnap este Paterne.

- Semmi... épen semmi!

- Semmi... azaz hogy mégis valami. Hiszen igaz, szomorú ennek a Jeannak a dolga, de mégis azt hinném, a miniszter téged nem azért küldött az Orinoco vidékére, hogy Kermor ezredest felkeresd?

- Miért nem?

- Ugyan ne tréfálj, beszéljünk komolyan! Először is abban a ritka szerencsében részesültél, hogy megmenthetted a haláltól a Kermor ezredes fiát...

- A fiát?... - kiáltott fel élénken Helloch - majd hozzá tévé... igaz... a fiát... Talán jobb lett volna, ha ott vész szegény, ha az apját hiába keresi...

- Jakab, nem értelek téged!

- Persze, hogy nem értesz, mert ezt a dolgot egyáltalában nem tudod, nem tudhatod megérteni.

- Köszönöm alássan!

Másnap Mirabal tudatta Jeannal, hogy a san-fernandóbeliek emlékeznek egy idegenre, a ki ezelőtt tizenkét évvel megfordult a városban, de hogy francia volt-e, azt nem tudhatta meg senki.

Jeannak e hír hallatára megdobbant a szíve:

- Merre vette útját az az idegen? - kérde izgatottan.

- Az Orinoco-forrás vidéke felé - felelé Mirabal.

- Nem hallottak azóta semmit róla?

- Nem.

Ekkor Helloch - mert ő is jelen volt - így szólott:

- Megtudhatnók, ha felkeresnők azt a vidéket.

- Veszedelmes vállalkozás volna - vélekedék Mirabal úr - nagyon veszedelmes, nem ajánlanám.

Jean hallgatott. Szemei élénken csillogtak, arcza kifejezte azt a bátorságot és határozottságot, mely ilyen veszedelmes vállalathoz szükséges.

- Köszönöm, Mirabal úr, hogy ennyit fáradozott az ügyemben, önnek is Helloch úr szívemből köszönöm érdeklődését és támogatását. Nekem nincs más célom, mint keresni annak az idegennek a nyomát az Orinoco forrás-vidékén, mert valami azt súgja, hogy atyám volt...

- De Jean!... Jean! - kiáltott fel elszörnyűködve Martial.

- Felkeresem! - ez az egyetlen szó volt a válasz. Olyan daczczal és olyan hangon mondotta, mely ellenmondást nem ismer.

Martial nem szólott többet, de nagy aggodalommal nézte unokaöccsét.

- Mirabal úr, - kérdezé Kermor ezredes fia - van az Orinoco forrás-vidékén falu?

- Van gyermekem egy-két falu, hanem azokban aligha tudhatna meg valamit atyjára vonatkozólag. Legfeljebb a forrásokon túl levő Santa-Juana misszió-telepen. Ennek a virágzó missziótelepnek Esperante atya a feje, egy lelkes spanyol.

- Nos hát oda megyünk! - mondá lángoló arczczal és elragadó lelkesedéssel Jean.

A mennyire Jean lelkesedett, épen annyira kétségbe volt esve Martial. Lehorgasztott fővel kísérté unokaöcscsét a «Gallinettá»-hoz, hogy az előkészületeket a bizonytalan útra tegyék.

Helloch és barátja szintén a falcájukhoz mentek. Paterne megkísérlette egyszer-kétszer, hogy szóra bírja, de Helloch csökönyösen hallgatott.

A csolnak hátsó részében leült a padra, s nézte, a mint Valdez meg emberei készítették elő a «Gallinettá»-t a további útra. Jean is ott állott a parton s vigyázta a munkálatot.

Valami gyötörte Hellochot, folyton ott motoszkált a fejében, s rágódott a lelkén.

Este lőn.

Nyolcz óra tájban fölkerelkedett Jean, s a vendégfogadóba indult vissza, hogy lefeküdjék.

- Jó estét, Helloch úr! - üdvözölte messziről.

- Jó estét, Jean! - viszonzá Helloch hirtelen felállva, mintha eszébe ötlött volna, hogy elkísérje Jeant.

Jean sietve hagyta el a folyó partját, s alakja nemsokára elveszett az esti szürkületben.

Martial őrmester még ott tett-vett, rakosgatott a «Gallinettá»-nál. A vén katona is szörnyen izgatott volt, mert attól, a mire unokaöcsce a fejét ráadta, félt, nagyon félt. Egyszer csak a «Moriche» felé tartott.

- Helloch úr - kezdé nagy vonakodva - valamit szeretnék önnek mondani.

Helloch kiugrott a falcából s a vén katona elé sietett.

- Mi légyen az, őrmester úr?

- Holmi szivességre akarnám kérni... az unokaöcsém csak a maga szavára hallgat, ha kiverné fejéből ezt az új vakmerőséget...

Helloch merően a szemébe nézett Martialnak, s aztán némi tetszés után így szólott:

- Nem is próbálom meg, hogy kiverjem a fejéből, mert az nem sikerülne - azt különben maga is jól tudhatja, hanem volna egyéb tervem, ha ugyan önnek nincs ellenvetése...

- Mi?

- Elkisérem tovább is Jeant.

- Ön... már mint ön akarná elkísérni... az én unokaöcsémet?

- A ki tulajdonképen nem is unokaöcsce önnek, őrmester úr!

- Az ezredes fiát...

- A ki nem is *fia* az ezredesnek, hanem *leánya*... úgy van, Kermor ezredes egyetlen leánya.

## **MÁSODIK RÉSZ.**

## I. FEJEZET. Egy és más az elmúlt időkből.

Október 2-án reggel nyolcz óra tájban a «Gallinetta» és a «Morique» elindultak San-Fernandóból az Orinocon fölfelé. Kedvező északkeleti szél fúj.

Martial végre is szívesen beleegyezett abba, hogy Helloch elkísérje őt és «unokaöccsét»-t a Santa-Juana misszióig. Most már az is fölösleges volt, hogy Jean ki- és milétét titkolgassa, Helloch tudta, Pater Germain is meg fogja nemsokára tudni. Legokosabbnak tartotta, ha maga mondja el, s így a váratlan meglepetésnek elejét veszi.

Bezzeg ámult-bámult a derék őrmester - no meg egy kicsikét boszankodott is, hogy Paterne urat teljességgel nem lepte meg a titok. Jóakaróan biztosította Martialt arról, hogy ő bizony már kezdettől fogva élt a gyanupörrel.

Elképzelhetni, hogy Kermor Jeanne is zavarban volt, midőn a két francziával újra találkozott. Mindkettő udvariasan, tiszteletteljesen meghajlott a hőslékű ifjú hölgy előtt, s meg akarta őt nyugtatni arról, hogy titkát továbbra is a legszigorúbban meg fogják őrizni.

- Az önök szemében ezentúl is Jean maradok... csak Jean - mondá a leány, s megszorította a két jó barát kezét.

- Úgy van, kisasszony - mondá udvarias bókkal Paterne.

- Jean, ... az én kedves Jeanom - jegyzé meg Helloch Jakab, - addig a pillanatig marad az, mig édes atyjának a karjaiba vezetjük.

Paterne Germain-nek természetesen most már egy árva szava sem volt az ellen, hogy Kermor Jeant és Martialt tovább kísérik, el akár az Orinoco forrásáig. Elvégre is neki ez az út csak hasznára válhatik, legalább növény-gyűjteményét az ismeretlen flóra termékeivel fogja gazdagítani.

Kermor Jeanne szíve megtelt hálával a két ifjú tudós iránt azért az önfeláldozó szívességért és barátságért, melylyel ügyét felfogták. Hogy e hálaérzet főleg Helloch iránt volt élénk és benső, azt még a vén mormogó medve, a «szigorú nagybácsi» is természetesnek tarthatta, hiszen Helloch a fiatal leánynak az életét is megmentette.

Útközben Kermor Jeanne röviden elmondotta apjára vonatkozólag mindazt, a mit tudniok kellett, hogy jobban eligazodhassanak a kutatásban.

Jeanne elbeszélése a következő volt:

- Kermor ezredes 1829-ben született, ez idő szerint tehát a hatvanharmadik évében jár. 1859-ben Martinique szigetén egy kreol nőt vett feleségül. E házasságból két gyermek született, de azok mindketten korán meghaltak. Jeanne nem is ismerte őket. A szülőket első két gyermekük halála nagyon megtörte.

Kermor ezredes kitűnő katona volt, tehetsége, széles körű ismeretei s főleg bátorsága hamar előre juttatta a rangfokozatokban, alig volt negyven éves, midőn ezredessé tették. Martial mint közlegény, majd káplár, végül őrmester imádta az ő ezredesét főleg a solferinoi csata után, melyben Kermor ezredes megmentette az életét. A németek ellen viselt, szerencsétlen végű hadjáratot is együtt küzdöttek végig.

A 70-diki franczia-német háború kitörése előtt Kermornét családi ügyek Martinique-be szólították. Itt született Jeanne. Az ezredes leánya születésének a híre nagyon boldoggá tette,

ha kötelessége nem tartóztatta volna, nyomban feleségéhez és leánykájához sietett volna, hogy őket haza hozza Franciaországba. Kermorné nem tudta a hadjárat végét bevárni, kis leánykájával együtt 1871 május havában a «Norton» nevű angol postahajóra ült, hogy haza menjen a férjéhez. Kermorné egy kreol szoptatós-dajkával együtt jött, leánykája néhány hónapos volt csak.

Május 23-dikán éjjel a «Norton» összeütközött a «Vigo» nevű gőzössel. Az utasok közül hárman, a hajó népsége közül csak ketten menekültek meg. Ott veszett a Jeanne anyja, s a dajka is. Az egyik matróz megszánta a kis csecsemőt, karjába vette és szerencsésen eljutott vele a «Vigo» fedélzetére.

A «Vigo» fedélzetén többek között volt egy spanyol család is, a havannai Eridia-család. A kis csecsemő ügyét ez a család fogta fel. Kinek a gyermeke, minő származásúak voltak a szülői, azt természetesen nem tudta senki megmondani. A matróz, a ki Jeanne életét oly csodálatos módon megmentette, csak annyit tudott, hogy a csecsemő anyja egy francia úrhölgy volt. A spanyol család elvitte a kis leánykát Havannába, s nevelte szeretettel és gondosan. Nevét nem tudván, Juaná-nak nevezték el. Multjából nem csináltak titkot, s így természetes, hogy mihelyt Jeanne felserdült, szívvel-lélekkel vágyódott Franciaországba, s mindig azt remélte, hogy atyját fel fogja találni.

Elképzelhetni, hogy minő kétségbeejtő csapás volt ez a kettős veszteség Kermor ezredesre nézve, a ki leánya csodálatos megmeneküléséről nem tudott semmit, hiszen szegény nem is láthatta ártatlan kis gyermekét. Hasztalan nyomozta hitvesét és gyermekét, végül is bele kellett abba a gondolatba törődnie, hogy mind a ketten áldozatai lettek a hajótörésnek.

E rettenetes csapás csaknem megőriztette Kermor ezredest. Halálos betegség döntötte ágyba, s bele is halt volna, ha a hűséges Martial éjjel-nappal nem gondozta volna. Mikor a nehéz betegségből felépült, kilépett a katonai szolgálatból, s Nantes mellett levő birtokára a Loire melletti Chantenay-be vonult vissza. Két évig élt itt teljes visszavonultságban, nem érintkezett senkivel, csak hű őrmesterével.

Két évvel utóbb eltűnt nyomtalanul. Hova ment, miért ment: nem tudta senki. Martial minden nap várta, hogy visszatér, de bizony hiába várta. A család ügyvédje tudatta Martiállal, hogy az ezredes tizezer franc évi jövedelmet hagyott reá, s a közjegyző pontosan fizette a hű szolga évi jutalékát. A vagyon másik felét pénzzé tette és magával vitte, hogy hova, azt egyelőre a titok leple borította.

A közjegyzői okirat, mely erre a hagyományra vonatkozott, így szólott:

«Örökre elbúcsúzom derék bajtársamtól, s földi javamat igazságosan megosztom vele. Ne keressen engem sehol, úgy sem fog megtalálni. Meghaltam reá nézve, meg barátaimra, az egész világra nézve, a mint hogy meghaltak azok, a kiket e világon a legjobban szerettem.»

Ennyi volt az egész.

Ez alatt a kis Jeanne nőtt, növekedett fogadott szülei házában. Mintegy tizenkét esztendő múlva sikerült csak valamit megtudni Jeanne szüleiéről. Megtudták, hogy az a francia nő, a ki a «Norton» hajótörése alkalmával odaveszett, Kermor ezredesné volt, hogy a kis leány atyja él Franciaországban.

A tizennégy éves Jeanne előtt nem titkolták el ezt sem a nevelő szülék, s korántsem sejtették, hogy minő elhatározás fogamzik meg a gyermekleány szívében. Csaknem szent meggyőződésévé lett, hogy atyjával neki előbb-utóbb találkoznia kell, s még akkor sem mondott le a reményről, midőn Nantes-ből levél érkezett, s abban tudatták nevelő szüleivel, hogy Kermor

ezredes már évek óta eltűnt, csak öreg szolgáját, Martial őrmestert hagyta hátra a Nantes mellett levő Chantenayban.

Juanának nem volt többé nyugta. Addig rimázkodott, míg megengedték neki, hogy hajóra szálljon s Franciaországba vitorlázzék. Eridiák biztosan számítottak arra, hogy az erős lelkű leány, meggyőződve arról, hogy minden fáradozása hiába való, vissza fog térni. A szép, okos, komoly leánykát rendkívül megszerették, s úgy bántak vele, mintha édes gyermekük lett volna.

Ki irhatná le a becsületes Martial bámulatát, midőn egy napon beállított a chantenay-i kis házba a szép leány, s elmondotta, hogy ő Kermor ezredesnek a leánya, s azért jött, hogy apjáról biztos hirt halljon. Nézte... nézte, s minél tovább nézte, annál több hasonlóságot fedezett fel az ezredes és leánya arcvonásaiban. Olybá tekintette, mintha a jó Isten küldötte volna, hogy megvigasztalja őt, hogy megerősítse abbeli reményében, hogy eljön a nap, mikor szeretett urát újra szemtől-szemben fogja látni.

Ezentúl nem volt emberi hatalom, mely Jeannet apja házából el tudta volna szakítani. Ott maradt a hű Martial mellett, s minden nap azzal a gonddal feküdt le, s azzal a gonddal ébredt fel, hogy miként tudná édes apját feltalálni.

Nevelő szülei kérték, hogy térjen vissza hozzájuk, mondjon le arról a képtelen reményről, mely végre is szép és dicséretes, de megvalósíthatatlan. Jeanne megható szép levélben köszönte meg jószágukat, ígérte, hogy soha sem fogja elfeledni azt, a mit érette tettek, de neki most szent kötelessége apját fölkeresni. Mindent el fog követni, hogy feltalálja, s ha nem sikerül, újra visszatér nevelő szüleihez.

Így maradt apja házában.

Évek teltek el a legkinzóbb bizonytalanságban. Kárba veszett minden nyomozás, tudakozódás. No meg a derék, egyszerű őrmester, s a tapasztalatlan fiatal leány hogy is tudhatták volna a módját annak, hogy Kermor ezredest hol kell keresniök.

Az olvasó emlékezik arra, hogy 1879-ben levél érkezett a venezuelai San-Fernandóból Kermor ezredestől. A Kermor-család egyik ügyész-rokonának szólott a levél. Ebben az időben Jeanne még a spanyol családnál volt. Hét évvel utóbb az ügyész hagyatékában találták az örökösök ezt a levelet, s mert Kermor Jeannet érdekelhette, átadták neki.

Ez a levél elhatározó befolyással volt Kermor Jeanne további tenni valóira. Most már sürgősen volt Franciaországban nyomozni atyját. Elhatározta, hogy útra kel San-Fernandóba, s ott keresi Kermor ezredest. Ez az eszme eltöltötte a fiatal leány szívét egészen; sem nevelőszüleinek, sem Martialnak az ellenvetései nem tudták őt más gondolatra bírni. Jeannet férfiúvá, hőssé avatta ez a szándék.

Főleg Martial szabadkozott kézzel-lábbal e vakmerő szándék ellen, mert a bizonytalan út veszélyeitől kimondhatatlanul féltette Kermor ezredes leányát. A becsületes őrmester magában sem bízott, mert az csak természetes, hogy neki is vele kell mennie, magára, csak nem hagyhatja...

- És az én kedves Martialom - így végezé be Jeanne a multjának történetét - végre mégis csak beleegyezett, bele kellett egyeznie, úgy-e édes öreg barátom?

- Iszen meg is bántam azóta legalább százszor - dörmögé Martial; - hogy is ne, mikor a legnagyobb titkolózás daczára is...

- Kipattant a titkunk! - tévé hozzá mosolyogva a fiatal leány. - Így hát nem vagyok többé az unokaöcséd, te pedig nem vagy a nagybátyám. No de Helloch és Paterne úr egy árva léleknek sem fogják elárulni, nemde, Helloch úr?

- Senkinek a világon, tisztelt kisasszony!

- Semmi kisasszony, Helloch úr - jegyzé meg Kermor Jeanne; - óvakodjék ettől az áruló szótól; nem kisasszony, csak Jean, ... érti?... Jean!...

- Természetesen, Jean... csak így: Jean!... legfeljebb olykor-olykor változatosság kedvéért a mi kedves Jeanunk - tévé hozzá Paterne Germain mosolyogva.

- Még csak azt akarom elmondani - folytatá Kermor Jeanne az elbeszélést, - hogy nagyobb biztosság kedvéért nevet és ruhát változtattam, Martialt megtettem nagybácsimnak, én pedig unokaöccseként szerepeltem. Segítségemre volt útközben az is, hogy spanyolul jól beszéltem. Saint-Nazaire-ben hajóra ültünk, Caracasba érkeztünk szerencsésen, s ha a jó Isten megsegít, megtaláljuk atyámat. Havannát visszamenet útba fogjuk ejteni, hogy annak a nemes szívű családnak vele együtt köszönjük meg a jóságát.

A fiatal leány szemében könny csillogott, de csakhamar erőt vett elérzékenyedésén, könnyét letörölve, vidáman folytatá:

- Kedves nagybácsi, azon mi éppenséggel ne töprengjünk, hogy titkunkról a lepel lehullott. Talán a jó Isten akarta, hogy így történjék, a mint hogy az is az ő bölcs rendelése vala, hogy két ilyen derék, jó honfitársunkkal találkozzunk. Uraim, édes atyám nevében köszönöm önöknek szívem mélyéből mindazt a sok jót, a mit eddig tettek érettem, s a mit még ezután akarnak tenni.

A fiatal leány mindkét kezét nyujtá feléjük, s a két francia meleg barátsággal szorította meg a feléjük nyujtott kezét.

-----  
A két falca így indult útra, hogy az Orinoco forrás vidékén, ezer veszélylyel daczolva nyomozza a régóta keresett, nyomaveszett Kermor ezredest.

## II. FEJEZET.

### Az első nyom.

A «Gallinetta»-nak és a «Moriche»-nak Parschal és Valdez voltak a kormányosai. Parschalt Helloch és Paterne úgy szerződtették, hogy útjoknak nem volt megszabva az időtartama. Az tehát egészen mellékes dolog volt a derék hajóslegényekre nézve, hogy az Orinoco forrásvidékeig mennek-e vagy más tájakra, ha megkapják a busás bért, egyébbel nem törődnek.

Egészen másképen állott a dolog Valdezzel. Martial ugyanis csak San-Fernandóig állapotott meg vele, mert Valdez san-fernandói születésű lévén arra számított, hogy odaérkezve néhány napig megpihen, s aztán egyéb útra vállalkozik még pedig lefelé az Orinocon.

Martial és Jean nagyon meg voltak elégedve az ügyes kormányossal, s örvendettek volna, ha az ő falcáján tehették volna meg az útnak másik, még pedig nehezebb felét. Felszólították tehát, hogy hajlandó-e tovább is szállítani őket? Valdez készségesen vállalkozott, ámde az evezősök közül csak öt maradt Valdez szolgálatában, a többiek San-Fernandóban egyéb munka után néztek. Valdez három mariquitari-t és egy spanyolt szegődtetett helyökbe, s így újra kiegészült a falca személyzete. A mariquitari-törzsből származó indiánusok kitűnő hajósok voltak, s főleg az Orinoco forrásvidékét San-Fernandótól felfelé száz kilométernyire nagyon jól ismerték.

A spanyol - Jorres volt a neve - ezelőtt tizennégy nappal érkezett San-Fernandóba, s épen leste az alkalmat, hogy miként juthatna a Santa-Juana misszió-telepre Esperante atyához, ott is akart végképen maradni. Mikor meghallotta, hogy Kermor ezredes fia Santa-Juanába igyekszik, rögtön jelentkezett Valdeznál, hogy fogadja fel őt evezős-legénynek. A spanyol igen értelmes embernek látszott, erős, csaknem durva vonásai határozottságra mutattak, de volt valami az arcában, a szeme csillogásában, ami szinte félelmessé tette. Valdeznek szüksége volt reá és felfogadta.

Egyébként Jorres nem igen szeretett beszélni, magába zárkózott természetű volt.

Meg kell mellesleg jegyeznünk, hogy a két falca az Orinocon egészen Mavaca torkolataig jutottak fel; ez a Mavaca az Orinocónak balparti mellékfolyója a Parima hegységtől háromszázötven kilométernyire.

A szél kedvező lévén a magas vizállás mellett a «Gallinetta» és «Moriche» kifeszített vitorlákkal meglehetősen gyorsan haladott felfelé. Az evezős-legények is nyugton üldögélhettek a falca előréssében, nem kellett magukat megerőltetniök.

San Fernandóban minden szükséges holmit: élelmi szereket, ruhát, meleg takarókat, lőport bőségesen beszereztek az utasok, szóval minden eshetőségre elkészültek.

Első nap este öt óra tájban Mina szigetének a felső csúcsához érkeztek, kikötöttek és ott töltötték az éjszakát.

Másnap október 4-dikén, hasonló körülmények között folytatták az utat, s húsz kilométernyi utat tettek meg s a Piedra Pintada sziklahegyének a lábánál állapotak meg, s ott fogtak éjjeli tanyát.

Az Orinoco felső vidékén utazók rendszeren a parton ütnek sátrat, s ott töltik az éjszakát. Igen gyakran megtörténik, hogy hirtelen záporosó keletkezik, s akkor aztán bőrig átáznak. A mi utasaink okosabb dolognak tartották, ha a falcákban maradnak éjjelre.

Valdez és Parschal épen erről beszélgettek ezen az estén.

- Hiszen ha azok az arczátlan moszkítókat nem volnának, elég kényelmes volna az éjjeli tanya a folyó partján, de hát a parton is csak úgy nyüzsögnek, mint itt a folyón - mondá Valdez.

- No meg a hangyák se kutyák - jegyzé meg Parschal. - Olyan czudar a csipésük, hogy az embert kirázza tőle a hideg.

- Ne feledkezzünk a chipitákról és a termitákról sem - veté közbe Valdez. - Olyan kicsi rovarok, hogy az ember alig látja, s mégis türhetetlenné teszik az életet. A szegény bennszülötteket; néha a kunyhóikból is kiűzik...

- Hát a földi bolhák, a vampyrok, a kigyók - tódította Parschal. - A culebra nevű kigyó megnőhat méternyire is...

Abban állapotokba jutottak az utasok, hogy mégis csak legjobb lesz, ha nem a parton fognak éjjeli tanyát.

Másnap délután a Rio Ventuari torkolatáig jutottak el. Ez a Ventuari az Orinoco jobb parti mellékfolyója. Alig volt még öt óra, s így még két óráig számíthattak arra, hogy napvilágnál folytathatják az utat. Valdez azt tanácsolta, hogy vessenek horgonyt és tartsanak pihenőt, mert innen feljebb nagyon sziklás az Orinoco medre, s igen óvatosan kell haladni, félhomályban nem volna ajánlatos nekivágni.

A kis társaság közösen költötte el a vacsorát. Most már az őrmesternek sem lehetett ez ellen semmi kifogása. Elvégre a két franczia tudta, hogy Kermor Jean ki és mi, további titkolózásra épen nem volt szükség. Helloch és Paterne a fiatal leánynyal szemben tartózkodók voltak, nagy tisztelettel közeledtek hozzá, ámde Jean megmaradt a régi kedves, bizalmas ifjúnak. Nagyon örvendett, hogy el-elbeszélgethetett velök, s a beszéd tárgya mindig és minduntalan az volt, hogy a Santa-Juana-ban vajjon minő hírt fognak Kermor ezredesről hallani.

- A misszió neve már magában véve is jót jelent számunkra - jegyzé meg Helloch - mert, kegyedet is úgy hívják, kisasszony!

- Jean úr, kérem, ne tessen elfelejteni, hogy Jean úr a nevem - vágott közbe a fiatal leány. Martial őrmester keményen összeráncolta a homlokát.

Október 4, 5, és 6-dikán a hajósoknak kemény munkájuk volt. Az Orinoco tele volt zátonnyal, ki-kimeredő sziklával, számtalan apró szigetekcskével. Itt-ott zuhatagok rohantak alá, s az evezőlapát nem volt elég arra, hogy a két falcát feljebb juttassák. Csak Cangreo szorosán felül kezdődött megint a rendes vízi út, s így október 6-dikán este Guachapana szigetéhez jutottak. Szüksége volt a kimerült evezős legényeknek pihenésre, mert három nap óta vontatták a falcákat.

A szigeten tíz-tizenkét nyomorúságos kunyhó volt, egyikben sem lakott senki. A termiták, ezek az apró gonosz rovarok, űzték el a szegény indiánusokat.

- Ez a parányok hatalma - jegyzé meg Paterne. - Veszedelemesebb az ilyen gombostűfej nagyságú állatkák miriádja, mint egy csorda tigris vagy jaguár, mert ezeket valahogy el lehet űzni, de a termiták ellen nincs védelem.

A pihenőt utasaink arra használták fel, hogy a puszta szigetekcskét bekalandozták. Helloch néhány bizam-sertést, néhány vízi-madarat lőtt; Paterne-nek sikerült egy óriási teknősbékát keríteni hatalmába, fogtak halat is, így élelmiszerüket kimélhették.

A nyugodtan eltöltött éjszaka után újra felkerekedtek és folytatták útjukat. Guachapanán felül az Orinoco csak ötszáz méter széles, mindazonáltal számos apró sziget emelkedik ki a medréből, a bennszülöttek «chorro»-knak nevezik ezeket az apró szigeteket; körülöttük nagy

örvények kavarganak, s így a falcák megint csak ügygyel-bajjal haladhattak felfelé. Aznap csak Perro de Aqua szigetéig hatolhattak.

A rákövetkező nap folyton szakadt az eső. Huszonnégy órai egyhangú utazás után érkeztek Caridába.

Egy baré-indiánus alapított itt ültetvénytelepet. Mintegy tizenkét szolgája segített neki a föld megművelésében. Kukoriczát, manioc-ot, banánt, dohányt és ananászt termesztett.

A beszédes és nyájas indiánus meghívta az utasokat a maga házához, s amint végig nézett az evezős-legényeken, tekintete megakadt a spanyolon. Úgy nézett rá, mintha már valahol látta volna.

- Mondja csak, kedves barátom - így szólott hozzá - nem találkoztunk mi már valahol?

Jorres, a spanyol, komoran nézett reá.

- Itt bizonyosan nem, indiánus barátom - felelé kurtán-furcsán.

- Sajátságos, nekem mégis úgy tetszik, hogy nem csalódom. Caridában kevés idegen fordul meg, s így jól megjegyezzük az idegenek arczát még ha egyetlen egyszer láttuk is csupán.

- Meglehet, hogy San-Fernandóban látott - viszonzá a spanyol.

- Mikor volt ön San-Fernandóban?

- Ezelőtt... ezelőtt három héttel.

- Már pedig teljes két éve annak, hogy San-Fernandóban nem jártam, - mondá a baré-indiánus.

- Akkor hát nem is találkozhattunk - veté oda mogorván, sőt egy kissé nyersen a spanyol, kinek ez a faggatás épenséggel nem volt inyére.

- Hiszem... hiszem - és mégis...

Ezzel végződött a párbeszéd, melynek az utasok, nem tulajdonítottak semmi különös jelentőséget. Ugyan mi oka is lehetne Jorresnek arra, hogy az indiánus előtt titkolózzék s találkozásukat letagadja..

Jorres rendkívül hasznavehető ember volt, nem riadt vissza semmiféle munkától, szívesen és kitartóan dolgozott; Valdez módfelett meg volt vele elégedve. Legfeljebb az tűnt fel a viselkedésében, hogy visszahúzódott a többi evezős legényektől, de fülelt minden elejtett szóra.

Helloch meg-megfigyelte e sajátságos embert, s szerette volna tudni, hogy miért igyekszik épen a Santa-Juana misszióba.

Egy alkalommal meg is kérdezte Jorrestől.

A spanyol nyugodtan, a megzavarodás legcsekélyebb jele nélkül így válaszolt:

- Engem már gyermekkoromban papnak szántak. A cadixi kolostorban noviciuskodtam is, de hirtelen belém bújt az utazás ördöge, ott hagytam a kolostort és beállottam matrónak. Sok éven át jártam ide s tova, de végül beleuntam, s legégetőbb vágyammá lett, hogy valamely misszióhoz álljak be, talán vehetnék hasznomat. Hat hónappal ezelőtt Caracasba vetődtem, s itt egy San-Fernandóba igyekvő áruszállító hajón kerestem szolgálatot. A Santa-Juana misszióról már régóta sok dicséretes dolgot hallottam, s így Esperante atyához jutni édes kívánság fogott el. Aztán San-Fernandóban a Kermor ezredes fiának merész vállalkozása, az Orinoco forrásvidékének a fölkeresése épen kapóra jött nekem. Jelentkeztem Valdeznál, s így kerültem a «Gallinettá»-ra.

Ez a történet nagyon egyszerű és nagyon valószerű volt. Meglátszott a spanyol elbeszéléséből, hogy tanult ember, s nem egyszerű hajóslegény. Helloch elhatározta, hogy fel fogja mentetni a szolgálattól, s kalauzi minőségben igyekszik hasznát venni.

Mióta azonban észrevette, hogy Jorres különös figyelemmel vizsgálhatja Jeant, elhatározta, hogy még szigorúbban fogja szemmel tartani, mert attól tartott, hogy Jorres kezdi sejteni azt a titkot, melyről csak négyen tudtak.

Jean szeretett volna egyet-mást Esperante atyáról hallani, a kinek a nevét mostanság igen gyakran hallotta emlegettetni.

- Ismeri ön Esperante atyát? - kérde a spanyoltól.

- Ismerem! - felelé kissé habozva Jorres.

- Láta is?

- Láttam, Caracasban.

- Mikor?

- 1879-ben, mikor egy áruszállító hajón matrózkodtam.

- Esperante atya akkor járt először Caracasban?

- Azt hiszem... először, akkor indult el, hogy a Santa-Juana missziótelepet megalapítsa.

- Milyen idős lehetett akkor Esperante atya - kérde Helloch.

- Körülbelül ötven éves, magas termetű, roppant nagy testi erejű, körszakálla már szürkéllett, most bizonyosan fehér lesz. Igen szilárd akaratú férfiúnak látszott, a minthogy a hittérítőknek mind ilyeneknek kell lenniök, a kik az életüket is bátran kockára teszik, csak hogy az indiánusokat megtérítsék...

- Nemes hivatás - jegyzé meg Jean.

- Én a legszebbnek tartom - mondá a spanyol.

Így beszélgetve érkeztek meg az indián telepítvényes házához. Egyszerű hajlék volt az, de az Orinoco forrásvidékén bizvást kényelmesnek lehetett mondani. A házi gazda nagyon szeretetreméltó volt, de a felesége egy kukkot sem értett a vendégek beszélgetéséből; csekély műveltségű, félig vad indiánus asszony volt. A vendégek ittak a házi gazdának saját termelésű és gyártmányú pálinkájából, a *tafiából*, szívták a dohányját, s merthogy mindakettő a háztól telt ki, illő volt megdicsérniük.

Jean nem dohányzott, s a pálinkát is, mely Paterne Germain szerint «pokoli tüzet lehell ki» csak ajkával érintette. A vihar- és pálinkaedzett őrmester egészen türhetőnek mondotta.

Aztán elbúcsúztak, s Helloch megígérte, hogy majd visszajövet hosszabb ideig fognak vendégszerető hajlékában időzni.

Az indiánus visszakísérte vendégeit a falcákhoz, s midőn Jorrest újra megpillantotta, így szólott:

- Mégis csak amondó vagyok, hogy én azzal az emberrel már találkoztam az életben.

- Miért ne vallaná be a spanyol, ha úgy volna - jegyzé meg Jean.

- Alighanem csak feltűnően hasonlít ahhoz, a kit ön látott kedves barátom - tevé hozzá Helloch.

### **III. FEJEZET.**

#### **Két napi tartózkodás Danacóban.**

Már két nappal ezelőtt feltűntek kelet felől egy meglehetősen nagy hegynek a körvonalai. Valdez és Parschal azt mondták, hogy az Yapacana hegye. Egyúttal megjegyezték, hogy abban a hegyben szellemek tanyáznak.

Évenként februárban és márcziusban lángok csapnak fel a hegy ormából, egész az égig fellobognak, s a környéket nagy távolságban megvilágítják.

Október 11-dikén este éppen arra a helyre jutottak, honnan a négy kilométer hosszú, másfél kilométer széles és ezerkétszáz méter magas hegyet jól lehetett látni.

Caridától idáig az út minden akadály nélkül folyt le. A szél elég erős lévén, a falcák sebesen haladtak felfelé az Orinocón. Útba ejtették Luna szigetét, s ettől kezdve a folyam mindkét partját sűrű pálmaligetek szegélyezték. A Yapacana-hegy az Orinoco jobb partján emelkedik, s alakja hasonlatos egy óriási ravatalhoz.

Paterne tréfásan jegyzé meg:

- Nem csoda, hogy ebben a rengeteg szarkofágban fogtak tanyát a szellemek, kísértetek, manók, boszorkányok és lidérczek. A balparton, Mavilla szigetén valamivel felül egy venezuelai telepítvényesnek, Assomption Emmánuelnek az ültetvénye terül el. Ez az Assomption meszticz származású, felesége is az, két fia és egy csomó benszülött munkása van.

A kis községet, melyet a meszticz e helyütt alapított, Danaconak hívják.

Midőn az esti homályban a két falca a parthoz igyekezett, hogy kikössön, a «Gallinetta» véletlenül beleütődött egy kiálló sziklába, s léket kapott. Valdez hamarosan betömte szénával, s így a víz beszivárgását egyelőre megakadályozta. Utasaink a parton töltötték az éjszakát, s csak másnap reggel szándékoztak a telepítvényest meglátogatni. Különben is legalább két napig kellett ott maradniok, hogy Valdez a falcát a további útra megigazítsa.

Danaco abban az időben, mikor Chaffanjon járt itt, még csak igénytelen kis telepnek vált be, most azonban már reászolgált a község névre. Az élelmes és rendkívül szorgalmas Assomption Emmánuel rövid idő alatt fel tudta virágoztatni. Ezelőtt San-Fernando közelében volt a meszticznek egy kisebb fajta telepe, de ott éppen San-Fernando közelsége miatt nem tudott boldogulni, elhatározta, hogy másutt próbál szerencsét, s így telepedett meg Danacóban. Írgyílésre méltó függetlenségben élt itt, s minden irányban megkezdhetette működését.

Emmánuel úr már kora reggel megtudta, hogy utasok érkeztek, nyomban felkerekedett, s elment a folyam partjára, hogy üdvözlje vendégeit.

Jean eléje sietett, s átadta neki a san-fernandói kormányzó ajánló levelét, ámde Assomption úr nem tulajdonított különös fontosságot a kormányzó levelének. Hamarosan elolvasta, s így szólott:

- Danacóban nincs szüksége az utasoknak ajánló-levélre. Én mindenkit szívesen szoktam látni, különösen pedig a francziákat.

- Köszönjük, uram, - mondá Helloch - annál jobban esik nekünk ez a szívesség, mert valószínűleg két álló napig kell önnek a nyakán ülnünk, mert egyik falcánkat kell kijavítanunk...

- Akár egy hétig is, uram, ... addig, a meddig jól érezik magukat nálam. A franczia Truchon honfitársai mindig szíves vendéglátásra számíthatnak az Orinoco vidékén.

- Nagy hálával tartozunk Truchonnak.
- Tudtuk előre, hogy tárt karokkal fogad minket - jegyzé meg Jean.
- Ugyan honnan tudta ezt, fiatal barátom?
- Mert ezelőtt öt évvel egy honfitársunkat, aki az Orinoco forrásvidéket tanulmányozta, szintén lekötelező szíveséggel fogadta.
- Nemde Chaffanjont! - kiáltott fel az ültetvényes. - Derék egy tudós úri ember volt; reá is meg társára, Mousot úrra szívesen gondolok.
- Ő is hasonló érzelemmel, sőt igen nagy hálával emlékezik meg úti-rajzában Danaco uráról.
- Megvan önnek ez a könyv? - kérdé élénk érdeklődéssel a meszticz.
- Megvan, s ha óhajtja, a Danacora vonatkozó részt lefordítom.

Chaffanjon könyvében nem csak Assomption urról, hanem arról a bizonyos Truchonról is van szó, a ki ezelőtt mintegy negyven esztendővel ültetvényes volt az Orinoco forrásvidékén, s a benszülötteket kioktatta, hogy miként kell a gummifákat kiaknázni és keresetforrássá tenni. Így tette a francia nevet ezen a vidéken kedvelté.

Assomption Emmánuel ez idő szerint hatvan esztendő, izmos, napbarnította arcú, vonásai értelemre és határozottságra mutatnak. Olyan embernek látszik, a ki tud parancsolni, de tud embereivel szemben méltányos is lenni.

Az ültetvényes meghívta az utasokat, hogy addig, míg a falcát Valdez rendbe hozza, legyenek az ő vendégei. Valdez nyomban intézkedett, hogy a falcát a partra vontassák, kiürítsék, s a javításhoz kezdjenek. Assomption Emmánuel pedig vezette a vendégeit Danaco felé.

A beszédes házi gazda büszke önérzettel mutogatta mango- és czitromfáit, banán- és cacao cserjéit, macanille-pálmáit, kukorica- és manioc-mezőit, czukornád- és dohánytábláit. Mindazonáltal legbüszkébb a kaucsuk-erdőre volt, melyből a legtöbb jövedelmet remélte.

Minden szavából kitetszett, hogy nem kicsiny önérzet szorult beléje, s magáról szeret beszélni. Így például, mikor Helloch Mirabal urat hozta szóba, a ki szintén derék ültetvényes, Emmánuel úr megjegyzé:

- Ismerem... ismerem! Tigrá-ban van neki is telepje. Mondják, hogy jeles ember, de az ő telepe sohasem fejlődik akkorává, mint az enyém. Danaco úgy indul, hogy ma-holnap mezővároskává lesz.

Egyébiránt igaza is volt Assomption úrnak, mert Danacóban ötven ház épült már, melyeket korántsem lehetett volna szalma-viskóknak nevezni, mint a többi indiánus falvakét. Csinos kúpfedelű, pálma-levéllel fedett házak voltak, s igen formásak; a házak oldalait is pálma-rostokból, ágakból fonták és sárral tapasztották be.

Danaco urának tágas, szép háza volt, három szobából állott, nagy gazdasági udvar vette körül, s az udvart magas czölöpkerítés védte esetleges támadás ellen.

A faluba érve feltűnt utasainknak az, hogy a benszülöttek éppen nem szaladtak el, ruházatuk sem volt annyira fogyatékos, mint a többi falvak lakóié. A férfiak erős, jól megtermett legények voltak, az asszonyok ruhája is a civilizált világ divatja szerint készült.

Assomption úr hitestársa és két legény-fia rendkívül szívesen fogadták a vendégeket. A család minden tagja tudott spanyolul, s így a beszélgetés is élénkké vált.

- Az egyik falcát ki kell reparálni - mondá a házi gazda feleségének, - vendégeink két napig fognak szerencsétlenni. Készíts elő egy vagy két szobát a számukra.

- Kettőt inkább - vágott közbe Martial őrmester.

- Igen szívesen, kettőt - mondá a házi gazda, - s ha esetleg Helloch és Paterne urak is itt kívánnák tölteni az éjszakát...

- Köszönjük, uram, - jegyzé meg Paterne - mi visszamegyünk este a falcánkra. Világért sem akarnánk alkalmatlankodni.

- A mint parancsolják! Hanem alkalmatlankodásról szó sincs - viszonzá a házi gazda, majd a fiaihoz fordult:

- Válaszszatok ki két ügyes embert, hadd menjenek a partra és segítsenek a falcát tatarozni.

- Értünk mi is ahhoz, majd elmegyünk segíteni.

Ennyi szívességre és előzékenységre nem számítottak utasaink. Természetes, hogy a reggeli alatt igen kedélyesen elbeszélgettek a háziakkal. Assomption urat különösen érdekelte az, hogy Jean az atyja fölkeresésére indult.

- Ön tehát az édes atyját keresi? - kérdé az ifjútól elérzékenyülve.

- Úgy van, uram, s ha Isten megsegít, Santa-Juanában remélem nyomára akadunk.

- Nem hallott ön esetleg valamit Kermor ezredesről? - kérdé Helloch a házi gazdától.

- Sohasem hallottam még a nevét sem.

- Ez előtt tizenkét esztendővel nem lakott Assomption úr Danacóban?

- Nem, akkor még a guachaponai telepen éltünk, s a Kermor ezredes nevét ott sem emlegette senki.

Majd a santa-juanai missziótelepre tért a beszéd.

- Nem járt ott ön soha? - kérdé Helloch.

- Soha.

- Hallani sem hallott soha a misszióról?

- Az indiánusok nem győzik eléggé dicsérni. Virágzó telepnek mondja mindenki.

- Esperante atyát sem ismeri?

- De ismerem, ... egyszer láttam őt, ... ez előtt három évvel. A misszió ügyében lefelé jött az Orinocón, s Danacóban is töltött egy napot.

- Milyen ember az az Esperante atya? - kérdé Martial őrmester.

A házi gazda éppen olyan képet festett a híres misszionáriusról, mint Jorres. Így hát nyilvánvaló, hogy mind a ketten látták őt.

Délután körülhordozta vendégeit a telepen. Mindent megmutogatott, s merthogy éppen kaucsuk-szüret ideje volt, megígérte vendégeinek, hogy azt is meg fogja mutatni, ha ugyan érdeklődnek érte.

- De még mennyire - sietett válaszolni Paterne, - az ember mindig tanulhat valamit...

- Csakhogy nagyon korán kell ám felkelni, mert az én embereim kora hajnalban fognak a munkához.

- Itt leszünk, uram, nem vagyunk mi álomszuszékok.

Jean is ajánlkozott, hogy velük tart; ezt hallván Martial, nyomban kijelentette, hogy a gummi elasticum-szüret őt is nagyon érdekli.

A délutáni séta vacsora idejéig húzódott el, s ugyancsak ki voltak fáradva, mikor visszatértek a szállásra. A nyájas házi asszony kitűnő vacsorával várta őket. Vacsora közben el kellett Helloch úrnak mesélnie, hogy miként folyt le az utazás Caïcarától Danacóig, aztán szóba került az a szörnyű chubasco, mely Jeant csaknem elragadta...

Martialnak nem tetszett ez a beszédtárgy, mert újra eszébe juttatta, hogy Helloch mentette meg Kermor ezredes leányát, pedig annak a világ minden kincseért sem lett volna szabad megtörténnie.

Majd a venezuelai geográfusokról emlékeztek meg, a kiket San-Fernandóban hagytak, s a kik talán éppen most ölik egymást - szóval a miatt, hogy az Orinoco vajjon Orinoco-e, vagy Atapabo, avagy Guaviar...

A házi gazda éktelen dühös lett, mikor megtudta, hogy milyen bolond kérdést feszegetnek azok a tudósok. Apróra kikérdezte, hogy melyik védi az Orinocót, melyik kardoskodik az Atapabo és melyik a Guaviar mellett.

- Micsoda arczátlanság! - pattant fel végül, - micsoda arczátlanság így gyanúsítani, sőt meggyalázni a mi büszke, fenséges folyamunkat!... No várjatok csak Felipe és Varinas! kerüljete csak Danacóba, tudom, hogy künn tágas lesz, benn szoros. Miguel urat, az érdemes tudóst, a ki az Orinoco jussát védi, a legszívesebben látom.

Így telt el az első nap. Lehetett tiz óra, mikor Helloch és Paterne elbúcsúztak a háziaktól és jó éjszakát kívánva Jeannak meg nagybátyjának, visszatértek a «Moriche»-ra.

Hellochnak akaratlanul is Jorres, a spanyol matróz jutott az eszébe. Most már nem férhetett ahhoz kétség, hogy Jorres személyesen látta Esperante atyát, csak az furcsa, hogy a baré-indiánussal való találkozását letagadta. Hm, vajjon minő oka lehet a titkolózásra?... Hátha ebből a titkolózásból valami rossz dolog bontakozhatik ki, s ez a Jean kárára válhatnék?...

Helloch csak ezért gondolt oly gyakran Jorresre. Féltette Jeant, s még szilárdabb volt az elhatározása, hogy résen áll...

E gondolatok üzték el szeméről az álmot, s csak éjfél után szenderült el. Reggel már javában sütött a nap, midőn Paterne egy-két szelid «oldalba-bökéssel» felébresztette barátját.

#### IV. FEJEZET.

##### Assomption Emmánuel jó tanácsai.

Hogy Helloch Jakab érzelmei Jean iránt gyökeresen megváltoztak, mióta tudta, hogy Kermor ezredesnek nem *fia*, hanem *leánya*: azt talán fölösleges szóvá tennünk. Nyilvánvaló az is, hogy Jeanne szintén észrevette, sőt Paterne is, a ki barátja ítélete szerint az efféle dolgokhoz egyáltalában nem értett, nagyon hamar észrevette, s akár a szemébe vághatta volna barátjának: «Te Jakab, nincs miért titkolnod előttem, te a Kermor ezredes leányát szereted.»

Aligha Helloch másodszor is koczkáztatta volna azt a bizonyos, előbb elmondott ítéletet.

Őszintén szólva az érdekes természettudós várta is az alkalmat, hogy Jakabnak «legújabb megfigyeléseit» annak rendje és módja szerint tudtára adja.

Martial őrmester egyszerűen dühöngött, még pedig a saját becses személye ellen dühöngött, ha arra gondolt, hogy az utóbbi három héten mi történt.

Sohasem tudta magának megbocsátani, hogy az az átkozott «chubasco» módot nyújtott az ifjabbik francziának arra, hogy Jeannenak az életét megmentse, holott az föltétlenül az ő becsületbeli kötelessége lett volna; így aztán vége volt minden titkolózásnak, lerántották arczáról a maszkot, le bizony, a nagybácsi egyszerű őrmesterré zsugorodott össze, s neki minduntalan nyájas pofát kell vágnia, ha azzal a Helloch-chal találkozik. Neki kellett volna Jeant a vízből minden áron kimentenie, ... még úgylis, ha belefult volna mentés közben. Mi köze volt Helloch Jakabnak az ő unokahugához? Ki bízta meg azzal, hogy nyomban ott teremjen s utána ugorjon?... Igaz, no, ha az a fiú utána nem ugrik - vége van Kermor ezredes leányának...

Az nap éjjel is ezek a gondolatok gyötörték szegény őrmestert, s csak igen későn tudott elaludni. Másnap pedig már napfelkelte előtt fellármázta őt az unokaöcscse, mert a házi gazda és fiai már vártak reájuk künn az udvaron.

Nemsokára megérkezett Helloch és Paterne is. Helloch jó reggelt kívánt Jeannak és tudatta vele, hogy a «Gallinetta» holnapra már teljesen rendben lesz, s ha úgy tetszik, folytathatják az utat.

A gomero-k, vagyis az ültetvényes munkásai már mind együtt voltak a mezőn, csak arra vártak, hogy Assomption úr megérkezzék.

A mező tulajdonképpen nem volt mező, hanem erdő. Azok a fák, melyeknek gummi-nedvét ki akarták csorgatni, mind meg voltak jelölve, éppen úgy, mint a fakivágásnál szokták tenni nálunk.

A gummi-nedves fákat nem kell kivágni, csak a héjában kell egy levezető-csatornát metszeni s ezen a csatornán át a szó igaz értelmében «megfejik» a fákat.

A munkások éppen akkor fogtak a kaucsuk-fák fejéséhez, mikor a gazda vendégeivel megérkezett. A vendégek közül Paterne, a botanikus nézte a legnagyobb érdeklődéssel a gummi-szüretet.

A dolog szerfölött egyszerű volt.

A gomero kisdéd kézi baltájával egy kis léket vágott a fa héján, de ügyelnie kellett arra, hogy mélyebbre ne vágjon, mint a minő vastag a fa kérge. A hosszas gyakorlat nagy ügyességet adott ezeknek az embereknek.

- E szerint hát a fákat nem kell «amputálni» - jegyzé meg tréfásan Paterne - csupán eret kell rajtuk vágni.

A gomerok a fák tövéhez egy-egy edényt tettek, a többi aztán magától jött, mert a fák kérge alól lassan bár, de folyton szivárgott ki a gummi, s az edénybe csepegett. Nem vészett el a drága, ragadós nedüből egy árva csepp sem.

- Meddig tarthat ez a leszivárgás? - kérde Paterne.

- Körülbelül hat-hét óra hosszáig - felelé a gazda.

Helloch és társai a délelőtt egy részét arra használták fel, hogy az Assomption-ültetvényt keresztül-kasul járták, s nézegették a «megsebzett fák vére csepegését». Igen dús aratás kínálkozott.

Paterne nem elégedett meg azzal, hogy miként csorgatják ki a kaucsuk-fák nedvét, azt is szeretne volna tudni, hogy miként készül ebből a nedvből a gummi-arabicum.

- Nos, hát maradjon még néhány napig Danacóban - mondá a házi gazda, - s akkor megfigyelheti, hogy holnap-holnapután már csak nagyon gyér cseppekben fog a gummi-nedv a fák kérgének hasadékaiban át szivárogni. Néha egész héten át azt kell várnunk-lesnünk, hogy minden csepp kiszivárgott-e, vagy még van a kéreg alatt?

- Tehát egy egész hétig nem tesznek egyebet, mint várják a gummi kiszivárgását?

- Világért sem! Ma este minden gomero egy-egy telt edénnyel fog haza jönni. Ez lesz a mai szüret. Este tüzet raknak, fiatal, zöld galyakból, s annak a sűrű füstje átjárja a deszkákra kirakott, lepényalakú gummit, melyeket egymásra rétegekben kennek. Így készül a kaucsuk-lepény. Készen van, csak piacra kell küldeni.

- Mielőtt honfitársunk, Truchon, ezen a vidéken járt, nem ismerték a benszülöttek ezt a módját a kaucsuk-termelésnek?

- Fogalmuk sem volt róla. A francia Truchon e tekintetben igazi jótevője volt San-Fernando és La Esmeralda környék lakóinak.

Délután a házi gazda elkísérte vendégeit az Orinoco partjára, hadd lássák, hányadán van már Valdez a falca tatarozásával. Útközben az ültetvényes nagy önérzettel és buzgósággal mesélte el, hogy milyen volt az ültetvény akkor, mikor ő jött Danacóba, s mit csinált ő belőle.

A kikötőbe érve látták, hogy Valdez akkor bocsátotta éppen vizre a teljesen kijavított falcát. Parschal és a «Moriche» legényei természetesen segítettek Valdeznek.

A nap éppen leáldozott, biborszínű felhő vette körül s üde esti szellő kezdett fujdogálni. Minden jel arra mutatott, hogy holnap nem lesz szélszend.

A falca vízbebocsátása körül buzgólkodó legények között megpillantotta Assomption úr a spanyolt.

- Ki ott az az ember? - kérde.

- A «Gallinetta» egyik evezőse - felelé Helloch Jakab.

- Hiszen az nem indiánus...

- Nem, az spanyol.

- Hol tettek reá szert?

- San-Fernandóban.

- Micsoda, ez folyón járó falcákra szegődik el?

- Egyébként talán nem, de nekünk nagy szükségünk volt egy evezős legényre, s merthogy ez a spanyol éppen Santa-Juanába igyekezett, készségesen ajánlkozott, hogy beáll Valdezhez.

Jorres meghallotta, hogy róla beszélnek. Tovább folytatta ugyan a munkáját, de félfüllel mindig oda figyelt, mintha egy hangot sem akart volna a reá vonatkozó beszélgetésből elszalasztani.

Helloch kérdezte az ültetvényestől:

- Ismeri talán azt az embert?

- Nem ismerem - viszonzá Assomption úr, - talán tartózkodott már ezen a vidéken?

- A baré-indiánus azt mondta, hogy látta már őt Caridában, Jorres azonban határozottan tiltakozott minden találkozás ellen.

- Én most látom őt először. Azért tűnt fel mégis, mert a benszülöttektől feltűnően elüt. Ön azt mondja, hogy Santa-Juanába igyekszik?

- Szilárd elhatározása, hogy fölkeresi Esperante atyát, s ha befogadja, ott marad a misszió szolgálatában. Különben is már volt novicius egy spanyol zárdában, de időközben megszállotta az utazás vágya, s felcsapott matróznak, nagy földet bejárt, s aztán arra is reá unt.

- Úgy látszik kalandos természetű!... No de se baj, csak a hivatását töltse be tisztességesen. Ámbár a kalandos természetű emberekkel soha sem tudjuk, hányadán vagyunk.

- Hiszen majd szemmel tartom én őt - viszonzá félhalkan Helloch.

Ez alatt Jorres folyton fülelt. Kérdés: vajjon meghallotta-e ez utóbbi megjegyzéseket, de a szemében egyszerre szokatlan szenvedélyes, csaknem félelmes láng csapott fel.

Ezt azonban Helloch nem vette észre, különben még inkább megerősödött volna az a gyanúja, hogy Jorres nem forral jót magában.

Tény, hogy Jorres észrevétlenül bár, de folyton hallgatózott, még akkor is, midőn Assomption az Orinoco forrás vidékéről kezdett beszélni s az utasokat előre figyelmeztette, hogy minő akadályokra fognak majd találni.

- Itt-ott örvényző helyekre sőt kisebb fajta zuhatagokra is fognak bukkanni; a víz medre szirtes, óvakodjanak attól, hogy ilyen szirtnek neki menjenek, mert bármily erős törzse és feneke van is a falcának, könnyen kárát vallhatnák. A «Gallinetta» - a mint az imént láttam, rendben van, kívánatos, hogy a «Moriche» szintén kiállja a harczt.

- Parschalnak szivére kötöttem, jól megvizsgálja, s mindent rendbe hozzon - jegyzé meg Helloch. Parschal - úgy hiszem - fontolóra vette, minő útnak állunk előtte.

- Helyes - viszonzá Assomption. - Még csak az volna kívánatos, hogy egyéb veszélytől is mentek maradjanak.

- Micsoda veszélytől? - kérde Martial aggaskodva.

- Nos hát a part mentén kószáló rabló indiánusok támadásától.

- A guaharibokra gondol talán? - szólott közbe Jean?

- Világért sem, kedves gyermekem. A guaharibok békességes természetű indiánusok. Tudom, hogy ezelőtt néhány esztendővel veszett hirők kerekedett. 1879-ben, tehát éppen abban az évben, mikor állítólag Kermor ezredes az Orinoco forrásvidékére ment, számos falvat pusztítottak el, s a lakosokat lemészárolták...

- Ó Istenem, talán édes atyám éppen ezeknek a hatalmába került, élet-halál harcot kellett velök vívnia; talán ezek a kegyetlen emberek meg -

- Ne gondoljon ilyesmire! - vágott közbe Helloch. - Ilyesmiről nem hallott Assomption úr.

- Szó sincs róla - sietett a derék ültetvényes az ifjút megnyugtatni. - Legyen meggyőződve, hogy a guaharibok egyáltalában nem szolgáltak reá arra a gonosz hirre.

- Ismeri talán ezt a törzset? - kérde Paterne.

- Nagyon jól ismerem. Többször volt velök dolgom, s mindenben igazat adok Chaffanjonnak, a ki a guaharibokat vézna, félénk és jámbor indulatú indiánusoknak mondja, a kiktől egyáltalában nincs okuk félniök. A helyett figyelmeztetem önöket, hogy óvakodjanak azoktól a rablóbandáktól, melyeknek a tagjai mindenféle csöcselékből verődtek össze, s a melyek a Savannak tájékán garázdálkodnak. E bandák teljes kiirtása már régen kötelessége lett volna a venezuelai hadseregnek.

- Engedje meg, hogy még valamit kérdezzek - szólalt meg Paterne. - A rablók nem szokták-e néha az ültetvényeseket is megtámadni?

- Meg bizony; éppen ezért én meg a fiaim mindig résen vagyunk. Derék gomeroink is tudják a kötelességüket, s mindjárt fegyvert ragadunk, s a félelmes puska tisztességes távolban tartja tőlünk a rablókat. Indiánusaink bátor és erős ficzkók, őket nem igen merik megtámadni a zsiványok. Az utasok főleg a Cassiquiaron felül ugyancsak vigyázzanak magukra, mert azon a tájékon a partvidék nem nagyon biztos.

- Beszélük, hogy a quivos-indiánusok szeretnek ilyesmivel foglalkozni - mondá Helloch Jakab.

- Úgy van - viszonzá Assomption.

- Azt is beszélük, hogy a banda feje egy kalandor, a ki a börtönből szökött meg...

- Igaz, igaz; gonosz egy csont az!

- Ahá, az a cayennei gazember - vágott közbe Martial őrmester.

- Én is úgy hallottam, hogy Cayenneből szökött meg.

- Francia származású? - kérde Helloch.

- Nem; spanyol a czudar, de Franciaországból hozták Cayenneba.

- Mi a neve?

- Alfoniz.

- Alfoniz?... Lehet, hogy álnév - jegyzé meg Paterne.

- Nem, az igazi neve.

Ha Helloch ebben a pillanatban Jorresre nézett volna, bizonyára nem kerüli el figyelmét, hogy megrezzent. Ugyanis a spanyol úgy intézte a dolgát, hogy mind közelebb férközött a beszélgetők csoportjához. Nyilván mindent akart hallani.

Éppen abban a pillanatban, a mint Helloch hátra fordult és Jorrest észrevette, Martial felkiáltott:

- Micsoda, Alfoniznak hívják azt a nyomorultat!... Tehát Alfoniz? És ön azt mondja, hogy spanyol és azt mondja, hogy Franciaországból hozták Cayennebe?

- Szórul-szóra igaz.

- Akkor én jól ismerem azt a hitványt. Ott szolgált a Kermor ezredes ezredében, s többszöri lopás miatt haditörvényszék elé került. Éppen az én áldott, derék ezredesem állította oda, mert javíthatatlan gazember volt, még kémkedésen is rajta kapták. A haditörvényszék deportálásra ítélte, s a czudar nem átalotta fenyegetőzni, boszút esküdött Kermor ezredes ellen.

Csakugyan ez az Alfoniz volt a cayennei rab, a ki onnan évekkel utóbb megszökött, s a rabló quivos-ok élére állt.

Jean ezt hallva nem állhatta meg, hogy ne sírjon. Arra gondolt szegény, hogy atyja talán ennek az elkeseredett ellenségének a kezébe került, s az bizonyára irgalmatlanul megölte.

Helloch és Assomption megvigasztalták Jeant. Honnan is tudhatta volna meg a rablófőnök, hogy Kermor ezredes elhagyta Franciaországot s az Orinoco vidékére jött. Ez bizony nem valószínű, s azért kár oly nagyon aggódni a miatt, hogy Kermor ezredes az Alfoniz kezébe került.

Egyébiránt erről úgy is meg fognak győződni. Holnap folytatják az utat San-Fernando felé; a falcák rendben vannak, s hogy a veszélyt kikerüljék, arra majd lesz gondjuk.

Assomption meghívta vendégeit búcsúlakomára, s a kis társaság vidáman töltötte együtt az estét a vendégszerető ültetvényes családjával.

Elbeszélgettek jóízűen és csak tiz óra tájban készülődtek fel.

Az Assomption-család visszakísérte őket a falcákhoz, s ott elbúcsúztak egymástól meleg kézszorítással a - legközelebbi viszontlátásig.

Assomption úr e szavakkal fordult Hellochhoz:

- Helloch úr, ha önök visszamenet a három venezuelai tudóssal esetleg találkoznak, szorítsák meg a nevemben Miguel úrnak, az Orinoco lelkes védőjének a kezét, hanem a másik kettőnek ne; kiáltsák a fülökbe: «éljen az Orinoco, éljen az a hatalmas folyam, mely az én ültetvényeimet öntözi»!...

## V. FEJEZET.

### A marha-csorda és a villamos angolnák.

Másnap reggel elindultak Danacóból. Utasaink jó kedvűek voltak, s bizvást számítottak arra, hogy Santa-Juanába szerencsésen megérkeznek. Adja az Isten, hogy Esperante atya nyomra vezesse őket, s hogy a rabló quivos-okkal ne legyen találkozásuk.

Az elindulás reggelén Kermor Jeanne így szólt Helloch Jakabhoz, a mint egyedül voltak:

- Helloch úr, ön nemcsak az életemet mentette meg, hanem mindent elkövet, hogy atyámat föllelhessem. A szívem tele van ön iránt hálával. Sohasem fogom visszafizethetni azt, a mit érettem tesz...

- Kedves kisasszony, ne beszéljünk háláról. Honfitársak között csak kötelességről lehet szó. Ez nekem szent kötelességem, s én teljesíteni fogom a kötelességemet.

- Hátha új, s az eddigieknél nagyobb veszélyek várnak reánk, Helloch úr?

- Attól nem félek. Ha pedig a sors úgy akarná, egy okkal több, hogy a Kermor ezredes hős leánya mellett maradjak. Hogy én kegyedet elhagyjam... kegyedet - e szavakat olyan pillantás kísérte, mely a fiatal leánynak a szívéig hatott, - nem, arról ne beszéljünk...

- Helloch úr, ... csak azt akartam, csak azt kellett megmondanom... az ön nagylelkűségével visszaélnem hálátlanság volna. Egyedül akartam ezt az utat megtenni, ... a jó Isten utamba vezérelte önt... ó áldassék érette a jó Isten neve!... de mégis...

- Előre, kedves Jeanom, - hadd szólítsam úgy, mint ez előtt - előre a megkezdett úton! Ha csak a veszélyektől félt engem, s egyéb oka nincsen arra, hogy elváljunk -

- Istenem, hát hogy is gondolhat ilyet?...

- Nos hát, akkor fel új bizodalommal és új reménységgel! Többé szó se legyen arról, hogy elváljunk! Előre!

Jeannenak erősen dobogott a szíve, mikor a «Gallinettá»-ra visszatért; Hellochot pedig ezekkel a szavakkal fogadta barátja:

- Fogadnék arra, hogy Kermor ezredes leánya megköszönte az imént neked mind azt, a mit érette tettél, s kért, hogy ezentúl ne tedd ki magadat az út veszélyeinek...

- De én nem hallgattam reá és soha, de soha sem fogom őt elhagyni! - mondá Helloch rajongó lelkesedéssel.

- No no, merész egy szó volt! - jegyzé meg Paterne mosolyogva s a vállára veregetett barátjának.

A két falca egyelőre akadálytalanul haladott felfelé az Orinocón. Az előre jelzett akadályok majd később fognak következni. Számos apró sziget mellett eveztek el, s estére megérkeztek Bayannon szigetéhez. A két kormányos abban állapodott meg, hogy holdvilágos éjjel lévén, tovább folytatják az utat s csak holnap reggel kötnek ki, hogy megpihenjenek.

Helloch megkérdezte, hogy nem kell-e valahol zátonytól félniök.

Valdez megnyugtatta őt:

- Biztos út ez, uram, s főleg az éjjelt kell e kedvező széljárással kihasználnunk. Jókora utat megtehetünk egy éjszaka.

Nem is történt semmi baj, s reggel a két falca Tremblador sziget tájékán állapodott meg, a hol Chaffanjon annak idején egy értelmes és szolgálatra kész négerrel, - Ricardonak hívták - ismerkedett volt meg. Ez idő szerint Ricardo nem tartózkodott Tremblador szigetén, úgy látszik jobb földet szemelt ki, s oda költözött háznépestül.

- Sajnálom, hogy nem találkozhatunk Ricardoval - mondá Helloch, - ő bizonyára megmondta volna nekünk, hogy hol kószál Alfonz mostanság.

Ekkor a spanyolhoz fordult, s kérdezé tőle:

- Mondja csak, Jorres, nem hallott maga San-Fernandóban valamit arról a cayennei szökevényről, a ki a rabló quivosok élére állt?

- Hallottam, Helloch úr - válaszolá a spanyol.

- Az Orinoco felső vidékén garázdálkodik vajjon?

- Alig hinném. Mindössze egy bandáról beszéltek.

- Úgy van, úgy, Jorres, s annak a bandának valami Alfonz a kapitánya.

- Ezt a nevet most hallom először az életemben - mondá a spanyol. - Hogy mi a rabló quivosokkal találkozunk, arról nem is lehet szó, mert úgy hallottam, hogy az utóbbi időben Columbia felé vették az útjokat, s ott próbálnak szerencsét.

Lehet, hogy Jorresnek igaza volt, mindazonáltal utasaink nem feledkeztek meg arról, a mit Assomption kötött a szívökre. Résen voltak.

A két falca haladt felfelé, egyik kis szigettől a másikig jutottak, s estére szerencsésen megérkeztek Caricha szigetéhez.

A szél elállott, s merthogy a hold sem bukkant fel, a kormányosok kikötöttek, mert nem volt tanácsos a sötétségben folytatni az utat.

Másnap virradóra fölszedték a horgonyt és a két falca elindult. A jobb parton távoli hegyek ormai kékeltek. Ezt a hegységet Duido-nak hívják. Mintegy huszonnégy órai nehéz, megérőltető utat tettek meg egyfolytában. A két falcát többször kellett vontatniok; olykor nagy záporosó szakadt le a nyakukba, no de egyéb baj nem történt. A *Pintada Pietra* sziklás hegy-lábjánál kötöttek ki.

E sziklahegy oldalában számos hieroglif látszik színes alakok rajzával vegyesen. Minthogy a vizállás nem volt magas, Paterne közelről láthatta s igyekezett titkos értelmüket megfejteni, de nem igen sikerült. Estére a Cunucunuma torkolatánál állapodtak meg, hogy az éjszakát ott töltsék el. Ez a Cunucunuma az Orinocónak egyik jelentékeny, jobbparti mellékfolyója.

Paternenek nem szottyant kedve, hogy a Cunucunuma érdekében síkra szálljon, szemben a Guaviarral és Atapabóval. Hja, nem volt ott Varinas és Felipe, hogy érdekes szó-csatát kezdjenek.

Helloch is egyéb körülmények között a tudomány érdekében kíváncsnak és fontosnak tartotta volna, hogy a Cunucunuma partvidékét tanulmányozza, a minthogy tudományos búvárkodás céljából küldötte ki őt a miniszter, de mióta Jeanne-nal találkozott, Santa-Juanát tartotta egyelőre a kitűzött célnak, minden egyéb mellékessé vált.

Paterne szóba is hozta, hogy Helloch némileg megfeledkezett arról, a miért kiküldötték, de korántsem azért tette, mintha el akarta volna őt az időközben kitűzött céltól tántorítani, csupán azért, hogy a maga lelkiismeretét megnyugtassa.

- Sebaj, barátom, - mondá ilyenkor Helloch - majd visszamenet kipótoljuk azt, a mit jövet elmulasztottunk.

- Mikor?

- Hát a mikor majd hazafelé tartunk. Teringettét, csak nem gondolod, hogy örökre itt rekedünk?

- Már mint én, ... én teljességgel nem gondolok semmire. Isten tudja, hogy mi vár még reánk?... Tegyük fel, hogy Kermor ezredest nem találjuk meg...

- Nos hát, akkor elég időnk lesz még a visszatérésre gondolni.

- Kermor ezredes leányával?

- Természetesen!

- Helyes, Jakab, de tegyük fel azt, hogy Kermor ezredest megtaláljuk, s a leánya nála szeretne maradni - a minthogy, az természetes is - jutna-e akkor eszedbe, hogy hazafelé vedd az utat?

- Haza felé?... mondá Helloch megzavarodva. Az arcza elárulta, hogy erre a kérdésre nem volt elkészülve.

- Egyedül, ... azaz hogy velem hazafelé venni az utadat?

- Mindenesetre, barátom!

- Te, hallod-e, ez a «minden esetre» aligha vehető komolyan.

- Bolond vagy!

- Igazad van; de te... te meg szerelmes vagy, s ez aligha nem egyértelmű az én bolondsággal, legfeljebb az a különbség, hogy a te bolondságod gyógyíthatatlan.

- Micsoda? - Te olyasmiről beszélsz...

- A mihez annyit értesz, mint a hajdu a harangöntéshez... Tudom, tudom. Mindazonáltal vedd tudomásul szeretett barátom, hogy van egy pár jól látó szemem, s te hiába töröd magad, hogy valamit titkolgass előlem. Tudós mivoltoddal az a bizonyos titkolt érzelem semmi összefüggésben nincsen, egyébként elismerem, nagyon érthető és természetes.

- Igazad van, öregem, - szólalt meg izgatottságtól remegő hangon Helloch - ostobaság volna előtted még titkolóznom. Szeretem ezt a hőslékű leányt... érdeklődésem szerelemmé változott. Szeretem őt, és nem fogom soha elhagyni. Bármilyen történet is, mellette maradok örökké!

- Jóra fog fordulni minden! - felelé Paterne Germain.

Egyebet nem is mondott, csak meleg baráti szeretettel megszorította a Jakab kezét.

Ezek a körülmények tehát okát adják annak, hogy a két francia tudós miért nem tanulmányozta a Cunucunuma partvidékét, noha az méltán sorakozik az Orinoco legérdekesebb mellékfolyói közé. No, de majd visszajövet semmi esetre sem fogják elmulasztani.

Másnap délelőtt érkeztek a Cassiquiar torkolatához. Annak daczára, hogy erről a folyóról a geográfusok igen sok érdekes dolgot jegyeztek fel, utasaink még csak meg sem állottak. Nagyon közönyösen haladtak el mellette.

Feljebb haladva Jean egy alantjáró, igen sűrű felhőre tette útítársait figyelmeztetésére.

Parschal és Valdez figyelmesen vizsgálgatták.

Jorres is abban az irányban kezdett kémlelni, mintha magyarázatát kereste volna a jelenségnek.

- Porfelhő! - jegyzé meg Valdez.

Parschal is annak tartotta.

- Az ám, de vajjon mitől támadt! - kérdé Martial őrmester.

- Gyalogolók serege talán - vélekedék Parschal.

Mindnyájan figyelték a folyton közeledő porfelhőt, s a mint kétszáz méternyire látszott, valami vöröses nagy tömeg bontakozott ki belőle.

- Talán quivos-indiánusok? - találgatta Helloch.

- Ha azok volnának, óvatosságból a balpart felé kell irányítanunk a falcákat - jegyzé meg Valdez.

A két kormányos nyomban megváltoztatta a falcák irányát..

Jorres nem látszott egy cseppet sem nyugtalannak. Elővette az evezőlapátját és folytatta tovább a munkát. Bezzeg utasaink nem voltak ilyen nyugodtak. A rabló-indiánusok támadása komoly veszéllyel fenyegethette mindnyájukat. No de az Orinoco széles volt, s hahogy az ellenkező oldalon bukkan fel a rablók csapata, egyelőre nincs mitől félniök. A mint a balparthoz érkeztek, a két kormányos megerősítette a falcákat a fatörzsekhez, az utasok pedig megtöltötték puskáikat.

Nemsokára elvált, hogy mi okozta az óriási porfelleget. A tulsó parttól alig husz méternyire látszott már a por, s ugyanekkor irtózatos bögés töltötte meg a levegőt.

- Nincs mitől félnünk! - kiáltott fel e hangok hallatára Valdez. - Marha-csorda közeledik.

- Igaza van Valdeznek - szólalt meg Parschal is, - ni már látszanak is.

Csakugyan egy óriási marha-csorda kelt útra, s egyenesen az Orinocónak tartott nyilván azzal a szándékkal, hogy átúszszanak rajta. Efféle marha-vándorlás az Orinoco forrásvidékén nem tartozik a ritkaságok közé. Ha egy-egy legelőt már lekoppasztottak, ösztönszerűleg mást keresnek. Ilyenkor a folyamok partvidékét keresik fel, mert itt gazdag fű terem. A vízáradások szokták a folyók völgyeit megtermékenyíteni.

A gulyások nem tudják megakadályozni az állatokat, s így kénytelen-kelletlen bár velök tartanak, s ott állapodnak meg, a hol az új, a gazdag legelő kínálkozik.

Utasainknak módjában állott ezt a sajátságos vándorlást végignézniök, a nélkül, hogy valami veszélytől kellene tartaniok.

Az ökrök a folyam partján hirtelen megállottak, de a bögés még fület sértőbbé vált, mert az elülállókat a többiek nyomták, szorították. A gulyásoknak ostorcsapással kellett a kolompokat nógatniok, hogy belemenjenek a vízbe. A gulyások közül az egyik beleugratott lovával a folyóba, s az ökrök utána mentek.

A folyó közepéig szépen, nyugodtan úsztak az ökrök, de itt hirtelen nagy összegabalyodás történt.

Az ökrök fájdalmasan bögtek, ide-oda fordultak, közülök többen a vízbe fordultak, a többi ökrök siralmasan bögött, s maguk a gulyások is megrémültek.

Vajjon mi lehetett ennek az oka?

- A caribok, ... a caribok! - kiáltának fel a benszülött evezős legények.

- A caribok? - kérde Helloch csodálkozva.

- Úgy van, uram, - jegyzé meg Parschal, - a caribok és az átkozott parayo-k.

A *caribok* nem egyebek, mint azok a veszedelmes angolna-fajta halak, melyeknek villamos ütése állatban és emberben egyaránt kárt tehet. Ezek az eleven «leydeni palaczk»-ok nyüzsögnék ezzel sőt százezzel az Orinoco e részében, s íme most megtámadták az átúszó nyáját. Itt is, ott is a vízbe bukott egy-egy ökör, s a többiek irtózatossággal úsztak tovább, miglen nagy nehezen felkapaszkodtak a meredek partra, hol gyilkos ellenségüktől nem kellett félniök.

- Efféle színjátékot bezzeg nem láthattunk volna a Loire vagy a Garonne partján - jegyzé meg Paterne. - Igazán érdemes volt végignézni.

- Ezer kartács és puskaagy!... No hiszen, adtunk volna mi azoknak a puskázó halaknak - kiáltott fel Martial őrmester.

A két falca újra tovább haladt. A szél ezalatt csaknem egészen elállott; a víz folyása erős, itt-ott csaknem sodró volt. Csak nehezen és igen lassan haladhattak. Rájuk szakadt az éj, midőn Esmeralda falvánál megállapodtak.

## VI. FEJEZET. Szörnyű aggodalmak.

Mig a *baré* baré marad, mindig babonás félelemmel nézi, ha a Duido hegyének az ormán óriási lidérczfény bolyg, mert rosszat jósol belőle. Viszont a *mariquitar*-ok kedvező jelnek tekintik, s valami örvendetes esemény bekövetkezésére számítanak.

E szerint a két indiánus-törzs homlokegyenest ellenkező hitet vall e tekintetben. Hogy a kettő közül melyiknek van igaza: azt meg a Duido hegy aljában lakó esmeraldaiak sem tudták volna eldönteni.

Sajátságos jelenség, hogy ennek a falunak oly kevés a lakója, habár természeti szépség, a legelők gazdagsága dolgában ennek a hegyaljának az Orinoco forrásvidékén hasztalanul keresnők a párját. Hajdanában spanyol telep volt, ma már csak egy kisded templom, s öt-hat rongyos kunyhó jelzi, hogy valaha rendezett község lehetett ott. Ezekben a kunyhókban is csak halászat idején lakik ember.

Mikor utasaink a kis kikötőbe értek, egyetlen egy halászcsonakot sem találtak ott.

Mi üzhette el innen a lakókat?

Nem egyéb, mint az irtózatossá moszkító-legyek. Ezeket az apró fenevadakat, melyek miriádszámra nyüzsögnek a levegőben, a Duidó bolygó fénye sem tudja innen elűzni.

Utasaink is alig várták, hogy elhagyják azt a helyet, mert hiába feszítették ki a szúnyoghálót, az apró rovarok azon keresztül is megtalálták az utat áldozataikhoz, s elkinozták iszonyúan. Martial majd leharapta mérgében a fejét, hogy unokaöccsét nem tudta ellenökben megoltalmazni.

Meg sem várták, hogy megvirradjon, útra keltek, mert tovább kitartani már nem tudták.

Reggel hat óra tájban kedvező szél kerekedett, s a két falca nemsokára az Iquapo torkolata mellett haladt el. Ez a kis folyó az Orinocónak jobb parti mellékfolyója.

A mint feljebb haladtak, Martial kezdte észre venni, hogy Jeanne nem jó színben van. A mocsaras lég gyakran veszedelmes láz szülője ezen a vidéken. A fiatal leány eddig csodálatos módon dacolt az éghajlat káros befolyásával, de végre is legyőzte őt a kór és láz gyötörte.

Paterne Germain, mint amolyan fél-orvos, konstata, hogy Jeannenak mocsár-láza van. Nem volt étvágya, folyton sorvad, a feje örökösen lefelé húzta, s nappal is csak aludni szeretett volna. Minden erejét összeszedte, hogy leküzdje a gyöngeséget, mert nem akart útitársainak gondot okozni.

Elvégre hátha csak muló baj lesz, s az az ellenálló képesség, melynek eddig jelét adta a fiatal leány, mégis csak diadalmaskodni fog a betegségen.

Aznapi este a két csónak a Gabirima torkolatánál vetett horgonyt. A parcon nyoma sem volt azoknak a baré-indiánusoknak, kikről Chaffanjon emlékezik meg. A vadászok partra szállottak és derék zsákmánnyal tértek vissza a falcákra. Élelmiszer miatt tehát nem kellett aggódniuk. Másnap reggel csúnya idő volt. Szakadt a zápor, s Kermor Jeanne újra lázban feküdt. Javulásról szó sem volt. Láza nem csökkent, hanem folyton emelkedett.

Az Orinoco ezen a tájékon ide-oda kanyarodik, s így az nap nem juthattak Yane szigeténél feljebb.

Másnap, október 21-dikén egy zuhataghoz érkeztek, s minek utána ezen is feljutottak nagy ügygyel-bajjal, a Padamo patakánál állapodtak meg.

A fiatal leány láza még mindig növekedett. Jeanne annyira elgyöngült, hogy többé már nem tudott fekvő helyéről elmozdulni.

Martial keserű szemrehányásokat tett önmagának, hogy reá adta a fejét erre az útra. Mindennek ő az oka, ... csak ő! De hát a láz ellen nem lehet tenni! Vajjon nem volna-e jobb visszatérni, néhány nap alatt San-Fernandóban lehetnek.

Erről beszélgetett Martial Helloch Jakabbal. A beteg meghallotta, s erőtlen, alig érthető hangon ezt suttogta:

- Ne, ... ne térjünk vissza San-Fernandóba. El kell jutnunk Santa-Juanába... oda akarok menni, ... látni akarom az édes apámat! Santa-Juanába!... Santa-Juanába!...

E szavak után elvesztette eszméletét.

Helloch azt sem tudta hol áll a feje. Attól félt, ha Martial kérését teljesíti, s vissza indíttatja a falcákat, Jeanne állapota még rosszabbra fog fordulni, ha megtudja, hogy lefelé s nem felfelé mennek. Mégis csak legokosabb lesz, ha Santa-Juanába mennek, ott is számíthatnak annyi segélyre, mint San-Fernandóban.

Ekkor Helloch kétségbeesetten megragadta Paterne-nek a kezét s kérdezte:

- Nem tudsz, igazán nem tudsz valami orvosságot az ellen a láz ellen, szólj? Hát nem látod, hogy a szegény gyermek napról-napra sorvad?... Gondolkozzál! Tégy valamit!

Paterne valójában azt sem tudta, hogy mit feleljen. Chinin volt elég a kézi-gyógyszertárban, adott is belőle, még pedig nagy adagot a betegnek, de látta, hogy nem használ.

Helloch és Martial ostromló sürgetésére így válaszolt végre:

- A kénsavas chinin nem szünteti meg a lázt, egyéb szerem, fájdalom, nincsen; de talán valami növény, gyökérnedv, a mit e környéken találunk - segítene...

Valdez és Parschal is úgy nyilatkoztak, hogy San-Fernandóban szoktak valami lázellenes orvosságot készíteni, a mi éppen ebben a bajban jó hatású, mert azon a környéken is gyakran fordul elő a mocsár-láz.

- Legszokottabb a coloradito-növényből főzött ital - tevé hozzá Valdez.

- Megismerné önt ezt a növényt? - kérdé Paterne.

- Nem biz én - felelé Valdez - vizen élek, a növényekkel, fákkal nem igen szoktam törődni.

Paterne meg volt győződve, hogy a coloradito nedve hamar meggyógyítaná a beteget, de hol keresse ő azt, s kérdés: vajjon reá talál-e?

Santa Juanában bizonyosan találunk, de kétszáz kilométernyi út választja el őket Santa-Juanától.

Másnap pitymalatkor folytatták az utat. A beteg is így kívánta. Szerencsére a szél hatalmasan dagasztotta a vitorlákat, s a legényeknek nem kellett fáradozniok. Jorres nagyon közönyösen vette a hirt, hogy a fiatal utas beteg. Szüntelenül a jobb parton kóválygott a tekintete. Helloch most már nem törődött a spanyollal, minden gondolatja a betegnél volt. Ott ült a «Gallinetta» fedélzetén, a beteg szobájába vezető küszöbön, s nézett a szép, halvány arcú leányra, a ki mosolygott reá, mintegy háladatosságból az ő szerető figyelmeért.

Egyszer csak megszólalt:

- Jakab úr, valamit szeretnék öntől kérni!

- Beszéljen!... Beszéljen Jeanne kisasszony. Teljesíteni fogom, bármit kér is tőlem.

- Helloch úr, ... meglehet, hogy nekem Santa-Juanában sokáig kell majd betegen feküdnöm, nem indulhatok el, hogy atyámat felkeressem, ha hirt hallanak róla...

- Csak bizza reám, kedves Jeanne, csak bizza reám, én fel fogom Kermor ezredest keresni és fel fogom találni, elhozom őt a leányához.

- Köszönöm, Helloch úr, köszönöm előre is a szívem mélyéből - suttogá a beteg, s aztán visszahanyatlott feje a vánkosra.

Aznap a beteg nagyon rosszul lett. Heves, kimerítő láz gyötörte, az ereje hanyatlóban volt. Közeledett a vég, ha ugyan Paternenek nem sikerül valahogy szert tennie arra az orvosságra.

Martial majdnem esztét veszítette a nagy fájdalomtól. Mindig szemmel kellett az öreg katonát tartani, mert attól féltek, hogy egy őrzetlen pillanatban beleugrik a folyóba.

Helloch ott volt szüntelen a nagybeteg mellett; nedvesítette friss vízzel száraz, kicserepesedett ajkait, vigasztalta; remegő szívvel vigyázta lélegzetvétélét... Ó hát csakugyan nem lehet megmenteni azt, a kit ő olyan forróan, olyan kimondhatatlanul szeretett, a kiért szívesen oda adta volna százszor az életét?...

Arra is gondolt, hogy neki talán a Jeanne kívánsága ellenére is el kellett volna rendelnie, hogy a falcák vegyék visszafelé az utat San-Fernandóba, mert arra még csak gondolni sem lehet, hogy e halálos beteg leánykával a Santa-Juana misszió-telepig mehessenek.

Ámde midőn a beteg a lázas álomból magához tért, így szólott:

- Ugy-e Jakab úr, felfelé haladunk?

- Felfelé, Jeanne, felfelé!...

- Szüntelenül szegény édes apámra gondolok... Azt álmodtam, megtaláltuk őt, ... ő pedig a leányát, s olyan szépen megköszönte önnek Helloch úr mindazt, a mit érettem, a mit érette tett...

Helloch elfordult a betegtől, hogy letörülhesse könyjét. Mert sirt; az erős férfiú sirt; gyámoltalannak, tehetetlennek érezte magát szemben a lázzal... a jéghideg kezű halállal, mely közeledett, hogy véget vessen minden szenvedésnek.

Másnap délutánig egyforma volt a beteg állapota, ekkor azonban irtózatossá nagyfokú láz jelentkezett. Azt hitték, ezt már nem fogja kiállani. Martial szívet szaggatóan kezdett zokogni. Átküldték a másik falcára, hogy a beteg ne hallja meg, s ne izgatódjék még jobban.

Helloch félrevonta barátját és iszonyú fájdalommal mondá neki:

- Meg fog halni!... Érted, Germain, Jeannenak meg kell halnia!

- Nem szabad minden reményről lemondanunk, Jakab.

- De én tudom, érzem, hogy ez a láz-roham végzetes lesz reá nézve, ezt nem tudja kiállani.

Három óra tájban sebes záporosó kerekedett. A tikasztó hőség csökkent, szellő kezdett fujdogálni, a vizállás emelkedett, s a két falca gyorsabban haladhatott előre.

A Mavaca folyó torkolatától nem messze egy kis indiánus-telepnél állapodtak meg. Öt-hat mariquitar-indiánus család lakott a parton.

Helloch volt az első, a ki partra ugrott, s intett Parschalnak, hogy kövesse őt.

Helloch sietett az indiánusokhoz.

Az indiánusok nagyon szívesen fogadták Hellochot és Parschalt, s ez utóbbi, mint tolmács, megkérdezte az indiánustól, hogy van-e coloradito-ja.

- Van - felelé az indiánus, - szükségünk van reá, ha lever a betegség a lábunkról.

- Meggyógyítja a beteget?

- Föltétlenül.

Parschal kért az indiánustól ilyen coloradito-t, s a derék indiánus rögtön előkeresett egy kosárból néhány darabot, s átadta Hellochnak.

Helloch visszaroht a falcára, s már a parton kiáltozta örömsugárzó arczczal:

- Germain, itt van a coloradito!... a coloradito!

Ennél több szó nem jött ki a torkán.

- Jól van, barátom, a láz-roham még nem kezdődött el, éppen ideje, hogy az ellenszert alkalmazzuk... Bizzál a jó Istenben, meg fogjuk menteni!

Paterne kifőzte a coloradito nedvét, s ez alatt Helloch vigasztalta a beteget, kinek lázban égő nagy szemei szeliden tekintettek Hellochra. Negyvenegy fokos láza volt.

- Már jobban vagyok... igazán nem fáj semmim - rebegte a kedves leány.

Ez alatt elkészült az orvosság, Helloch hozta egy csészében, s a beteg kiitta az utolsó cseppig.

Ettől nemsokára mély álomba merült. A két falca csendesesen állott a parthoz kötve, a legényeket is eltávolították mind, hogy semmi lárma se zavarja meg a beteg álmát.

Mikor Martial megtudta, hogy Jeanne bevette az orvosságot és elaludt, sietett a «Gallinetta» felé, de Paterne intett neki, hogy maradjon ott.

Martial megállott s a sziklafalhoz támaszkodva sirt... sirt keservesen.

Paterne szerint két óra múlva már kell jelentkeznie a coloradito jótékony hatásának. A láz csökkenni fog, s az álom csendes marad.

Milyen szívbeli szorongással várták, lesték az idő mulását. Mikor nyitja fel az ajkát, kiált... de a beteg mozdulatlanul feküdt és aludt tovább.

Helloch nesztelenül közeledett.

Nézte a csendesesen alvó leányt, s aztán fülébe suttozta barátjának:

- Meg van mentve!... Meg van mentve!

Csak este felé ébredt fel Jeanne, kezét nyujtotta Helloch Jakabnak s így szólott:

- Most már igazán jobban vagyok, ... sokkal jobban!

Martialt pedig, a kinek most már megengedték, hogy a beteg ágyához jöjjön, így szólott:

- Nincs semmi baj, édes nagybátyám! - S a vén katona lepergő könyeit hófehér, sovány kezével törölte le.

Estére újra főztek neki orvosságot, s másnap reggel még több remény mutatkozott arra nézve, hogy felépül.

Ez általános zavarban észre sem vette senki, hogy Jorres az éjszakát nem töltötte a falcák mellett. Valamerre elkalandozott, csak reggel került vissza. Mikor Helloch megkérdezte tőle, azt felelte kissé megzavarodva, hogy az erdőben lefeküdt, ott elaludt, s csak reggel ébredt fel.

A rákövetkező négy napon csak nehezen juthattak előre. Az Orinoco medre mind összébb szorult, a víz árja mind sebesebbé vált. Egy nap tizenkét kilométernél nagyobb utat nem

tudtak megtenni. Hála Istennek, Jeanne lassankint erősödött. A coloraditónak csoda-hatása volt. Egyszerre megszűntette a sorvasztó lázat. A déli órákban már föl is kelhetett s rövid időre a napon sütkezett, kéjjel szívta be az üde levegőt.

Az Orinoco ezen a helyen alig harmincz méter széles, minduntalan vontatni kellett a falcákat, itt-ott örvényzett a víz, s még a vontató rudak és kötelek is alig voltak elegendők arra, hogy a legények feljebb jussanak az Orinocón. Néha a két falca minden terhét le kellett venni, hogy a sekély vízben felúszathassák a csónakokat.

Esténként Helloch és Martial vadászgattak a partmenti sűrű erdőségben. Vad, főleg szárnyas bőven akadt, a megélhetés gondja tehát nem aggasztotta utasainkat. No meg rengeteg hal úszkált a folyóban, s a kivetett hálót üresen sohasem húzták vissza.

Jeanne egészsége is teljesen helyreállott, a coloradito kitűnő lázcsillapító szernek bizonyult. A fiatal életerő is hozzájárult ahhoz, hogy Kermor ezredes leánya csakhamar felépült a súlyos betegségből.

25-dikén a part mentén egy hosszú hegláncz tűnt fel, melynek a neve a térképeken: *Guanago*. 26-dikán nagy ügygyel-bajjal keresztülhatoltak a morquesi zuhatagon.

Helloch és Valdez mindinkább észrevették, hogy a folyó jobb partja korántsem olyan elhagyatott, mint azt gondolták. Néha úgy tűnt fel nekik, mintha emberi alakokat pillantottak volna meg, melyek a fák sudarai mögött és a bokrok sűrűjében lappangottak. Elvégre, ha guaharibok, akkor nincs mitől tartaniok, mert ezek az indiánusok igen békés természetűek.

Helloch és Martial hasztalanul igyekeztek az erdő szélén fel-felbukkanó benszülöttekkel találkozni, mihelyt azok megpillantották őket, nyomtalanul eltűntek újra.

Ha esetleg a rabló quivos-ok törzséből valók, akkor ugyancsak résen kell állaniok, mert ha váratlanul támadják meg őket, igen komoly veszély fogja fenyegetni. Helloch ebben az időben Jorres viseletét egyáltalában nem találta gyanusnak. A spanyol nem vigyázta a partvidéket, s úgy látszik, hogy nem törődik senkivel és semmivel.

A mint napról-napra, ha lassan is, de állandóan felfelé haladtak, az Orinoco medre mind összébb szorult. Tizenöt és húsz méter között váltakozott a szélessége. Végre elérkeztek egy este a magas Maunoír-fokhoz. Így nevezte volt el egy francia utazó a párisi földrajzi társaság titkárának, Maunoirnek a tiszteletére.

Az utasok a kiállott fáradalmak miatt erősen ki voltak merülve, s alig várták, hogy lefeküdjének. A szokásos nagy vigyázatról is megfélekedtek.

Az éjszaka csendben telt el. A bravos-indiánusok nem támadták meg, sem Alfoniz quivos-indiánusai.

A mint a két kormányos reggel fölébredett, a kellemetlen meglepetés hangos kiáltást csalt ajkaikra.

Az éj folyamán a folyó vize tizenöt ccentiméterrel lejjebb apadt, s a két falca kiállott a vízből, a feneket érte.

Szépen ott hagyhatták a falcákat, az esős évszaknak vége volt, beállott a száraz-évad.

Midőn a két falca legénységét a kormányosok összehívták - valaki hiányzott közülök.

Jorresnek üthették bottal a nyomát.

## VII. FEJEZET. Pihenő a Maunoir-hegyfoknál.

A Maunoir-hegyfok ezerötszáz méterrel magasabb, mint a Savannák. A vele összefüggésben levő hegyláncz messzire elnyúlik délkelet felé.

Mintegy huszonnégy kilométernyire innen van a Lesseps Ferdinánd-hegyfok, a mint Chaffanjon nevezte el az általa készített térképen. Itt kezdődik Venezuelának a hegyvidéke. Szanaszét hegylánczok és hegyhátak húzódnak minden irányban. A hatás, melylyel a szemlélőre vannak, meglepő. Itt látszik a Sierra Parima, melynek tövében az Orinoco fakad, amott a «Vörös-hegy», melynek ormára felhők szállanak megpihenni; oldalából számtalan hegyi patak ered; a távolban pedig, mint egy óriási határkő, a Peraima a három ország mesgyéjén.

Ha lehetséges lett volna, Helloch és úti társai egészen a Parima tövéig hatoltak volna, az Orinoco bölcsojéig. Erre természetesen a körülmények miatt nem is gondolhattak.

Aznapi reggel Helloch, Paterne, Martial, Jean és a két kormányos összeültek és tanakodtak, hogy mitevők legyenek. Az erdő szélén telepedtek le. Ezt a helyet aztán elnevezték a «Maunoir-hegyfoki tábor»-nak, habár a hegyfok maga a folyónak tulsó partján volt. Közelükben az emberek foglalatostkodtak a zátonyra jutott falcákkal.

Derült idő volt, friss szellő lengedezett, a szemben levő hegyfok napfényben úszott. Sem a távolban, sem a közelben nem mutatkozott egyetlen benszülött sem, sehol semmi nyoma kunyhónak vagy egyéb emberi hajléknak. Teljesen elhagyatott hely volt ez; ültetvényesek sem telepedtek meg e tájékon, mert a közlekedés innen nagyon meg volt nehezítve.

Helloch Jakab kezdé meg a tanácskozást:

- Valdez, nem járt ön még soha ennél feljebb az Orinoco felső vidékén?
- Soha - felelé a «Gallinetta» kormányosa.
- Ön sem, Parschal?
- Én sem - viszonzá Parschal.
- Embereik közül sincs senki, a ki kalauzunk lehetne?
- Bizony olyan emberünk nincsen - felelék mind a ketten.
- Jorres lett volna az egyedüli - szólott közbe Paterne, - de ő hűtlenül megszökött tőlünk. Bizonyára járt már ezen a vidéken, habár makacsul tagadta.
- Hova is mehetett az az ember? - kérdé Martial.
- Oda, a hol őt bizonyára már várták - felelé Helloch Jakab.
- Várták??
- Úgy van, őrmester úr; már régóta gyanakodva kísértem figyelemmel azt az embert.
- Hiszen San-Fernandóban azt mondta, hogy Santa-Juanába igyekszik - jegyzé meg Jeanne.
- Alighanem ismeri is személyesen Esperante atyát - mondá Paterne Germain.
- Éppen azért furcsa, hogy most ugrott meg, a mikor néhány napi út választ minket csak el a misszió-teleptől.

Helloch volt az egyetlen, a ki már régebb idő óta leszámolt azzal a gondolattal, hogy Jorres nem forgat jót az elméjében. Szóvá is csak azért nem tette, hogy társainak a nyugalma meg ne zavarja. Nyilván azért szökött el, hogy régóta érlelt tervét megvalósítsa.

A következmények bebizonyították, hogy Helloch nem rosszúl sejtett. A gaz Jorres azzal az ürügygel állott a Valdez szolgálatába, hogy okvetetlenül Santa-Juanába akar jutni, sőt, ha Esperante atya elfogadja az ajánlatát, ott is marad örökre. S ime éppen akkor hagyta cserbe gazdáját, mikor már közeledett a céljához. Természetes dolog, hogy a misszióba való jutás nem volt igazi célja.

És mindig, minduntalan a spanyol Alfonz, a quivos-banda feje jutott Hellochnak az eszébe. Jorres is spanyol, tehát nem lehetetlen, hogy az Alfonz-bandához tartozik, s esetleg csak azért szegődött az utasokhoz, hogy mindent alaposan kikémleljen, s aztán gaz cimboráit nyomra vezesse. Mindez most hirtelen eszébe villant Helloch Jakabnak, s belátta, hogy a veszély, melyet a jövő méhében rejt, nem is csekély jelentőségű. Mindazonáltal óvakodott attól, hogy aggodalmát elárulja. Igyekezett más fordulatot adni a beszélgetésnek.

- Ne törődjünk mi Jorresszel, - mondá - lehet, hogy visszatér hozzánk, lehet, hogy nem. Mindkét eset meglehetősen közömbös reánk nézve. Vegyük fontolóra a magunk dolgát, s azon tanakodjunk, hogy miképpen juthatnánk leghamarabb és a legbiztosabb úton célunkhoz. Az Orinoco tovább már nem mehetünk a szerencsétlen körülmény miatt -

- Melyre úgyis el voltunk előbb-utóbb készülve - jegyzé meg Jean. - Tudtuk, hogy vízi úton nem juthatunk a misszióba, mely egy kissé félre esik az Orinocótól.

- Igaza van önnek, kedves Jean - felelé Helloch Jakab, - egy nappal előbb vagy utóbb, az már nem határoz sokat. A legjobb esetben is csak negyven kilométernyi utat tehattunk volna meg vizen, s az is tele lett volna akadályllyal. Már pedig önt minden fáradságtól meg kell kímelnünk.

- Felőlem legyen egészen nyugodt, Helloch úr, - viszonzá Jean, - én már hála Istennek elég erősnek érzem magam, s akár holnap, sőt akár ma vállalkoznám arra, hogy útunkat a misszió felé folytassuk.

- Pompás! - kiáltott fel Paterne Germain.- Ha az ember önt hallja, Jean, új bátorságot és lelkesülést merít a szavaiból. Mindazonáltal jó lesz, ha mindent előre jól megfontolunk. Jakab, nem tudnád megmondani, hogy milyen messzire vagyunk Santa-Juanától?

- A térképen pontosan számítottam ki. Ha a Sierra Parima tövéig nem hatolunk, hol az Orinoco ered, akkor egyenesen Santa-Juana felé tartva körülbelül ötven kilométernyi út vár reánk, még pedig olyan út, melyet sem csónakkal, sem lóháton, hanem gyalog kell megtennünk.

- Gyalog? - szólott közbe nagy megütközéssel Martial őrmester.

- Bizony gyalog, kedves őrmesterem - magyarázá Helloch, - mert ezen a vidéken sem falvak, sem ültetvény-telepek nincsenek, a hol háttas lovak várhatnának reánk.

- Hát a falcákkal mi történik, meg a holmijainkkal? - vágott közbe Paterne, a ki növénygyűjteménye miatt sokkal jobban aggódott, mint ruhái és fehérneműi miatt.

- Itt maradnak java-részt a falcákon. Valdez vagy Parschal, már a kettő közül az, a ki nem tart velünk, majd gondot visel rájuk. A misszió nincs olyan messze, hogy az érintkezés közöttünk megszakadna.

- E szerint a legszükségesebb holmikat, a mikre négy-öt napig tartó utunk alatt szükségünk lesz, magunkkal viszsziük? - kérdé Jean.

- Úgy van, kedves Jean. Ennél, azt hiszem, okosabbat nem tehetünk. Ne feledjük el, hogy a két falca itt reánk várni fog, ha ismét San-Fernando felé akarjuk venni az utunkat.

- Az én ezredesemmel! - kiáltá Martial örmester.

- Atyámmal! - rebegé Jean.

Helloch homloka kissé elborult. Komoly aggodalmak szállották meg, de hallgatott. Miért is kedvetlenülé el azokat, a kik tele voltak a siker reményével. Erős elhatározása volt, hogy történjék bármi, ki fog végig tartani, s mint a kis karaván feje óvatos lesz, de nem riad vissza semmiféle veszélytől.

Az elindulást másnap határozták el, s hamarosan munkához láttak, hogy mindazt magukkal vigyék, a mire előreláthatólag szükségük lesz.

Valdez maga vállalkozott arra, hogy az utasokat embereivel együtt a misszióig fogja kíséni. Parschal tehát ott marad tizenhat emberével és vigyázni fog a két falcára meg a podgyászra. Hogy mikor fognak visszatérni, azt ugyan senki sem mondhatta volna meg előre.

Az is baj volt, hogy ez a vidék teljesen lakatlan volt, bezzeg be jó lett volna, ha benszülöttekre akadnak, a kik őket az erdőségeken keresztül Santa-Juanába kalauzolja.

Valdez erre vonatkozólag megjegyzé:

- Meglehet, hogy egy-két puskalövésnyire innen egy-két indiánus-kunyhóra bukkanunk, mert, ha jól tudom, akadnak még erre felé guaharibok.

- Honnan sejti ezt, Valdez? - kérdé Helloch.

- Amott az erdő szélén tűz nyomát láttam, nem lehet kétszáz lépésnél tovább az Orinoco partjától.

- Ki volt aludva a tűz?...

- A tűz igen, de a hamú még meleg volt.

- Ha csakugyan guaharibok voltak a tűz élesztői, csodálom, hogy nem vártak be minket.

- Hja, uram, - felelé Valdez, - azok a boldogtalanok nagyon félénkek. A kunyhójuk, ha ugyan csináltak kunyhót, nem lehet távol a folyótól.

- Vegyük a nyakunkba az erdőt, Valdez, - indítványozá Helloch - hátha valamit felfedezünk, a minek később hasznát vehetjük.

- Én is szeretnék önökkel menni! - ajánlkozék Jean.

- Ohó, abból ugyan nem lesz semmi kis öcsém - vágott közbe Martial. - Elég nehéz út vár reád, tartogasd arra az erődöt!

Helloch is tökéletesen helyeselte a «nagybácsi» tilalmát, s így szólott Jeanhoz:

- Kedves Jean, a nagybácsinak igaza van. Ma még pihennie kell. Valdez meg én majd elvégezzük magunk is.

Reggeli után elindult Helloch és Valdez. Helloch magával vitte puskáját, Valdez pedig baltáját. Nemsokára eltűntek az erdő sűrűjében.

Délelőtt kilencz óra lehetett. A nap égető sugarai a sűrű lombok közé is behatoltak, ámde azért a fák elég árnyékot tartottak, s a rekkenő hőséget némileg mérsékelték.

A rengeteg vadon csaknem egészen elhagyatottnak látszott; Valdez éles szeme kellett ahhoz, hogy a letaposott fűből meg egy-két letört galyból arra következtessen, hogy itt nem régen emberek jártak.

Az ember nem járta őserdőben óriási nagyságúra nőttek a fák. Minél beljebb hatoltak, Hellochot annál inkább elfogta a vadász-szenvedély. Egész rakás lajhárt, bizam-sertést, majmot és tapirt lőhetett volna, mert minduntalan felbukkant lőtávolságban egyik vagy másik, de hát mit csináltak volna az elejtett zsákmánnyal? No meg az sem volt ajánlatos, hogy a puskalövés elriaszszák azokat, a kiknek felfedezésére indultak. Hát ha valahol a rabló quivos-banda egyes tagjai rejtőzködnék. A guaharibok a puskalövés hallatára még jobban elrejtőzhettek volna.

Helloch és Valdez csendesen haladtak egymás mellett. Tulajdonképpen azt sem tudták, merre, csak mentek. Néminemű gyalogösvény nyomán törtettek előre. Bizony nem volt könnyű a haladás; Hellochnak akaratlanul is eszébe jutott, hogy az a gyalog-út, mely reájuk vár, míg Santa-Juanába jutnak, sokkal fáradtságosabb lesz, mint a vízi út volt.

Mintegy órai út után Valdez hirtelen felkiáltott:

- Szalmakunyhó!

Mindketten abban a pillanatban megállottak.

Mintegy száz lépésnyire tőlük csakugyan egy nagyon nyomorúságos indiánus viskó kúpfedele látszott.

Valdez és Helloch a kunyhó felé tartottak. Odaérve beléptek a nyitott ajtón át a kunyhóba.

Üresen találták.

Ebben a pillanatban kívülről meglehetősen közelben, észak felől puskaropogást hallottak.

## **VIII. FEJEZET.**

### **A fiatal indiánus.**

- Vigyázzunk!... Lövés hallatszott! - kiáltá Helloch.
- Alig háromszáz lépésnyire tőlünk - viszonzá Valdez.
- Talán csak nem Martialnak jutott eszébe, hogy vadászni menjen!
- Alig hinném.
- Vagy talán az az indiánus, a kinek mi a kunyhójában vagyunk, Valdez.
- Előbb hadd nézzünk körül, vajjon lakik-e benne valaki - mondá a «Gallinetta» kormányosa.

Körülnéztek a kunyhóban.

A kunyhó belül is olyan nyomorúságos volt, mint kívül. Butorról természetesen szó sem lehetett. Az egyik szögletben szénából készített alom; amott a földön néhány üres lopó-tök, egy rakás gavilla-dió, tűzhely, melyen még egy-két leégett galy vége csillámlott.

- Úgy látom - jegyzé meg Valdez, - hogy e kunyhónak a gazdája, kevéssel az előtt, hogy mi ide érkeztünk, még itthon volt.

- Alighanem itt van a közelben, mert bizonyosan ő lőtt az imént.

Valdez tagadólag rázta a fejét.

- Ezeknek az indiánusoknak nincsen puskájuk sem pisztolyuk; nyíl a fegyverük csupán.
- Nézzünk egy kissé körül - indítványozá Helloch, kit némileg nyugtalanított az a gondolat, hogy esetleg a quivos-banda lappang az erdőben.

Helloch és Valdez kijöttek a kunyhóból s abba az irányba indultak, honnan a puskalövés hallatszott az imént.

Lassan, óvatosan s minden irányban kémlelve haladtak előre. Csak a madarak éneke, rikácsolása s egy-egy száraz ág zöreje szakította meg az erdő csendjét.

Mintegy húsz perczig mehettek folyton előre, s már-már vissza akartak térni, midőn a bokrok mögül halk zokogás ütötte meg a fülöket.

Valdez intett Hellochnak, hogy guggoljon le s hallgatózzék. A közelükben egy kis tisztás volt, onnan hallatszott a zokogás. Midőn Valdez az ágakat széthajtotta, így szólott halkán társához:

- Nézz oda!

A tisztáson egy pálmafa tövében két embert pillantottak meg. Az egyik mozdulatlanul feküdt a földön, a másik mellette térdelt, s aggódva emelte fel a fejét, hallgatózott.

Mindkettő indiánus volt, semmi fegyver nem lévén náluk, bizonyára nem tartoztak a rablókhoz. Banivos-indiánusoknak ismerte fel őket Valdez, ezeknek a fajából való volt ő maga is.

A földön fekvő, nyilván haldokló, mintegy ötven éves lehetett, a mellette térdeplő alig több tizenhárom évesnél, tehát még gyermek.

Helloch és Valdez megkerülték a bokrot, s mintegy tíz lépésnyire az indiánusoktól megállottak.

A mint az indiánus ifjú megpillantotta őket, rögtön felugrott, arcán visszatükröződött a rémület, mely szívét megszállotta. Egy pillanatig azon tűnődött, hogy mitevő legyen, aztán hiába integetett Valdez, elrohant.

Helloch és Valdez odasiettek a földön heverő indiánushoz, vizsgálták, a szíve dobogását hallgatták.

Szíve már nem dobogott; vérehagyott ajkai között a lélekzet teljesen megszűnt.

Az indiánus meghalt, ... alig egy negyed órával ezelőtt halhatott meg. Teste még nem hült ki egészen, nem is volt még megmerevedve. A mellén látszott a halálos seb. Golyó fúrta át a tüdejét.

Valdez a vérrel befecskendezett fűben megtalálta a gyilkos golyót is.

Hetedfél milliméteres kaliberű revolvernek a golyója.

- Ugyanilyen kaliberűek a «Gallinetta» fedélzetén levő revolverek is, mert a «Moriche»-on levőknek nyolcz milliméteres a kalibere, - mondá Helloch. - Sajátságos dolog?

Nyomban Jorres jutott az eszébe.

- Okvetetlenül kézre kell kerítenünk az indiánus fiút, - tűnődék magában félhangosan - csak ő adhat a történetekről felvilágosítást nekünk. Esetleg azt is meg tudja mondani, hogy ki volt a gyilkos.

- Igaz, elő kell bárhonnan teremtenünk a fiút - jegyzé meg Valdez, - csak az a kérdés: hol keressük?

- Hátha visszatért a kunyhóba?

- Alig hinném.

Az indiánus fiú mintegy száz lépésnyire távozott csak a tisztástól, s ott egy fa mögé húzódva figyelemmel kísérte a két idegent. A mint látta, hogy miként viselkednek a halottal szemben, kissé felbátorodott, előjött a rejtekhelyéből s néhány lépésnyire közeledett.

Itt pillantotta meg őt Valdez. Intett, hogy közeledjék, de a fiú megint el akart futni, miglen Valdez a maga nyelvén szólította meg, biztatta és hívogatta. Biztatta őt, hogy nincs mitől félnie, segíteni fognak neki, hogy a halottat a kunyhóba vigyék.

A fiú lassan, gyanakodva közeledett az idegenekhez, s a mint oda érkezett a holttesthez, zokogva borult reá. Az egyébként izmos fiú nagyon le volt soványodva, mellén egy kisdéd keresztet vett észre Helloch. Megszólította őt spanyolul Helloch, s csodálkozva hallotta, hogy a fiú ért ezen a nyelven is.

Egyet-mást kérdezett tőle:

- Mi a neved?

- Gomo.

- Ki ez itt, a kit megöltek.

- Apám.

- Szegény fiú!... Az apját vesztette el.

A fiú erősen zokogott. Helloch megfogta a kezét, szeretettel megsimogatta az arcát és vigasztalta.

Valdez kérdé a fiútól:

- Ki ölte meg apádat?
- Egy idegen. Éjjel rontott be a kunyhónkba.
- Honnan jött az az idegen?
- Nem tudom.
- Indiánus volt ő is?
- Nem; spanyol volt.
- Spanyol! - kiáltott fel Helloch.
- Az, mindjárt reá ismertünk a beszédjéről.
- Mit kívánt tőletek?
- Kérdezte, hogy megérkeztek-e a quivasok az erdőnkbe.
- Micsoda quivasok? - kérdé megütődve Valdez.
- Hát azok a rabló quivasok, a kiknek Alfonz a vezérök.
- A megszökött gonosztevőnek a bandája!

Helloch rögtön hozzá tevő:

- Itt vannak a környéken?
- Nem tudom - felelé a fiú.
- Nem is hallottad, hogy a környéken csatangolnak?
- Nem.
- De láttad már őket, úgy-e?

A fiú arcza most is roppant aggodalmat és félelmet árult el, a szeme pedig megtelt könnyel.

Valdez további puhatolozására elmesélte, hogy szüleivel együtt San-Salvador községben lakott, s egyszer a gaz quivasok betörték a faluba, a lakosokat lemészárolták, a kunyhókat felgyújtották. Szegény anyját is megölték, ő meg az atyja csak nehezen tudtak elmenekülni. Úgy húzták meg magukat ebben az elhagyatott erdőben, s mintegy tíz hónapja, hogy itt éltek.

Arról Gomo nem tudott semmit, hogy a quivas-ok a közelben vannak-e. Sem ő, sem az apja nem találkozott velök.

- Nemde, az a spanyol, a ki kunyhótokba betört, a quivasokról szeretett volna valamit megtudni?
- Úgy van, ... s merthogy nem tudtunk neki semmit mondani, szörnyű dühös lett.
- Nálatok maradt aztán?
- Akkor éjjel nálunk maradt.
- Hát aztán?
- Reggel reá parancsolt apámra, hogy vezesse őt ki az erdőből a Sierra felé.
- Megtette atyád?
- Nem akarta őt kalauzolni.

- Miért nem?
- Mert attól félt, hogy a quivasokkal találkozhatnak.
- S a spanyol?
- Egyedül indult el.
- Aztán újra visszajött hozzátok, úgy-e?
- Vissza, ... mintegy négy óra múlva.
- Négy óra múlva csak?... Miért?
- Eltévedt az erdőben. Most már elővette a revolverét és azzal fenyegetett minket, hogy megöl, ha nem mutatjuk meg neki az utat.
- Atyád természetesen engedett?
- Igen, ... ó apám, ... szegény jó apám! - zokogott a fiú, s kimondhatatlan szeretettel nézett a halottra... - A spanyol megragadta a karjánál fogva, s magával hurczolta. Én reszkette mentem a nyomukba. Körülbelül egy óra hosszáig mehettünk. Apám semmi áron sem akart annak az embernek útmutatója lenni. Kerülő utakon vitte, de úgy, hogy mindig a kunyhó közelében maradtunk. A spanyol észrevette. Reátámadt atyámra és szidta, csúfolta. Ekkor atyám reávetette magát, egy ideig birkóztak - aztán lövést hallottam. Atyám szegény ott vérzett el a földön, a spanyol elmenekült.
- A fiút újra megrohanta a fájdalom, leroskadott apja holttestére és alig tudták megvigasztalni.
- Helloch megértette vele, hogy azzal a spanyollal még fog találkozni, s majd lesz módja arra, hogy apja haláláért bosszút vegyen.
- Gomo, a mint e szavakat hallotta, fölemelte a fejét, s könnyein keresztül tört a bosszú lángja.
- Helloch folytatta a puhatolózást:
- Úgy-e bár, jól megnézted azt az embert?
- Jól megnéztem; sohasem fogom elfelejteni az arcát.
- Meg tudnád nekünk mondani, hogy milyen volt a ruhája? Milyen a termete, hajának a színe, arcának a vonása...
- Olyan volt, mint a hajósok, az ujjasa és a nadrága is.
- Helyes.
- Kissé magasabb volt, mint maga - mondá Gomo Valdezre mutatva.
- Értem!
- Fekete volt a haja és egészen fekete a szakállja is.
- Jorres volt! - kiáltott fel Helloch Jakab.
- Bizonyosan! - tévé hozzá Valdez.
- Aztán mindketten azt ajánlották Gomonak, hogy menjen velők.
- Hova? - kérde az ifjú baniva-indiánus.
- A folyóhoz, a Torrida patak torkolatánál várnak reánk a falcáink.
- Falcák? - kérde csodálkozva a fiú.

- Hát te meg apád nem is tudtatok arról semmit, hogy falcák érkeztek az Orinocón?
- Nem. Ha a spanyol nem rontott volna reánk, reggel bizonyosan megláttuk volna, mert oda szoktunk járni halászni.
- Nos fiam, nem volna kedved velünk tartani? - kérde nyájasan Helloch.
- Igen, ha megigérik, hogy találkozom majd azzal az emberrel, a ki apámat megölte...
- Megigérem, hogy apád halálát meg fogjuk torolni...
- Akkor szívesen megyek!
- Siessünk tehát!

Visszafelé vették az útjokat. A meggyilkolt indiánust természetesen nem akarták az erdők vadjainak martalékul ott hagyni. Helloch elhatározta, hogy néhány emberrel vissza fog térni és tisztességesen eltemeti, mint a hogy a keresztényt megilleti a tisztességes eltakarítás.

Gomo ügyesen kalauzolta új barátait, s mintegy félóra múlva már a falcáknál voltak.

Helloch és Valdez abban állapodtak meg, hogy Alfonzról és Jorresről egy szót sem szólnak társaiknak. A helyzet nem volt megnyugtató. Az a körülmény, hogy Jorres megtudta, minő czél vezeti Kermor Jeant Santa-Juanába, s hogy ezt Alfonznak, Kermor ezredes halálos ellenségének is el fogja mondani: roppant veszélyessé tette helyzetüket. Előre látható volt, hogy Alfonz minden áron igyekezni fog ellenségének a gyermekét hatalmába keríteni.

Egyelőre nyugton lehetnek, mert Gomo nyilatkozata szerint a quivas-ok még nincsenek a közelben. Helloch úgy vélekedett, hogy elég lesz, ha csak úgy nagyjában mondja el a történeteket, s legfeljebb csak érinti, hogy az indiánust Jorres, a szökevény spanyol gyilkolta meg, mégpedig azzal a revolverrel, melyet a «Gallinettá»-ról lopott el.

Bezzeg csodálkozott Martial őrmester, Jean és Paterne, midőn Helloch és Valdez bemutatta nekik Gomot, s elmesélte a megállapodás szerint, hogy mi történt. Az indiánus fiút mindenki szeretettel, nyájas részvétellel fogadta. Kivált Jeannenak a jó szíve esett meg a szegény árván.

Mintha maga a Gondviselés intézte volna a dolgot, hogy útjukba vetette Gomot! Jeanne kérdezte tőle, hogy járt-e már a santa-juanai telepen?

- Voltam, igen gyakran mentünk el oda atyámmal.
- Elvezetsz minket is oda?
- Nagyon szívesen... Maga jó, nem olyan gonosz, mint az a spanyol, a ki apámat megölte.

Az a nyájasság és jóakarat, melylyel fogadták, nagyon meghatotta Gomot. - A legények ezenközben serényen készülődtek a tábor elkészítésén; utasaink pedig az útra készülődtek. Jean elmondá Gomonak, hogy miért megy Esperante atyához.

A fiú arcza nagyon elszomorodott:

- Az apját akarja felkeresni, úgy-e?...
- Atyámat!...
- Meg fogja őt találni, ... de én, ... én nem látom többé az enyémet soha... soha!

Délután Helloch, Paterne, néhány matróz elindultak a temetésre. Velök ment Gomo, s hozzájuk csatlakozott Jean is. Félóra nem telt el, s már ott voltak a tisztáson, hol a pálmafa alatt a megölt indiánus holtteste feküdt.

A matrózok gödröt ástak, s belefektették a halottat. Gomo szivettépő zokogással búcsúzott el apjától. Felhantolták aztán a hevenyében ásott kisdéd sírt. Jean és Gomo letérdeltek a hantra - s együtt imádkoztak a halott lelki-üdvösségeért.

Ezzel vége volt a temetésnek.

Visszatértek a táborba, s a mint Martial és Helloch aggaskodva kérdezték Jeannetól: miként győzi az utat, a leány így szólott:

- Most már reménykedem újra!... Ne aggódjék miattam senki!

## **IX. FEJEZET.**

### **A Sierrán keresztül.**

Délelőtt tíz órakor Helloch Jakab és társai a Manoir fok mellett ütött táborból elindultak. A legénység többi részét Parchal felügyelete alatt otthagyták a táborban. Az ott maradt legénység - tizenöt ember - el volt készülve arra az esetre, ha a benszülöttek, vagy Alfonz a rablóvezér, megtámadná, hogy rögtön felülnek a falcákra és San-Fernandóba veszik útjukat.

Helloch remélte, hogy Santa-Juana népsége elegendő erővel rendelkezik arra nézve, hogy bárminemű támadást visszaverjen.

Így szerbe-számba véve minden eshetőséget, Helloch örömmel vette észre, hogy a helyzet még sem kétségbeejtő. Elvégre Gomo atyja maga is azt mondotta volt Jorresnek, hogy Alfonz bandája még nincs a környéken, így hát az alatt a két nap alatt, míg a Santa-Juana telepre jutnak, talán kikerülik a rablók támadását. A misszió mintegy ötven kilométer távolságra volt, ezt az utat két, legfeljebb harmadfél nap alatt megtehetik. Vagyis október 30-dikán elindulván, november 1-jén oda megérkezhetnek.

Az útra kelő kis társaság nyolcz emberből állott. Helloch Jakab és Valdez mentek elül, utánuk Jean és Gomo. (Az utat természetesen a fiatal indiánus mutatta.) Martial és a növénygyűjtő dobozzal felfegyverkezett Paterne mentek utánok, végül két evezőslegény vitte a szükséges holmikat és a négy napra szóló elemózsiát.

Az őserdőkben, melyeken újak keresztül vitt, bizvást számíthattak vadra, de Helloch jó előre kijelentette, hogy puskával nem szabad löni, hogy magukat el ne árulják. A mit nyíllal lelőhetnek, azzal meg kell elégedniök. A puskákat azonban úgy Helloch, mint Martial és Paterne természetesen magukkal vitték.

Az ég derült volt, s viharhozó felhőnek még csak nyoma sem mutatkozott az égen. A lombos fák árnyékot adtak, s a szellő is mérsékelte a nagy hőséget. A talaj fokozatosan kezdett emelkedni, s léptök alatt zörögött a haraszt. Mocsárra sem bukkantak, s így egy sebesen alárohanó hegyi patak, a Torrida kanyargó partja mentén haladva semmi nagyobb akadályra nem akadtak.

A Gomoék elhagyott szalmakunyhóját érintve észak-keletnek vették az útjukat, s ha itt-ott sűrű bozótba tévedtek, valahogy keresztültörtek rajta. Nagyon kényelmes nem volt, no de Helloch és Valdez tőlük telhetőleg egyengették az utat, hogy az utánuk következők ne érezzék az akadályokat. Azt talán mondanunk sem kell, hogy Helloch főleg Jeanra gondolt, midőn az akadályok félrehárításán buzgólkodott.

- Sietnünk kell, - mondá - de mégis vigyázzunk, hogy az út nagyon ki ne merítse Jeant.

- Helloch úr, - viszonzá a kedves leány - miattam nem kell aggódnia. Nincs már semmi bajom, s igazán győzöm az utat.

- Mégis... mégis, jó lesz, ha nem erőlteti meg magát, kedves Jean. Engedje, hadd gondoskodjam kegyedről! Gomo meglehetősen kioktatott engem, s most már sejtem, sőt bizonyosra veszem, hogy merre van a hittérítő-telep. Harmadfél napi út az egész, de az sem túlságosan kimerítő, ha ugyan valami kellemetlen akadályra nem bukkanunk. No de attól sem kell félni, mert elegendő vagyunk, s gondoskodtunk mindenről.

- Köszönöm az ön jóságát, szívemből köszönöm. Valóban csak koldus szóval fejezhetem ki a hálámat azért a sok szívességért, melylyel együttutazásunk óta elhalmoz. Ha elgondolom,

hogy miképpen gondoskodott eddig is rólam, be kell látnom, hogy Ön nélkül nagybátyám és én sohasem jutottunk volna célhoz. A jó Isten küldötte Helloch urat!... Pedig tudom, hogy csak San-Fernandóig szándékozott...

- Kötelesség az egész, semmi egyéb!... A hova Kermor ezredes leánya ment, oda kellett nekem is mennem. Ez különben így volt megírva a sors könyvében, s mert ez így volt, kegyednek kötelessége szintén, hogy engedelmeskedjék nekem, még pedig föltétlenül!...

- Ó de még milyen szívesen! - felelé a fiatal leány.

Dél tájban letelepedtek a Torrido patak partjára, hogy kissé megpihenjenek. Gomo felhasználta az alkalmat, s néhány vad kacsát lőtt le nyíllal. Ezeket eltették vacsorára, s ebédre megelégedtek azokkal a hideg ételekkel, a melyeket magukkal hoztak.

Egy óráig tartó pihenés után fölkerekedett a kis karaván és folytatta az útját. Most már észrevehetőleg kezdett a talaj emelkedni, az erdő pedig hova-tovább sűrűbb lett. Mindenütt a patak partján haladtak, s így számos sűrű cserjét és bozótot kikerültek, hol sokkal nehezebb lett volna az előhaladás.

Helloch biztosra vette, hogy a huszonöt kilométernyi utat, melyre számított, aznap megteszik.

Az erdő tele volt madarakkal. Sűrűn rebbentek fel az ágakról, midőn a karaván lépteinek a zaját meghallották, bohókás majmok ugráltak, kergetőztek és fülsiketítő lármával bögték. Minél tovább jutottak észak-kelet felé, annál mozgalmasabb volt az erdő élete, de a vízimadarak száma megcsappant. Paterne számos, a fák ágairól lelógó fészket is látott, melyek a levegőben mint a hinta himbálóztak. Holmi éneklőmadarak fészkei voltak; a fészkekben ülő madarak olyan gyönyörűen énekeltek, mint a mi fülemüléink. Paterne nem állhatta meg, hogy fel ne nyúljon az egyik fészekbe. Gomo rögtön figyelmeztette:

- Vigyázzon!... Baj lesz!

És igaza volt, mert abban a pillanatban öt-hat trupial - így hívják a benszülöttek ezt a madarat - neki esett, s kicsibe mult, hogy a merész tudósnak ki nem vájták a szemét. Gomo és Valdez elriasztották a fészkeiket hősiesen védő madarakat.

- Barátom, vigyázz, hogy a félszemedet itt ne hagyod Amerikában - figyelmezteté Helloch a barátját.

A patak partján dúsan tenyésző fűben és bokrok között millió meg millió hernyó, csúszómászó féreg lappangott, Ezek az állatok éppen olyan félelmesek, mint az Orinocóban tanyázó kaimanok. Orvul leskelődnek az áldozatra, s Valdez jól tette, hogy óvatosan kikémlelte az utat, melyen a kis karaván haladott.

Veszedelemesebb négylábú, ragadozó állatnak nyoma sem volt a környéken, mindazonáltal Helloch előre gondolt arra, hogy éjjelre öröket állít fel, hogy Jean nyugodtan alhassék.

Eddigélé nem volt semmi baj; sem ragadozó vad, sem a quivas-ok és Alfonz nem mutatkoztak. Helloch gyakorta küldötte el Valdezt kémsemlére, hogy a váratlan megtámadásnak elejét vegye. E kémsemlékről Valdez megnyugtató válaszzal tért vissza, s Hellochnak elég volt egy szempillantás, melylyel Valdez őt az eredményről tudatta. A mennyire a patak mentén haladó szűk ösvényen lehetséges volt, a kis karaván a vezetőket mindenütt nyomon követte, ámde sok helyt kapaszkodniuk kellett, a patak nagyon szeszélyesen kanyarodott, s az útitársak, ha nem is nagy távolságra, de mégis elszakadtak egymástól.

Jean és Gomo szüntelenül egymás mellett maradtak s élénken beszélgettek. Miről is beszélhettek volna egyébről, mint a Santa-Juana telepről, s a buzgó Esperante atyáról, kinek az indiánusok között nagy volt a becsülete. Jean szerfölött érdeklődött e derék ember iránt.

- Ismered őt jól, úgy-e bár? - kérdé Gomótól.

- Hogyne ismerném, hiszen gyakran láttam. Apámmal egy álló esztendeig laktunk Santa-Juanában.

- Régen volt az?...

- Nem, csak a múlt esztendőben, az esős évszak előtt... A dolog úgy történt, hogy a mi falvunkat, San-Salvadort, a rabló quivasok kirabolták és elpusztították. Mi a többi indiánusokkal Esperante atya telepére menekültünk.

- Szívesen fogadott titeket?

- Ó de még milyen szívesen. Áldott jó ember az az Esperante atya. Nem is akart elereszteni, s az indiánusok közül számosan ott is maradtak...

- Hát ti miért mentetek el onnan?

- Apám akarta. Mi bonivas-indiánusok vagyunk, folyónk vidékére vágyódott vissza. Apám jó evezős volt, s arra számított, hogy valaki beszegődteti. Én is értek az evezéshez, már kis gyermek koromban kezdettem megtanulni.

Jean érdeklődéssel hallgatta az ifjú indiánus elbeszélését; elgondolta magában: vajjon mi lett volna szegényből, ha velök nem találkozik?... Aztán újra csak Santa-Juanára és Esperante atyára terelte a beszédet. Kérdezett egyet-mást Gomótól, s a fiú nagyon értelmesen megfelelt minden kérdésére. Elmondotta, hogy Esperante atya mintegy hatvan éves lehet, egészen fehér a haja és a szakála, de még most is szép, nagyon szép ember, különösen szépek tüzes, lelkes szemei.

Szakasztott úgy festette le, mint Assomption úr s a gaz Jorres. Jean már szinte látta lelki szemeivel a szelid és bölcs Esperante atyát, a mint őt nyájas szeretettel fogadja, ad neki útbaigazítást, s nyomára vezet a Kermor ezredesnek.

Este hat órakor jelt adott Helloch a megállapodásra. Számításában nem csalatkozott, éppen akkora utat tettek meg, a mekkorát ő előre meghatározott volt.

Az indiánusok éjjeli tanya készítéséhez fogtak. A patak szikla-partjának egyik részében tágas, kényelmes üreget találtak. Száraz fűvet és falevelet hintettek el, azon jól fog esni a pihenés. Jean nagyon szabadkozott, hogy neki nem kell semmi külön kényelem, a minő a többinek az osztályrésze lesz, azzal megelégszik ő is, de hiába való volt minden tiltakozása. Helloch akarta, s annak úgy kellett lennie.

Valdez és Paterne vacsorát készítettek. A patakban rengeteg sok hal úszkált. Gomo az indiánusok módjára néhányat nyíllal lőtt meg, s ezeket a tűznél megsütötték. Volt canava-kenyerük, szárított hústik és a mi földolog - pompás étvágyuk. Természetes dolog tehát, hogy a vacsora mindnyájuknak nagyszerűen ízlett.

Vacsora után Valdezen meg egy indiánuson kívül mind lefeküdtek és édesen aludtak. Valdez és a társa éjjelig örködtek, akkor Helloch kelt fel, s a másik indiánussal örködött reggelig. Martial is váltig ajánlkozott, hogy örködni fog, de Helloch nem fogadta el.

- Majd holnap önre meg Paternere kerül a sor - viszonzá.

Valdez az éjszaka első felében a vadállatok éktelen ordításán s a sziklásmedrű patak harsozásán kívül nem hallott egyebet. Mind a kettőhöz hozzászokott, s így éjfélkor nyugodtan hajtotta a fejét álomra, gondolván, nem fogja semmi megzavarni a karaván álmát.

Helloch a patak partjára ült, s innen vigyázta az innenső meg a tulsó partvidéket is.

Hajnali négy óra tájban, midőn már kezdett derengeni, a tulsó parton - úgy rémlett neki - mozgást vett észre, olyan formát, mint a mikor valaki elsurran a fák között. Emberek-e vagy állatok? - tűnődék magében. Lefeküdt s elkezdett nesztelenül mászni fölfelé, hogy közelebbről megfigyelhesse. Mikor felért a part legmagasabb pontjára, merően figyelt. A mozgás még mindig hallatszott, de az okát sehogy sem tudta kifürkészni.

Az alvókat nem akarta álmukból felriasztani, de Valdezt mégis felköltötte:

- Csitt, ne szólj egy szót sem, Valdez - suttogá fülébe, - jer, nézz át a tulsó partra, s mondd meg nekem, minő mozgolódás van ott?

Valdez néhány pillanatig vizsgálódva nézett a kijelölt irányban, s aztán így szólott:

- Három-négy ember rejtezik ott a fák között.

- Mit akarhatnak?

- Nem szabad zajt ütnünk. A patak ezen a helyen nagyon mély, át nem jöhetnek, ha csak lejjebb vagy feljebb gázlóra nem akadnak. Meglehet, hogy néhány bravas-indiánus lesz.

- Hm, attól tartok, hogy nyomára jöttek a mi éjszakai tanyánknak, s nézze csak, amott lejjebb egy már a partról leszállott, s a vizet kémli.

- A bizony, s ha jól látom, nem is indiánus, egészen más a járása.

- Akkor nem lehet más, mint Alfonz valamelyik czimborája... Valóban kár, hogy embereink ott maradtak a táborban, nehéz dolgunk lesz, ha a gazok megtámadnak.

E pillanatban megragadta Valdez a karját.

- Most már jobban látom, ... aligha csalódom, ... igen, igen, reá ismertem, az a czudar ott a mi megszökött spanyolunk...

- Jorres!...

- Az.

- A nyomorult megkapja mindjárt, a mit keresett - mondá Helloch, s fegyverét vállához emelve célba vette.

- Ne!... Ne!... - inté őt Valdez. - Az ellenség száma vele csak egygyel fogyna, s lehet, hogy az erdőben száz meg száz quivas rejtőzködik. Legyünk nyugton, a patakon most nem jöhetnek át.

Helloch szót fogadott Valdeznek, mert belátta, hogy tökéletesen igaza van. Jorres pedig, - mert csakugyan ő volt - mintha sejtette volna, hogy reá ismertek, visszahúzódott s a fák sűrűjében elbújt.

Többé aztán egy lélek sem mutatkozott a tulsó parton, sem az erdő szélén.

Hellochot igen komoly aggodalom szállotta meg.

Miként folytassák az utat, tudván azt, hogy a gaz Jorres kikémlelte őket, s aligha nem tovább is a nyomukban marad. A hol pedig Jorres rejtőzködik, onnan a quivasok s a nyomorult Alfonz sem lehet távol.

## X. FEJEZET. A Frascaesi gázló.

Öt órakor már mozgolódni kezdettek az éjjeli tanyán.

Jean ébredt fel a leghamarább. A patak partján alá és fel sétálgatott, midőn Martial őrmester, Paterne és Gomo még javában aludtak.

Az evezőslegény, a ki Valdezt hajnal felé felváltotta, jelentette Hellochnak, hogy ő is látott gyanus alakokat a tulsó parton. Jorresre ő is mindjárt reá ismert. E szerint Valdez sem csalódhatott.

Helloch Valdeznek is, meg az evezős-legénynek is nagyon a szívére kötötte, hogy ne szóljanak senkinek egy szót sem. Ha csakugyan fenyegeti a karavánt valami veszély, még idején meg fogják tudni.

Rövid tanakodás után minden eshetőséget tekintetbe véve elhatározta Helloch, hogy gyorsított menetben tovább fognak haladni Santa-Juana felé. Ugyanis könnyen megérthető, hogyha Alfonz és bandája leselkedik rájuk, akár előre haladnak, akár visszafelé veszik útjokat: meg fogják őket támadni.

A Torrida egyelőre elválasztja őket a rablóktól, ha ugyan feljebb valahol nincsen alkalmas gázló, melyen átjöhetnek. Helloch nem ismervén ezt a vidéket, föltette magában, hogy Gomótól megkérdezi, mert az indiánus ifjú bizonyára fogja tudni. Úgy okoskodott, hogy minél közelebb jutnak a hittérítő-telephez, annál nagyobb biztonság vár rájuk a quivasok támadása ellen, mert Santa-Juana népessége nem megvetendő, Esperante atya pedig nem fogja őket cserben hagyni.

Szóval a földolog az, hogy minél előbb elinduljanak.

Helloch elindult, hogy felköltse az alvókat s intézkedjék, hogy útra készülődjenek.

Ekkor találkozott Jeannel:

- Azok még mindig alusznak, Helloch úr - mondá neki a leány.
- Mindjárt felköltöm őket, hogy minél előbb tovább folytassuk az utat. Kegyed, Jean, oly korán ébredt fel?
- Nem láttak valami gyanusat az éjjel?
- Nem... a világért sem!... De azért jó lesz, ha sietünk az úttal. Kiszámítottam, hogy ha jól szedjük a lábunkat és nem tartunk hosszabb pihenőket, éjfél előtt már Santa-Juanában lehetünk.
- Ó Helloch úr, ha tudná, hogy mennyire szeretnék már Esperante atyával beszélni!...
- Hol van Gomo?
- Alszik a szegény fiú!
- Beszélnem kell vele. Valamit szeretnék tőle az útra vonatkozólag megkérdezni.
- Talán én is elvégezhetném, nem bízna reám?

Majd hozzá tev :

- Nekem úgy tetszik, hogy Helloch  r ma reggel izgatottabb, mint máskor? Történt talán valami?

- Nem, ... higgye el, Jeanne kisasszony, nem történt éppenséggel semmi.

Helloch felköltötte Gomot, s kérdezte tőle, hogy látott-e már térképet?

Gomo a hitt rit kt l megtanult olvasni és  rni, nem tartozott tehát a vad és műveletlen indiánusok közé.

- Ismerem a térképet, uram - felelé Gomo - Santa-Juanában mutattak nekem gyakran.

- Nos hát nézz erre a térképre - mondá Helloch, s egy köre fektette. - Látod ezt a kanyargó fekete vonalat itt ni? Ez az Orinoco folyam. Ismered  gy-e?

- Nemcsak ismerem, hanem szeretem is!

- Derék f   vagy, Gomo, szereted a hazád folyamát!... Ez a fekete itt egy hatalmas hegy, ebből buzognak ki a források, itt erednek a folyók.

- A Sierra Parima az, Helloch  r, ismerem jól azt is... jártam elégszer ott az apámmal.

- Helyes. Ez itt a Lesseps-fok.

- Igen igen, jól emlékszem reá.

- Miért mutatja mindezt Gomonak, Helloch  r - kérdé Jean, a ki figyelmesen hallgatott minden sz ra.

- Szeretném biztosan tudni, hogy milyen irányú a Torrida folyása, Gomo esetleg  tbaigaz t nk lehet. Szükségem van reá.

Jean k ml  pillantást vetett Hellochra, a ki hirtelen elfordult tőle, s újra Gomoval állott szóba:

- Nos hát, fiam, látod ezt a pontot, itt áll a két falca, ez mellette az er  , a hol apádnak a kunyhója állott... ez itt a Torrida torkolata...

- Ez a?... Igen-igen, most már látom.

- Vigyázz jól reám, Gomo,  n most az ujjammal megh zom a vonalat a Torrida mentén Santa-Juan ig, ha valahol el találnám véteni, rögtön igaz ts ki.

Midőn addig a pontig  rt, a hol Santa-Juanát sejtette, megállott, s egy keresztet rajzolt a térképre:

- Itt kell a telepnek lennie...

- Éppen ott van... ott  m - viszonzá Gomo.

- H t a Torrido forrása nincs feljebb?

- Nincs, az is ott van, a hol a térkép mutatja.

- E szerint Santa-Juana a Torrid nak balpartján fekszik?

- A balpartján.

- A patakon tehát valahol  t kell menn nk, hogy Santa-Juanába juthassunk?

-  t bizony, de az nem lesz nehéz dolog.

- Hogy-hogy?

- Innen feljebb van egy jó gázló, hogy hívják, hogy Frascaes-gázló.

- Tudod, hol van?

- Tudom. Mire a nap delelőre jut, mi már a gázlóhoz érkezünk.

Helloch a világért sem árulta el, hogy minő komoly aggodalom szállotta meg annak a hallatára, hogy a Frascaes-gázlón kényelmesen át lehet menni a tulsó partra. Ha ők átmehetnek, viszont Jorresék is átjöhetnek.

- Azt hiszed, hogy még délelőtt odaérkezhetünk? - kérdé végezetül Gomótól.

- Ha korán indulunk el, okvetetlenül odaérkezünk.

A helytől, hol éjjelre tanyát fogtak, mintegy tíz-tizenkét kilométernyire lehetett a gázló, Gomonak tehát igaza lehet. Nem maradt egyéb hátra, mint az, hogy haladéktalanul elinduljanak.

Martial tamáskodott abban, hogy tizenkét óra alatt Santa-Juanába érkezenek.

- Ha nem sokat állingálunk, bizonyosan megteszszük az utat Santa-Juanáig tizenkét óra alatt.

Az idő borus volt. Viharral fenyegető felhők húzódtak el a fejük felett lassan és lomhán. A Sierra Parima csúcsát sűrű köd takarta el szemük elől.

Helloch aggódva nézett a felhős égre, attól félt, hátha hirtelen záporosó szakad a nyakukba, s kényszeríti őket, hogy valahol vesztegeljenek. A déli Savannákon az ilyesmi nem tartozik a ritkaságok közé. Akkor természetesen szó sem lehet arról, hogy még aznap Santa-Juanába érkezenek. A kis karaván megint a Torrido partján haladt felfelé. Valdez és Helloch voltak a kalauzok. Mindenki igyekezett, hogy a két vezetőnek a nyomában maradjon. Ködös lévén a levegő, a hőség is tetemesen mérsékelt vala.

Helloch gyakortébb szólott hátra Jeanhoz:

- Remélem, kedves Jean, nem megyünk túlságosan gyorsan? Győzi így?

- Nem fáradtam el, Helloch úr, sem én, sem Gomo nem fáradtunk el.

- Nem bizony - jegyzé meg Gomo, - ha éppen kellene, még ma este Santa-Juanában lennék.

Gomo szavai gondolkodóba ejtették Hellochot. Azon tűnődött: vajjon nem volna-e jó Gomót előre küldeni, hogy Esperante atyának tudtára adja, hogy egy utazó-társaság Santa-Juanába igyekszik. Bizonyára vagy ő maga sietne az érkezők elé, vagy másokat küldene...

Közölte ezt a tervet Valdezzel. Valdeznek eleinte nagyon tetszett, de aztán rázta a fejét:

- Nem volna tanácsos, hogy ezt a fiút elküldjük. Mi bizony mind tájékozatlanok vagyunk ezen a vidéken, ő az egyedüli, a ki el tud igazodni, s minket vezetni.

Helloch belátta, hogy Gomóra föltétlenül szükségük van, főleg akkor, mikor a Frascaes-gázlóhoz érkeznek.

Egyébiránt ki tudhatta azt előre, hogy Jorres és gaz czimborái nem előbb támadják-e meg őket? Hátha a quivasok már át is keltek a gázlón s ott leskelődnek rájuk?

No de kilencz óra tájban Valdez azzal a hírral tért vissza a kémszemléről, hogy nincs semmi baj.

Ekkor Helloch megkérdezte Gomótól:

- Milyen messze lehet ide a Frascaes-gázló?

- Két óra járásnyira lehet - felelé a fiú, mert kilométerekben kiszámítani nem tudta.

- Akkor pihenjünk egy kicsit és falatozzunk - mondá Helloch. - De egy negyed óránál több időt nem számhatunk reá.

Jean figyelmét egy pillanatra sem kerülte ki az a kinzó nyugtalanság, mely Hellochot gyötörte. Arról azonban sejtelve sem volt, hogy mi lehet e nyugtalanságnak az oka. Azt tudta, hogy Jorres, a spanyol, megszökött, azt is hallotta, hogy valami Alfoniz nevű rablóvezér garázdálkodik a quivasok bandájával, de hogy mindez minő összefüggésben lehet a Helloch izgatottságával, azt nem tudta. Már-már ajkán lebegett a kérdés:

- Mi bántja önt Helloch úr?...

De még sem szólott. Sokkal jobban tisztelte a derék ifjút, hogy sem ilyen kérdéssel mintegy kétségbe akarta volna vonni a bátorságát.

A tizenöt perczig tartó pihenő csakhamar véget ért, s a kis karaván tovább folytatta útját.

A Torrido tulsó partján pusztá volt a vidék. Itt-ott néhány fa, a többi rész sík mező volt, melyen buján tenyészt a fő.

Helloch és Valdez minduntalan kémlelték a vidéket, jobbra is, balra is vigyáztak.

Sehol semmi gyanus jelenség nem mutatkozott.

Egy óra tájban odasietett Gomo Hellochhoz, s a kanyargó pataknak egyik részére mutatva, így szólott:

- Ott van!

- Ott? - kérde Helloch, s intett a karavánnak, hogy álljanak meg.

Ő maga előre ment a Torrido partján, hogy megvizsgálja a patak ágyát. Csakugyan, a patak medréből nagy kövek fehérlettek ki, a melyeken át lehetett kelni, még pedig száraz lábbal.

Valdez ajánlkozott, hogy ő kipróbálja előbb a gázlót s a tulsó parton is egy kissé körülnéz.

Helloch köszönettel elfogadta, s intett titkon, hogy jól végezze a dolgát.

Helloch és társai egy csoportba verődve állottak a parton. Paterne nagyon el volt fáradva, azért hát leült.

- Miért nem megyünk át a Torridón? - kérde Gomo.

- Miért ment előre Valdez? - tódítá a kérdést Jean.

Helloch nem válaszolt. Néhány lépésnyire előre haladt, hogy a tulsó partot jobban szemmel tarthassa.

Öt percz mult el, ... ugyanannyi órával ért fel.

Jean odament Hellochhoz, s kérdezé tőle:

- Miért nem jön vissza Valdez? - merően a szemébe nézett, mintha a lelkéből akarta volna az őszinte feleletet kiolvasni.

- Rögtön visszajön - felelé kurtán Helloch.

Megint eltelt öt percz, ... aztán újra öt... Egy árva szót sem szólott senki.

Valdez kétszer is megtehetette volna az utat oda és vissza... még sem akart mutatkozni.

A türelmetlenség fokról-fokra nőtt. Hellochnak sikerült még öt perczig türtőztetni társait.

Tovább már nem akartak várni.

- Előre hát, előre! - kiáltá Helloch s elindult a gázló felé.

A mint Gomo, a ki a gázlót jól ismerte, az első köre tette a lábát, rémítő, vad ordítás keletkezett a tulsó parton. Mintegy száz quivas rohant a gázlónak, kezében fegyverét rázva.

Mindnyájan visszariadtak. Helloch elővette fegyverét, de mit használt volna egy-két golyó száz ember ellenében.

Valdez is előbukkant. Indiánusok vették körül lármázva és fenyegetve.

Helloch megszólította:

- Valdez!

- A gaz ficzkók orvul reám támadtak egy völgyben és elfogtak - felelé a «Gallinetta» kormányosa.

- Kicsodák tulajdonképen? - kérdé Paterne?

- A quivasok bandája - felelé Valdez.

- És a vezérok! - ordítá egy zordon arcú ember, a ki most jelent meg a parton, s mellette három más fehérarcú rabló.

- Jorres! - kiáltott fel Helloch Jakab, a mint megpillantotta.

- Vagyis igazi nevemen: Alfoniz!

- Alfoniz!... - dörmögé magában Martial őrmester.

Helloch és Martial rémülettől dermedt pillantással néztek Kermor ezredes leányára.

-----  
Jorres volt tehát az az Alfoniz, a ki három kötélre való társával megszökött Cayenneből, s most alattomos úton-módon közelébe férközött régi halálos ellenségének, mert hatalmába kerítette a leányát...

## **XI. FEJEZET.**

### **Santa-Juana.**

Történetünk kezdete előtt tizenhárom évvel a Torridónak balpartján, azon a helyen, hol most Santa-Juana fekszik, nem volt egy árva kunyhó sem. Hébe-korba egy-egy indiánus vetődött oda, s a gazdag mezőn legeltette nyáját, de aztán újra tovább ment. Pedig a föld nagyon termékeny, s az őserdőkben sok vad, a vízben sok hal volt, de nem jutott senkinek eszébe, hogy megtelepedjék ott, s kereskedjék vagy termésre kényszerítse a vadon is termékeny talajt.

Néhány száz kilométernyire északra Santa-Juanától, az Andések hegy-nyujtványai emelkedtek, s a folyóknak egész hálójá képződött a hegyek oldalain, lenn a völgyekben. Minden arra mutatott, hogy e gyönyörű vidéket a természet dúsan megáldotta mindennel, mire az embernek szüksége van.

És mégis ős időktől fogva valóságos pusztaságnak maradt, miglen ezelőtt tizenhárom évvel egy idegen hittérítő jött, s azt a merész tervet forgatta az elméjében, hogy e vadont benépesíti, telepet alapít, melyből előbb falu, majd város lesz. A környéken lakó indiánusok, az úgynevezett guaharibok ide tévedtek néha nyájaikkal, de más törzs nem kereste föl soha. A guaharibok a művelődésnek legalacsonyabb fokán állottak. Jóformán a szalma-kunyhót sem ismerték, fahéjakkal, gyökerekkel táplálkoztak, megették a hangyát, sőt ha egyéb nem akadt, az agyagföldet is. Vézna, csenevészek voltak mind, s össze sem lehetett őket hasonlítani a többi indiánus fajjal, melyek hozzájuk képest csaknem civilizáltaknak látszottak. Rőt hajuk, sötét-barna arczbőrük volt, s a ruhát egyáltalában nem ismerték.

Bármily nyomorult, gyöngé faj volt is a guaharibok törzse, mégis veszett hírek keletkeztek. Megátalkodott, rablóknak és gyilkosoknak tartották őket a szomszédok.

A legelső, a ki e hír valótlanságáról meggyőződött, Chaffanjon volt, a francia utazó, a ki megjelent köztük, s a szánandó guaharibok nemcsak hogy nem bántották őt, hanem vendégszeretően fogadták.

A spanyol hittérítő, Esperante atya, kinek a nevével ez elbeszélés folyamán már gyakorta találkozunk, ezt a helyet választotta ki, hogy vagyonát a benszülöttek kiművelése és a keresztény vallás terjesztése céljából gyümölcsözővé tegye. Az emberszeretnek dicső példája volt ez az Esperante atya.

Nem egyedül jött ide, egy huszonöt éves fiatal hittérítő csatlakozott hozzá, a kit Angelosnak hívtak. Ugyanaz az apostoli buzgóság és lelkesedés töltötte el Angelot is, a mely Esperante atyát. Ők ketten alapították és szervezték Santa-Juanát. Hogy minő óriási munkájukba és fáradságukba került, annak csak Isten a megmondhatója.

A Torridó forrásvidékén, ötven kilométerre a folyó torkolatától épült az első házikó. Köröskörül a föld roppant termékeny volt. Esperante atya bizvást remélhette, hogy okszerű gazdálkodás mellett a föld termékenységet még hathatósabban fokozhatja. Volt ott banán-, platánfa, volt számos kávé-cserje, továbbá kókusz- és kaucsukfa, cukornád, szaszaparilla, tonka, dohány - s mindez magától termett.

Az okszerű gazdálkodás idővel valóságos paradicsommá változtatta. Hosszú táblákban virágzott a manise, a cukornád, a kukoriczszárak nőttek csoda-gyorsasággal. A Torridó patakának balpartján megszorodott a házikók száma. Nem voltak azok nyomorúságos szalma-viskók, mint a többi indiánus fajoké, hanem izléssel épült rendes lakóházak, s büszkén emelkedett ki a házak közül az egyszerű templom, mely hova-tovább szűknek bizonyult, mert

a hittérítő-telep lakóinak a száma rohamosan szaporodott. Esperante atya prédikációinak, melyeket vasárnaponként szokott tartani, bűv-ereje volt, s a benszülöttek a spanyol nyelvet is hamar megtanulták.

Mintegy ötven venezuelai is oda költözött, s az indiánusok megtérítésében segítségére volt Esperante atyának. Az Orinoco szerencsés összeköttetést létesített Santa-Juana s a venezuelai nagyobb városok között, s ez úton szállítottak a telepre mindent, mire a telepítvényeseknek szükségük volt, s a mit ott nem kaphattak meg. A kormány is jó szemmel nézte Esperante atyának derék vállalatát, s mindjárt eleinte kijelentette, hogy támogatni fogja.

A santa-juanai hittérítő-telepen az indiánusok hamar megkedvelték a katolikus vallást, s ez eddig meztelen vadak néhány év múlva tisztességes öltözetben indultak el nagy csoportokban a vasárnapi harangszóra. A mise, a szent beszéd csodálatos varázshatással volt rájuk, Esperante atyát pedig nem is embernek, hanem túlvilági lénynek tartották.

A gyámoltalan, vézna guaharibok néhány év leforgása alatt úgy megváltoztak, mintha nem is lettek volna soha a vadak között is a legvadabbak.

Természetes dolog, hogy hova-tovább a többi indiánus törzsek is követték a példájukat, s Santa-Juana nagyobb mind nagyobb lett. Alapíttatása után tizenhárom évvel lakóinak a száma körülbelül ezer lélekre rúgott fel. A csinos házak szépen sorakoztak egymás mellé, a kerteket fakerítések vették körül, a szántóföldeket szorgalmas kezek művelték - szóval Esperante atya méltán büszke lehetett a maga alkotására, mert visszaadta a guahariboknak az emberi formájukat, jólétre és virágzásra juttatta őket.

Korántse higyjük, hogy minden időben békesség volt Santa-Juanában. A jólét hire elterjedt a vad és vakmerő indiánusok között, a kik rablással foglalkoztak. Ezeknek szemet szúrt a guaharibok jó módja, meg is próbálták, hogy mindazt elpusztítsák, a mit Esperante atya alkotott.

Csakhogya Esperante atya nemcsak a hittérítés nemes munkájához értett, kitűnő hadvezérnek és hadsereg-szervezőnek is bizonyult.

Minden fegyverbíró alattvalóját korán hozzászoktatta a fegyverforgatáshoz, begyakorolta őket a puskák kezelésében, a harczolás különböző módjaiban. A kis hadsereg, mely minden szükséges fegyverrel föl volt szerelve, s kitűnően kiképezve, mintegy száz főből állott, s így aztán mindennemű támadást visszavertek, s a vad rabló-csordák kétszer is jól megfontolták a dolgot, mielőtt a guaharibokkal kikötöttek.

Az Alfonz bandája is megtámadta egyszer Santa-Juanát, de véres fejjel menekült onnan, mert a guaharibok lovas csapata, sortüze és mérges hegyű dárdája megvédte a virágzó telepet.

Esperante atya mintegy 60-65 éves lehetett. A külsejéről szóló leírás, melyet Mirabal, Jorres és Gomo adtak volt, tökéletesen megfelelt a valóságnak. Erős, határozott jellemű férfiúnak látszott, a ki akaratának minden körülmény között érvényt tud szerezni. Előre látó, jó szívű, de rendkívül erélyes volt. Hófehér körszakálla árulta csak el, hogy túl van a hatvanon, arcának bőre üde, szemeinek tüze fiatalos volt még. Testileg és lelkileg egyaránt ép és erős férfiú volt Esperante atya.

Hogy mi volt, mielőtt Santa-Juanát megalapította, arról nem beszélt soha senkinek. Olykor-olykor elborult az arcza, s akaratlanul is elárulta, hogy igen fájdalmas emlékek kötik a multhoz.

Mióta a quivasokat megverték a guaharibok, azóta teljes békesség uralkodott Santa-Juanában s előre láthatólag továbbra is így fog maradni.

November 1-jén - ez már elbeszélésünk idejében történt - délután öt óra tájban egy fiatal indiánus rohant Santa-Juanába. Lélekszakadva érkezett a faluba, mintha valaki üldözte volna.

- Esperante atya!... Esperante atya! - kiáltá a fiú.

Angelos odavezette a fiút Esperante atyához.

Esperante atya első tekintetre megismerte benne Gomót, a ki ez előtt egy esztendővel ott lakott Santa-Juanában az atyjával.

- Te vagy az, ... Gomo?

- Én... elmenekültem... ma reggel... futottam, a mint csak tudtam... most itt vagyok...

Az ifjú elakadt, nem tudott beszélni.

- Pihenj kissé, fiam - mondá neki a hittérítő. - Úgy látszik, éhség gyötör. Szeretnél valamit enni?

- Előbb hadd mondjam el, amiért jöttem. Nagyon sürgős segítségre van szükség.

- Segítségre?

- Ott lenn vannak a quivasok... három óra járásnyira Santa-Juanától... a Serrába... a folyó mellett.

- Micsoda? Quivasok, mondod? - kérdé Angelos.

- És a rablóvezér is velök.

- A rettenetes Alfoniz, ... a megszökött gonosztevő? - kérdé Esperante atya.

- Ó... ő! Megtámadtak egy kis társaságot, mely Santa-Juanába igyekezett.

- Ide hozzánk?

- Igen, francia utasok, főtisztelendő atyám!

- Francziák!

A hittérítő arcza elsápadt, aztán szemeit hirtelen becsukta. Megragadta Gomónak a kezét, közelebb vonta magához és izgatottságtól reszkető hangon mondá neki:

- Beszélj el mindent, a mit tudsz!

Gomo elmondá, hogy miként ölte meg Jorres, a ki tulajdonképpen maga Alfoniz - az ő édes apját, mert nem akarta kalauzolni, aztán, hogy miként találkozott Valdezzel és Hellochhal, a kik őt magukkal vitték a Manoir-fok mellett levő táborba. Elmondta, hogy Jorres onnan szökött volt el, mert mint evezős-legény San-Fernandótól kezdve a karaván szolgálatában állott.

- És az a társaság francia utasokból áll? - kérdé közbevetőleg Esperante atya.

- Úgy van, a mint mondom. Én kalauzoltam őket a Torrido mentén, mert a falcákkal nem juthattak tovább. Eljutottunk szerencsésen a Frascaes gázlóig, ott azonban a nyomorult quivasok útunkat állották...

- Aztán?... Aztán?

- Rabul ejtettek minket, csak ma reggel tudtam elszökni tőlük.

Esperante atya mohó kíváncsisággal és szokatlan érdeklődéssel leste a fiúnak minden szavát. Szeme villámokat szórt, arczán harag sötétlett.

- Azt mondad, fiam, hogy az utasok francziák?
- Azok, főtisztelendő atyám!
- Hányan vannak?
- Négyen.
- Kik voltak még velők?
- Egy boniva indiánus, Valdez, a falca kormányosa, s két podgyáshordó indiánus.
- Honnan jöttek?
- Bolivarból; onnan két hónappal ezelőtt indultak volt el, hogy San-Fernandóba menjenek. San-Fernandóból tovább jöttek.

Esperante atya gondolkodóba esett. Majd megszólalt:

- Beszéltél egy emberről, a ki vezeti őket? Ki az?
- Az egyik utas.
- Hogy hívják?
- Helloch Jakabnak.
- És a társát?
- Paterne Germainnek, ez mindenütt növényt gyűjt.
- Hát a másik két utas?
- Egy fiatal ember, a ki hozzám rendkívül nyájas volt, s a kit én nagyon megszerettem. Ezt a fiatal embert Kermor Jeannak hívják.

A mint Esperante atya ezt a nevet hallotta, meglepetten felugrott:

- Kermor Jean? - kérdé, - így hívják, igazán így hívják?
- Kermor Jeannak hívják.
- És Franciaországból jött a két előbbi utassal, a kiknek a nevét az imént említetted?
- Nem, Jean csak Amerikában találkozott véletlenül a máskettővel... La Urbana falvánál... Így mondotta nekem Kermor Jean.
- Mit akar Santa-Juanában az az ifjú, a ki magát Kermor Jeannak nevezi?
- Keresi az édes apját!
- Az atyját?... úgy mondad, hogy az atyját?
- Igen, az atyját, Kermor ezredest.

Esperante atyának az arcza rendkívüli izgatottságot árult el. Fel és alá járkált a szobájában, meglátszott rajta, hogy minden erejét igyekszik összeszedni.

Nagynehezen ugyan, de mégis sikerült előbbi nyugodtságát visszanyerni, s tovább vallatta Gomót:

- Miért jön Kermor Jean, ki az apját keresi, éppen Santa-Juanába?
- Útbaigazítást keres itt, úgy reméli, hogy valaki tud itt valamit az apjáról.
- Nem tud semmit róla?

- Nem. Kermor ezredes ezelőtt tizennégy évvel hagyta el Franciaországot, s elment Venezuelába. A fia nem tudja, hogy hol lehet most.

- A fia!... A fia!... - mormogá halkán Esperante atya, s végig surolta homlokát a tenyerével, mintha régi emlékeket akart volna fölidézni. Végül újra Gomóhoz fordult:

- Egyedül jött el Franciaországból?... Az az ifjú egymaga vállalkozott a nehéz útra?

- Nem.

- Ki volt a kísérője?

- Egy kiszolgált katona.

- Egy kiszolgált katona?

- Igen, Martial őrmester!

- Martial őrmester! - kiáltott fel Esperante atya.

Ha Angelos ott nem lett volna, Esperante atya, mintha villám sujtott volna reá, a földre esik.

## **XII. FEJEZET.**

### **A segélythozók.**

A quivasok hatalmába került francziákat múlhatatlanul meg kell menteni.

Esperante azonnal lóra ültette volna embereit, ha biztosan tudta volna, hogy Alfoniz és bandája hol rejtőzködnek. Gomo úgy beszélte el, hogy a Frascaes-gázlónál történt az orvtámadás, de onnan ki tudja merre felé vették az útjokat. A missziótelep felé bizonyosan nem, mert egyszer már rosszúl jártak. Esperante atya belátta, hogy előbb ki kell kémleltetnie, hogy hol tanyáznak a quivasok, csak azután indulhat ellenök.

Hat órákor két lovas indiánus indult kémszemlére. A Frascaes-gázló felé vették útjokat.

Mintegy három óra múlva tértek vissza, s jelentették, hogy Alfonizéknak csak hűlt helyét találták.

Így hát nem tudhatták, merre távoztak a rablók: átkeltek-e a folyón, s nyugati erdőségekben lappanganak, vagy a folyó mentén lefelé haladva a Manoir-fok felé igyekeznek.

Esperante atyának nem volt nyugta. Nyomban új kémeket indított útnak, hogy a Savannak környékét vizsgálják meg azon a helyen, a hol az Orinoco ered.

Hajnaltájban tértek azok vissza. Santa-Juanától huszonöt kilométernyire hatoltak elő, s útközben bravos-indiánusokkal találkoztak, a kik elmesélték, hogy Alfoniz és czinkostársai a Sierra Parima felé vették útjokat.

Esperante atya lóra ültette katonáit, s mihelyt a nap előbukkant a hegyek mögül, elindult hazulról. Harcosainak száma felrúgott százra, mindenik jól fegyelmezett, s a puskával való bánásmódhoz kitűnően hozzászokott guaharib volt. A derék ficzkók amúgy is esküdt ellenségei voltak a quivasoknak, s azzal a szándékkal keltek útra, hogy mind egy szálig kiirtják a quivasokat.

A misszió-telep igazgatását Esperante atya távolléte alatt reábizta Angelosra.

Esperante atya az igénytelen misszionáriusi ruhát mással cserélte fel, s a mint ott lovagolt kis csapata élén, olybá tűnt fel, mintha hadvezér lett volna.

Útközben nem szólott senkihez egy szót sem. A Gomo elbeszélése zsongott szüntelen a fejében. Nem tudott annak sajátságos hatásától megszabadulni. A vidék, a hol haladtak, tele volt mocsárral, az esős évszak gyakori maradványai ezek a Sierra Parima völgyeiben. Nem voltak mélyek, s így a lovak könnyedén átláboltak rajtok.

Sok helyütt földre nem ismerhető nyoma volt annak, hogy nem régiben jókora csapat vonult ott keresztül.

Most már nem haladtak tovább a Torrido mentén, hanem a quivasok nyomait követték.

Délben is csak félóraig pihentek, s Esperante atya jeladására folytatták tovább az utat. Mindenki erejétől telhetőleg sietett, mert nem akarták, hogy a rablókat kiszalaszszák a körmeik közül.

A Lesseps-foknál - ezt a nevet Chaffanjon adta a Sierra Parima egyik kiemelkedő helyének - némi nyomait találták a quivasok táborozásának. A fű le volt taposva, tüzek hamva, s eldobott ételhulladékok árulták el, hogy nem régen lehettek itt a rablók.

A mint alkony táján újra megállapodtak, hogy a lovakat megetessék, s ők is pihenjenek, Esperante atya gondolatokba merülve járkált fel és alá embereitől kissé eltávozva.

- Martial őrmester, ... Martial, az én őrmesterem itt Santa-Juanában!... - mormogá fogai között.

Aztán meg Kermor ezredes fia!... Fia? Vajjon ki lehet az a fiatal ember? Hiszen Kermor ezredesnek nem volt fia!... No de mindegy; a francziáknak nem szabad a rablók áldozatául esniök, szent kötelesség őket minden áron megmenteni.

- Tovább... csak tovább!

Az Orinoco partjára jutottak. Sehol nem láttak élő lényt, a partmentén nem volt csónak sehol kikötve. Az Orinoco ezen a helyen sem nem mély, sem nem széles. Esperante atya neki vágott, s emberei nyomban utána haladtak keresztül a vizen. A tele hold nyájasan mosolygott rájuk az ég boltozatáról.

Mintegy teljes óra hosszáig mehettek az Orinoco tulsó partján. Gomo előre szaladt, s a nyomot kémlelte, mely a quivasok útját jelezte.

Egyszer csak hirtelen megállott, s ijedten felkiáltott.

A fa tövében egy mozdulatlan emberi alakot pillantott meg. Vagy aludt, vagy meg volt halva.

Gomo integetett a kezével, s Esperante atya lovát megsarkantyúzva csakhamar ott termett.

- Ő az, ... ő az! - zokogta Gomo.

- Ő? - kérde megütődve Esperante. Leugrott lováról, s a fához sietett.

- Az őrmester!... Az őrmester! - kiáltott fel, a mint a földön fekvő alakot megpillantotta.

A vén katonának a mellén egy golyó ütötte seb véres foltja látszott. Körülötte a fű véres volt... talán halálos volt a seb, mert Martial meg sem mozdult.

- Martial!... Martial! - kiáltott fel Esperante atya, s a szemét könnyek borították.

Letérdelt melléje, fülét reá tette a szíve tájékára és hallgatózott:

- Él még!... Hála Istennek, él még!

Valóban Martial őrmester alig észrevehetőleg bár, de lélekzett még. A karját is megpróbálta fölemelni, de az erőtlenül aláhanyatlott. Egy pillanatra fölvetette a szemét, s reá nézett Esperante atyára, de fáradt szempillája rögtön lecsukódott.

- Ön az, ... ön, ezredesem... ott lenn van Alfoniz... e szavakat suttogta, s újra elhagyta eszmélete.

Esperante atya roppant izgatott volt, de nem ért reá, hogy gondolatait rendbe szedje. Intett, s az emberek egy kétkerekű taligát hoztak oda. Falevéllal megtöltötték, s a sebesültet gondosan elhelyezték rajta, Martial úgy feküdt ott, mint a halott. Esperante atya tovább folytatta az útját. Ő maga lehetőleg folyton a taliga mellett haladt, melyben az ő derék, öreg bajtársa feküdt eszméletlenül... Minő tömkelege az emlékeknek újult meg a lelkében Esperante atyának!... Ezelőtt tizennégy évvel búcsú nélkül hagyta ott, s ime Venezuela ember-nem-lakta vidékén találkozik vele újra!... Ki lehetett az a gaz, a ki golyót röpített e húséges ember mellébe?... Talán maga Alfoniz?...

...Gomonak tehát mégis igaza volt, midőn azt mondotta, hogy Martial őrmester ott van az utasok között... Az ám, de Gomo valami ifjúról is tett említést, a ki magát Kermor ezredes fiának nevezi, ... s a ki - Gomo legalább úgy mondotta - az apját, Kermor ezredest keresi. Nem tudott megnyugodni Esperante atya. Újra vallatni kezdette Gomot:

- Ez a vén katona nem egyedül jött - úgy monád, - valami ifjú jött vele -

- Igen, az én barátom, Jean.

- És mind a ketten Santa-Juanába igyekeztek?

- Úgy van, ... a Kermor ezredes dolgában.

- Az ifjú tehát Kermor ezredesnek a fia?

- A fia.

Esperante atyának elszorúlt a szíve e határozott felelet hallatára, majd elkezdett vadul dobogni, mintha szűk lett volna bőrtőne. A titokzatosságot, mely abban nyilatkozott, hogy Kermor ezredest a *fia* keresi, sehogy sem tudta magának megmagyarázni.

Ösztökélte a guaharibokat, hogy még gyorsabban haladjanak. A lovasok tova száguldottak, a gyalog katonák ott maradtak fedezetül a megsebesült Martial mellett.

Az egykori ezredes, kiből később hittérítő vált, bizvást számíthatott arra, hogy Alfoniz rablóbandáját szétszórja.

Nyolcz óra előtt néhány perczczel megállott Esperante atya. A tulsó parton meredt fel a Manoir-fok. A viz mentén nem láthattak egy árva lelket sem, falcának, csónaknak semmi nyoma.

Amott beljebb az erdő felé a kanyarodásnál füst szállott fel a levegőbe.

Biztosra vette ugyan, hogy a quivas-indiánusok, de előbb meg akart felőle bizonyosodni.

Néhány guaharib nagy óvatosan előre mászott a bokrok között, de három percz mulva visszatértek és jelentették, hogy csakugyan a quivasok ütöttek ott tábor.

Esperante atya megvárta, míg a szekerek megérkeznek s a fedezetükre hátrahagyott gyalog guaharibok. Martial állapota ez alatt az idő alatt nem fordult rosszabbra, Esperante atya, vagy ha jobban tetszik: Kermor ezredes megtette a szükséges intézkedéseket arra nézve, hogy az ellenséget körülzárja, s így ártalmatlanná tegye.

Néhány perczczel utóbb irtózatoss kiáltás keletkezett, nyomban utána puskák ropogása hallatszott. A guaharibok megrohanták Alfoniz táborát, mielőtt a rablóknak elég idejük lett volna arra, hogy a védelemre elkészüljenek.

Számra nézve a két ellenség egyforma volt ugyan, de a guaharibok sokkal jobban fel voltak fegyverkezve. A rablóknak mindössze néhány revolverük volt. A harcz tehát nem tarthatott sokáig, s valóban igen hamar vége is lett.

A quivasok legnagyobb része jóformán meg sem kísérelte az ellenállást, hanem eszeveszett futásban keresett menedéket.

Ámde a guaharibok golyói rémítő pusztítást vittek végbe közöttük. Alig sikerült egynehány-nak, hogy elmeneküljön.

Helloch és társai természetesen a támadókhoz csatlakoztak rögtön, mihelyt megpillantották Gomót, a ki így kiáltott fel:

- Santa-Juana!... Santa-Juana!

Ez volt a rövid ideig tartó viadalnak a bevezetése. Alfoniz a táborhely közepén a fehérarcú gazemberekkel dühösen védte magát.

Neki és társainak revolvere volt, a guaharibok közül egyiket-másikat megsebesítették. No de ezek a sebek szerencsére nem voltak veszedelmesek.

Esperante atya maga rohant a spanyol rablók kisdéd csoportjára.

Kermor Jean a hittérítőt megpillantva alig állhatott ellent annak a vágyának, hogy hozzá siessen. Helloch Jakab megragadta a karját, s visszatartotta.

Alfoniz két czimboráját mindjárt a támadás elején két jól irányzott golyó ártalmatlanná tette.

Esperante atya szemtől-szembe állott Alfonizzal, s intett a guahariboknak, hogy tegyék le a fegyvert.

Csend lőn abban a pillanatban, s Esperante atya megszólalt az ő hatalmas hangján:

- Alfoniz, nézz reám, én vagyok!

- A santa-juanai hittérítő, tudom!

S e szavakkal revolverét fölkapva célba vette Esperante atyát, de mielőtt elsüthette volna, Helloch hátulról oda ugrott s megragadta a karját, így a golyó célját tévesztve süvített el a hittérítő mellett.

- Úgy van, Alfoniz, - folytatá Esperante atya méltósággal - a santa-juanai hittérítő vagyok, de egyúttal Kermor ezredes is.

Alfoniz ekkor megpillantotta Jeant, s revolverét feléje irányította, de arra már nem volt ideje, hogy lőjjön, mert Esperante atya golyója szíven találta.

Jeanne Kermor ezredes kebelére borult.

Esperante atya az ifjában nem ismerhetett leányára, azért így szólott:

- Nekem nincs fiam!

Ekkor Martial nagy ügygyel-bajjal fölemelkedett s gyöngé de hallható hangon mondá:

- Nincs, ezredes úr, önnek csak leánya van, s ez a fiú az ön *leánya*.

### **XIII. FEJEZET.**

#### **Két hónap a hittérítő-telepen.**

Kermor ezredest tizennégy év választotta el attól a naptól, a melyen hazáját elhagyva az új világ felé vitorlázott.

E tizennégy évnek történetét, rövidre vonva hadd mondjam el itt.

1872-ben történt, hogy a «Norton» nevű hajó elsüllyedt, s Kermor ezredes megtudta, hogy Martinique szigetéről elinduló felesége és kicsiny leánykája is elpusztult a hajóval együtt. Kermor ezredes nem is látta eddig a leányát.

E nagy csapás után még egy teljes évig megmaradt a katonai szolgálatban, de az év végével önként megvált attól, s mert nem volt, a mi hazájához fűzze, világgá ment azzal a szándékkal, hogy valahol messze, messze félvad emberek között terjeszteni fogja az Üdvözítő tanait.

A harczedett katonában már ekkor megvolt az apostoli buzgóság. Eddig a harczokban vált ki vitézségével, ezentúl a felvilágosodás terjesztése volt a célja.

1875-ben nagy titkon, tervéről senkinek sem szólva elhagyta Franciaországot. Még hűséges szolgáját, Martial őrmestert sem értesítette arról, hogy hova megy.

Venezuelában az egyházi és vallási tanulmányok foglalták le, s Esperante atya néven a hittérítők közé állott be. Spanyolul tökéletesen tudott, s mindenki spanyolnak tartotta. 1878-ban, már mint fölszentelt pap szerepelt, s Caracásból elindulva Angelos-szal a guaharibok közé ment, hogy megkezdje nemes munkáját. Ekkor negyvenkilencz éves volt Esperante atya. San-Fernandóból levelet írt egyik barátjához, egy nantesi közjegyzőhöz. Ez volt az egyetlen levele, mely alá igazi nevét írta. Erről a levélről történetünk folyamán gyakran emlékeztünk meg.

Esperante atya és Angelos két csónakon mentek az Orinoco forrásvidékére. Minden szükséges holmival jól felszerelve érkeztek meg oda, a hol jelenleg Santa-Juana áll.

Bizony nehéz munka volt a község-alapítás az egészen vad és műveletlen guaharibok között, de Esperante atya nem csüggedett, Angelos pedig, ki az indiánus törzseket jól ismerte, igazi jobb kezévé lett Esperante atyának.

Így telt el az áldásos munkában tizennégy esztendő. A hittérítő-telep - a mint már arról megemlékeztünk - lassankint felvirágzott.

-----  
Martial felvilágosító szavai után Kermor ezredes szívéhez szorította leányát, a szeméből patakzott a boldogság könye. Reá hullott az Jeanne fejére, mint egy keresztelő víz.

Jeanne elmondta röviden atyjának a maga élete történetét attól az időtől kezdve, mikor szerencsésen megszabadult a hajótörésből, mély szeretettel emlékezett meg az Eridia-családról, aztán Franciaországba való utazásáról, Martiállal való találkozásáról, majd a venezuelai útról - szóval életének minden nevezetes mozzanatáról.

Ekkor aztán mind a ketten odamentek Martialhoz. A vén katonának az arcza «ragyogott» a boldogságtól. Ő most már fájdalmat sem érzett, minduntalan törülgette a szemét és hajtogatta:

- Ezredes úr, ... ó az én jó ezredesem! Jeanne megtalálta az atyját, én most már, ha úgy tetszik a jó Istennek - elpatkolhatok.

- Ohó, katonapajtás, arról szó sincs!

- Az már más, ha ezredes úr nem akarja, akkor nem szabad meghalnom.

- Természetesen. Ápolni fogunk téged és újra talpraállítunk.

- Nem fogok meghalni, ... de nem ám!

- Mindenekelőtt föltétlen nyugalomra van szükséged.

- Egy kicsit kerülget is már az álom, ... jó lesz, érzem, előre érzem, hogy megerősödöm tőle.

- Aludjál csak, öreg bajtársam, aludjál. Holnap indulunk vissza Santa-Juanába. Ott meglásd, pár nap múlva olyan egészséges leszel, mint a makk.

Kermor ezredes lehajolt hozzá és megcsókolta a homlokát. A vén katona boldogan mosolygott és csendesen elaludt.

- Lelkem jó édesapám, - szólalt meg halkán Jeanne, - úgy-e meg fogjuk őt gyógyítani?

- Ha Isten is úgy akarja, megmentjük, kedves Jeanom, - felelé a hittérítő.

Paterne megvizsgálta volt már előbb Martial sebét, s úgy nyilatkozott, hogy súlyos ugyan a sérülés, de nem halálos.

Esperante atya kiadta a rendeletet, hogy a katonák pihenjenek, mert korán reggel vissza indulnak Santa-Juanába.

- Természetesen Gomo fog kalauzolni - jegyzé meg Esperante atya.

- Ez a derék fiú volt tulajdonképpen a megmentőnk - tevé hozzá Helloch Jakab.

- Úgy van! - viszonzá Esperante atya.

Aztán oda inté magához Gomót:

- Jer ide, Gomo, hadd öleljelek meg mindazoknak a nevében, a kiknek az életét megmentetted.

Jeanne sem mulasztotta el, hogy a bátor fiúnak megköszönje barátságát, valamint a két kormányossal: Valdezzel és Parchal-lal is kezet szorított.

Legutoljára hagyta Helloch Jakabot és Paterne Germaint.

- Kedves atyám - szólott Jeanne két hű útítársát atyjához vezetve - el kell neked mondanom, hogy mennyi hálával tartozom e két honfitársunknak. Soha a jóságukat és áldozatkészségüket visszafizetni nem tudom... soha -

- Kisasszony, kérem... ne szégyenítsen meg! Én nem tettem semmit kegyedért.

- Hagyja, Helloch úr, hogy elmondjam mind, a mi a szívemet nyomja -

- De csak Jakabról beszéljen, rólam úgy sincsen mit beszélnie - szabadkozott Paterne.

- Mindkettejüknek adósa vagyok - folytatá érzelemtől reszkető hangon Kermor ezredes leánya. - Helloch úr megmentette az életemet -

- Ön, uram, megmentette a gyermekem életét? - kiáltott fel Kermor ezredes.

Hellochnak nem volt erre mit válaszolnia. A hála nyilatkozata elől nem térhetett ki.

- Úgy van, atyám, - folytatá Jeanne, - Helloch úr megmentette az életemet, de még egyebet is tett ő meg a barátja. Eltértek az útjokból, nem törődtek céljukkal, s hozzám meg Martialhoz csatlakoztak -

- Kötelességünket teljesítettük csupán - szólalt meg Helloch.

Kermor ezredes később mindent részletesen megtudott, s a mint hallotta, hogy Jeanne minő meleg felbuzdulással beszél Helloch úr szolgálatairól, rögtön észrevette, hogy leánya minő gyöngéd érzellemmel viseltetik az ifjú iránt.

Ezenközben Valdez és Parchal intézkedtek, hogy a harczban elesetteket eltemessék. Paterne a megsebesült guaharibokat gondozta.

Esperante atya, Jeanne, Helloch és Paterne később a falcákhoz mentek. Képzeltetni Paterne örömét, midőn látta, hogy féltetten őrzött növénygyűjteményének semmi baja sincsen. A podgyászból csak a revolverek hiányoztak, a többi rendben volt. Most már bizvást ott hagyhatják a kormányosokra bízva, míg Santa-Juanába fognak időzni. Mert arról természetesen szó sem lehetett, hogy Helloch és Paterne ne menjenek el Esperante atya telepére, s ott ha rövid ideig is, ne pihenjenek.

Helloch és Paterne nagy örömmel fogadták Esperante atya meghívását.

Főleg Paterne tüzelt nagyon, mintegy biztatva barátját:

- No még csak az kellene, hogy ne lássuk Santa-Juanát! Mekkora szégyen volna az reánk, barátom! Mit mondanának hozzá barátaink, mit mondana egész Franciaország?

Helloch is roppant fontos dolognak tartotta, hogy Santa-Juanát megnézzék...

Jean pedig, a kit a beavatottakon kívül mindenki fiúnak nézett, még aznap este előkereste podgyászából a női ruhát, s átöltözött. Midőn a szép kisasszonyt Paterne megpillantotta, így kiáltott fel:

- Íme a csinos ifjúból gyönyörű hajadon vált!... Már az bizonyos, hogy nekem az ilyesmi iránt még sincs fogékonyságom.

A nyugodtan eltöltött éjszaka után az Esperante atya katonái, Gomo és francia utasaink fölkerekedtek, s mert quivasnak hire-pora sem volt sehol, szerencsésen megérkeztek Santa-Juanába.

Másnap reggel Esperante atya hálaadó Istentiszteletet tartott. A harang hívó szavára csakhamar zsúfolásig megtelt a kis templom... Kermor Jeanne láthatta atyját lelkeszi minőségében. Ó milyen megható egy látvány volt ez néki! Csak szegény Martial nem lehetett ott, pedig mennyire óhajtott, hogy vitéz ezredesét az oltár előtt lássa!

A sebesült egyébként napról-napra jobban érezte magát, már a hét vége felé kiült a lugasban, s beszélgetett Jeanne-vel.

Kermor ezredesnek és Jeannak sok-sok mondani valójuk s volt. Mindkettő a maga történetét mondotta el, mert ha főbb vonásokban ismerték is azt, a részletek mindkettejükre nézve újdonságok voltak.

Csak arra nem került a sor, hogy mit fognak ezentúl csinálni. Esperante atya szívében viaskodtak a gondok... Elmenjen-e leányával vissza Franciaországba, vagy ott maradjon az ő kis országában, hogy áldásos működését teljessé tegye?...

Esperante atya és Martial között is gyakran volt szó a múltból - no meg a jövőről is. Kermor ezredes megköszönte azt az önfeláldozó hűséget, melylyel leányát gondozta, a hosszú és veszedelmes útra elkísérte. Aztán áttért Hellochra. Kérdezett reá vonatkozólag egyet-mást Martialtól: vajjon a Jeanne és Helloch érzelmét egymás iránt észrevette-e?

- Higyje el, ezredes úr, nagyon kordában tartottam én a kisasszonyt. Jean, az unokaöcsém, úgy ismerte őt mindenki... Óvtam minden tekintetben, de az ördög, vagy ki mégis úgy akarta, hogy megismerkedjenek -

- Nem az ördög, - hanem a jó Isten! - veté közbe Esperante atya.

Nyilvánvaló dolog volt, hogy Helloch szereti Kermor ezredes leányát, abban sem kételkedhetett még maga Helloch sem, hogy nemes érzelme Jeanne részéről viszonzásra talál, s mégsem nyilatkozott. Vajjon mi lehetett az oka ennek a tartózkodásnak?

Helloch Jakab nem akarta, hogy kérésével előállva mintegy jutalmul kívánja Jeanne kezét azokért a szolgálatokért, a melyeket tett.

Egyszer aztán Paterne elhatározta, hogy ő majd «meg fogja mozgatni a követ». Így szólott barátjához:

- Nos, mikor indulunk haza felé?

- A mikor neked tetszik.

- Szép, szép, de attól tartok, hogy neked nem fog tetszeni, akkor, mikor nekem tetszik -

- Miért ne?

- Mert akkor Kermor ezredes leánya férjhez megy...

- Férjhez megy?

- Természetesen, ... tudd meg, hogy én megkérem a kezét!

- Micsoda? - kiáltott fel Helloch csaknem hevesen.

- Csak ne tüzelj!... Megkérem a kezét, de nem a magam, hanem a te számodra.

És Paterne csökönyösen megmaradt szándéka mellett. Barátjával, Jeanneval és Martial örmesterrel egy szép napon odament Esperante atyához.

Jeanne meghatottságtól reszkető hangon így szólott:

- Jakab, én szívesen leszek az ön felesége... egész életem nem lesz elég hosszú arra, hogy hálámat lerójjam...

- Jeanne!... Édes Jeannem!... Igen... igen, én szeretlek téged... már régóta szeretlek!

- Ebből hát elég ennyi, kedves barátom, - vágott közbe Paterne, - többet és okosabbat úgy sem tudnál mondani.

Kermor ezredes kebelére szorította gyermekeit s megáldotta őket. Az az áldás egész életükre szólott.

A házasságnak nem állott útjába semmi akadály. Helloch független ember volt, tehetett azt, a mi neki tetszett.

Az esküvő napját november 25-dikére tűzték ki. A kis templom megtelt újra ünneplő közönséggel, Paterne és Martial örmester voltak a tanuk.

A guaharibok sohasem felejtették el e meghatóan szép, s mégis olyan egyszerű esküvőt, mely két igazán szerető szívet tett kimondhatatlanul boldoggá.

Ez után még körülbelül egy hónapig maradtak Santa-Juanában. Hellochnak eszeágában sem volt, hogy a napokat számlálja, de Paternenek nagyon kezdte a lelkiismeretét nyomni, hogy mit fog majd a miniszter gondolni, ha olyan sokáig késlekednek a visszatéréssel.

- Majd elmegyünk! - válaszolá Helloch.

- Majd!... Majd, de mikor? - türelmetlenkedék Paterne.

Így aztán a fiatal házaspár Esperante atyával együttesen elhatározták, hogy december 22-ikén indulnak el.

Kermor ezredes szíve nagyon összeszorult, ha arra gondolt, hogy leányát nemsokára újra nem fogja látni. Pedig abban állapotok voltak meg, hogy néhány hónap múlva el fognak ismét Santa-Juanába látogatni.

Úgy számították, hogy öt hét múlva már Caïcarában lesznek, mert lefelé az Orinocon nem nehéz az út, ott gőzhajóra ülnek. Visszafelé Helloch már sokkal jobban fogja tudni az utat az eddig tett tapasztalatok alapján.

- Ne búsuljon, ezredes úr, - vigasztalá az apát Martial őrmester, - a mi leányunknak a leges-legjobb férje van. Jobban vigyáz rá, mint ilyen magamfajta kimustrált invalidus, a kitől szegény Jeanne az Orinocóba fuladhatott volna, s a ki még azt sem tudta megakadályozni, hogy a derék, erős karakterű Helloch Jakabot megszeresse!

#### **XIV. FEJEZET.**

##### **Viszontlátásra.**

December 22-dikén a két falca útra készen állott. Ebben az időtájban az Orinoco vizállása még nem volt nagyon magas.

A «Moriche»-t és «Gallinettá»-t az evezőslegényeknek nagy ügyyel-bajjal mintegy öt kilométernyire lejjebb kellett szállítaniok, a hol elegendő mély volt a víz.

Esperante atya a falcáig akarta gyermekeit elkísérni, Martial, a ki teljesen felépült és Gomo szintén hozzá csatlakoztak.

Ötven guaharib volt a kíséretük, hogy útközben semmi bajok se történjék.

Valdez és Parschal készen várták őket. Paterne a «Moriche»-ra szállott fel, a fiatal házások pedig a «Gallinettá»-ra. A két falca természetesen mindenütt egymás mellett fog haladni, s így Paterne nem félhetett attól, hogy egyedül majd unatkozik.

Az időjárás nagyon kedvező volt. Gyöngye keleti szellő fujdogált, s a nap tűz-sugarai felhőfátyolon szűrődve át, hőségükből vesztek.

Kermor ezredes és Martial lementek a víz széléig, hogy gyermekeiket még egyszer a szívökre öleljék. Bizony a két férfiú is sírt, Jeanne is sírt.

Helloch biztatólag súgta hitvesének a fülébe:

- Szeretett Jeennem, visszahozlak én még szüleidhez! Nehány hónap múlva újra Santa-Juanában leszünk...

- Hohó, nem ketten jöttök, hanem hárman jövünk - vágott közbe Paterne, - még csak az kellene, hogy engemet otthon hagyjatok. Van még itt elég ritka faj növény, melyet egyebütt nem találhatunk, csak a misszió-telepen, ... majd lelkére beszélek én a miniszternek...

- Isten veled, ... édes jó Martialom, ... Isten veled! - mondá a fiatal asszony, s kebelére borult a vén katonának.

- Isten veled, ... Jeanne... és gondold néha a te együgyü nagybátyádra, a ki... a ki sohasem fog rólad megfélekezni.

Végül Gomóra került a sor. Neki is kijutott a csókból és ölelésből.

- Isten önnel, atyám! - mondá Helloch Jakab, s megszorította a hittérítő kezét - Isten önnel!... A viszontlátásra!... A viszontlátásra!

Helloch Jakab, felesége és Germain Paterne beszállottak a «Gallinettá»-ba.

A kötelet eloldották, a kis vitorlát dagasztotta a szél... A csónak elindult, s a parton áldásra terjesztette kezét a hittérítő.

Martial őrmester, Gomo és a kíséretül jövő guaharibok kis csapata visszafelé vették az útjokat.

Nincs szükségünk arra, hogy nyomról-nyomra kísérjük hazatérő utasainkat lefelé az Orinocón. A víz mentén gyorsan haladhattak, háromszor vagy négyszerre kevesebb időbe és tízszerre kevesebb munkába került az út, mint felfelé jövet. A falca vontatása sem vált sehol szükségessé, s az árral együtt vígan úszott a «Gallinetta».

Ismét elhaladtak azok mellett a szigetek, gyarmatok mellett, a melyeket már ismertek; a zuhatagoknál nem kellett viaskodniok az ellentétes árral; a vizállás elég mély volt mindenütt.

Bezzeg jól esett most visszagondolniok azokra a veszélyekre, a melyek egykor halálos aggodalomba ejtették őket!

A mint Baré kapitány telepéhez érkeztek: Jeannenak eszébe jutott, hogy itt gyötörte őt az a halálos láz, s ha Helloch Jakab nem szerzett volna coloraditot, bizonyára nem menekült volna meg a biztos haláltól.

Majd arra a helyre értek, hol a marha-csordát a rettenetes gymnoták, a villamos angolnák, támadták meg.

Danacóban Assomption úrhoz szólottak be. Helloch bemutatta neki Jeannet, mint feleségét. No hiszen nagy volt a házbeliek öröme, midőn megtudták, hogy az a bizonyos ifjú, ki Martial nevű nagybátyjával náluk megszállott, most Helloch úrnak a felesége.

Végre január 4-dikén a «Gallinetta» és a «Moriche» az Atapabo torkolatához érkeztek. Éppen három hónapja mult ekkor annak, hogy San-Fernandóból elindultak s ott hagyták a ciudad-bolivari három geográfust.

Paterne szörnyen kíváncsi volt arra, hogy vajjon ott rekedtek-e még San-Fernandóban, vagy már régen eldöntötték az Orinocónak vitás kérdését és hazamentek?

Ezt a kíváncsiságot négy nappal utóbb a caïcarai kormányzó elégítette ki. Ugyanis utasaink beszéltek hozzá is. Mindenekelőtt számot adtak neki arról, hogy Kermor ezredest megtalálták, hogy Jeanne jelenleg Helloch Jakabné, s hogy az Alfonz bandáját megsemmisítették.

- A mi a három bolivari tudóst illeti - mondá a kormányzó - azok még most is itt vannak, s hévvel vitatkoznak a három folyó érdekében.

Valóban még aznap este kezet szoríthattak a három útitárssal.

Elképzelhetjük, hogy nagyot nézett Miguel úr meg két társa, midőn Jeant női ruhában, Helloch Jakab karjába kapaszkodva pillantották meg.

- Mire magyarázzuk ezt az álruhát? - kérde Varinas.

- Arra, hogy elvettem Jeant feleségül - felelé Helloch Jakab.

- Micsoda, ön elvette Kermor Jeant feleségül? - pattant fel tágra nyitott szemekkel Felipe.

- Nem Kermor Jeant, hanem Kermor Jeanne kisasszonyt.

- Hogyan? - álmélkodék Miguel, - tehát Kermor kisasszonyt?

- Úgy van, Jeannak a testvérhugát - jegyzé meg nagy komolyan Paterne, - úgy-e hogy szakasztott képmása Jeannak?

Végül aztán Helloch mindent elmesélt a tudósoknak, s azok szerfölött örvendettek, hogy útnak olyan szerencsés vége lett. Szerencsét és boldogságot kívántak Helloch Jakabnénak, hogy atyját, Kermor ezredest a santa-juanai misszió telepének hittérítőjében megtalálta.

- Hát az Orinoco? - veté közbe Paterne - hányadán vannak az Orinocóval?

- A régiben - viszonzá Miguel.

A mint ez a kérdés szőnyegre került, Varinasnak és Felipnek villámokat szórt a szeme, Miguel úr pedig néma megadással lehajtotta a fejét.

Az Atapabo és Guaviar - t. i. Varinas és Felipe elkezdettek hadakozni, ha lehet, még nagyobb tüzzel és elkeseredéssel, mint hajdanában... Nem! Soha ezek megállapodásra nem fognak jutni.

- Uram! - pattant fel Varinas - feleljen meg ön arra a kérdésre, s tagadja, ha van bátorsága hozzá, hogy nem nevezték-e kiváló szaktudósok a Guaviart Nyugati Orinocónak?

- Ön az egyetlen szaktudós, a kinek ez a véleménye! - vágott vissza Felipe.

Ezzel megindult a szó-csata. Immár hónapok óta napfelkeltétől naplenyugtáig így folyt ez; egy nap sem volt fegyverszünet az elkeseredett ellenfelek között.

- Az ön Atapabójának fekete a vize, s még csak annyi ereje sincs, hogy megváltoztassa az Orinoco vizének a színét!

- Az ön Guaviarja szennyes sárga, de San-Fernandótól néhány kilométernyire meg sem lehet különböztetni az Orinoco vizétől.

- Az ám, csak hogy a Guaviarban, Varinas uram, temérdek a kaiman, holott az Atapabóban csak nyomorult fekete halacsok ficzánkolnak.

- Tessék hajóval neki indulni az ön Atapabóján, Felipe uram, majd meglátja meddig juthat, holott a Guaviaron ezer kilométernyire is elmehet, bizony még tovább is.

- Már szó, mi szó, uraságaim, de bizonyos hogy mi vagyunk a vízi út, az Amazon vidéke és a köztársaság között!

- Mi pedig Venezuela és Columbia között!

Miguel úr bölcsen hallgatott az Atapabo-Guaviar dicsőrhimnuszának hallatára. Hagyta őket, csendes mosolygott. A hatalmas Orinoco pedig ez alatt csendes hömpölygött kétezer-ötszáz kilométer hosszú medrében.

A tovább utazásra megtették utasaink az előkészületeket. Helloch levelet írt Kermor ezredesnek s reá bízta egy kereskedőre, a ki éppen Santa-Juanába igyekezett.

A san-fernandói kormányzó búcsúlakomát rendezett a vendégek tiszteletére, természetesen a tudósokat is meghívta, s ezen az estén Varinas meg Felipe fegyverszünetet kötöttek.

Jeanne megkérdezte Miguelről:

- E szerint Miguel úr az önök «Maripare»-ja nem fog a «Gallinettá»-hoz és «Moriche»-hoz csatlakozni.

- Alig hinném - viszonzá Miguel úr szomorúan bólintva a fejével.

- Még igen fontos kérdéseket kell tisztáznunk - jegyzé meg Varinas.

- Vizsgálódásainkat is kell folytatnunk - vélekedék Felipe.

- Akkor hát a viszontlátásra, uraim! - mondá Helloch Jakab.

- A viszontlátásra? - kérde Miguel.

- Úgy van - felelé Paterne - a viszontlátásra San-Fernandóban, majd akkor, ha mi újra visszajövünk... tíz hónap múlva, ... mert nem valószínű, hogy addig eldől az Orinoco-kérdés...

Szíves búcsút vettek a kormányzótól, a geográfusoktól s másnap, január 9-dikén elindultak. San-Fernando nemsokára eltűnt a távol ködében.

Egy órával utóbb arra a helyre jutottak, a hol Helloch megmentette volt Jeannenak az életét, midőn a rettenetes chubasco dühöngött.

- Úgy van drága Jeanneom!... Itt történt! - mondá Helloch, midőn felesége szóba hozta a dolgot.

A következő napokban a kedvező irányú szél még inkább meggyorsította a falcák haladását. A Maipure és Atur zuhatagjain minden baj nélkül úsztattak le. Élelmiszerekben sem fogyatkoztak meg.

Mirabal úrról sem feledkeztek meg, fölkeresték őt tigris ültetvényein, s huszonnégy óra hosszáig élvezték a vendégszeretetét e derék barátságos úri embernek.

La Urbanában minden szükséges útravalót beszeriztek, a falcákat rendbeszedették s tovább folytatták az utat.

Megemlékeztek a teknősbékák százezreiről is, melyek iránt Helloch nagy hálát érzett a szívében, mert ezek adtak először alkalmat arra, hogy Jeannékkal találkozzanak.

Január 25-dikén Caicarába érkeztek.

Itt aztán el kellett válniuk a falcák gazdáitól. Bőkezűen megfizették őket, meg is jutalmazták azon felül, s melegen kezét szorítottak a két derék kormányossal, kik a veszélyek közepett hűségesen kitartottak mellettük.

Caicarából egy postahajó két nap alatt elszállította utasainkat Ciudad-Bolivarba, onnan pedig Caracasig vasuton mentek.

Tíz nappal utóbb Havannában voltak, s meglátogatták az Eridie családot, huszonöt nap mulva pedig Európában, Franciaországban, Bretagneban, Saint-Nazaireban, Nantesban voltak.

Ekkor Germain Paterne így szólott Helloch-hoz:

- Tudod-e, Jakab, hogy ötezer kilométernyi utat tettünk meg az Orinocón?... Nemde, egy cseppet sem untad magadat ezen a hosszú úton?
- Nem, főleg visszajövet! - felelé Helloch Jakab s boldogan mosolyogva nézett Jeannera.

-&-